

דורש טוב – ברית מילה

1

דורש טוב

ברית מילה

ובו ידבר על:
הלכות ברית מילה
דרושי פרד"ס על פרשיות התורה
סדר לימוד זוהר בבית הנימול, סדר הברית, פסוקים לשמות אנשים, דרשות על שמות
ועוד.

לוקט ונערך בס"ד ע"י אליהו בן א"א חיים כלפון
פה "נוף אילון" תשס"ו

דורש טוב – ברית מילה

2

הקדמה

י'שמחו ה'אבות ו'יגילו ה'בנים אודות ילקוט דברי החכמים נאים ומסודרים יפים הם אם הנך יודע הספרים. אני לעצמי שאבתי די ידיעות מדבריהם. הנה התעוררתי לחבר מחברת זו בעת התבקשתי לראשונה בחיי להיות סנדק פה עיה"ק נוף אילון לרך הנולד הלל שולאל אסדו נ"י. בחיבור זה ראיתי להלך בדרכי מו"ר רשכב"ה הרב יוסף חיים זלה"ה שחיבר את "מלאך הברית" וללקט כעמיר גורנה מדברי רבותינו הקדושים בענין ברית המילה ולקשרם בס"ד לפרשת השבוע בדך הפרד"ס. חיבור זה הוחל בחודש אב תשס"ד והובא למכבש הדפוס בחודש אב תשס"ו.

תוכן

2.....	הקדמה
2.....	תוכן
16.....	פזמונים לברית מילה
17.....	סדר ברית מילה:
23.....	דרשות לברית מילה לפי סדר פרשת השבוע והמועדים
23.....	בראשית
24.....	נח
25.....	לך לך
26.....	וירא
28.....	חיי שרה
29.....	תולדות
30.....	ויצא
33.....	וישלח
36.....	מקץ
37.....	ויגש
38.....	ויחי
39.....	שמות
40.....	וארא
41.....	בא
42.....	בשלח
43.....	יתרו
44.....	משפטים
44.....	תרומה
46.....	כי תשא
46.....	ויקהל
47.....	פקודי
47.....	ויקרא
49.....	צו
49.....	שמיני
51.....	תזריע
52.....	מצורע

דורש טוב – ברית מילה

3

52.....	אחרי מות
56.....	אמור
57.....	בהר
57.....	בחוקותי
58.....	במדבר
61.....	בהעלותך
63.....	שלח
64.....	קורח
65.....	חוקת
67.....	בלק
67.....	פינחס
68.....	מטות
69.....	מסעי
70.....	דברים
72.....	ואתחנן
73.....	עקב
74.....	ראה
76.....	שופטים
76.....	כי תצא
77.....	כי תבוא
78.....	ניצבים
79.....	ראש השנה
80.....	האזינו
81.....	חג סוכות
82.....	זאת הברכה
84.....	דרשות לפי שם הנולד:

דורש טוב – ברית מילה

4

לימוד זוהר לליל הברית

לפני הלימוד יאמרו:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הנה אנחנו מוכנים להגות בלילה הזה בזוהר הקדוש לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו, ולאקמא שכינתא מעפרא. ויהי רצון מלפניך שתפן ברחמים אל למודנו זה, ותמשיך חוט של חסד על הילד הנולד שיהיה חזק ובריא כדי להכניסו לברית מילה בזמנו, ותזכה אותו שיהיה נמול כהוגן וכשורה. ותהיה חשובה ומרוצה מצוה זו לפני כסא כבודך כקרבן על מזבחך וכעקידת יצחק אבינו עליו השלום, ותשלח רפואה שלמה לילד ולאימו, וכשם שיכנס לברית כן תזכה את הוריו לגדלו ולחנכו בתורתך ובעבודתך, וקדש את שמך עליו, ויראו כל בשר כי שם השם נקרא עליו, ויהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ויזכה לחופה ולמעשים טובים אמן כן יהי רצון, ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו', רבי אבא פתח, (ש"ב כב לב) "כי מי אל מבלעדי יהוה ומי צור וגו', דוד מלכא אמר האי קרא, "כי מי אל מבלעדי יהוה", מאן הוא שליטא או ממנא דיכיל למעבד מדי מבלעדי יהוה, אלא מה דאתפקד מעם קב"ה, בגין דכלהו לא ברשותיהו קיימי, ולא יכלי למעבד מדי, "ומי צור", ומאן איהו תקיף דיכיל למעבד תוקפא וגבורה מגרמיה מבלעדי אלהינו, היינו אלא כלהו בידא דקב"ה, ולא יכלי למעבד מדי בר ברשותיה.

דבר אחר, "כי מי אל מבלעדי יהוה", דקב"ה כלא ברשותיה, ולא כמאן דאתחזי בחיזו דככביא ומזלי, דכלהו אחזיין מלה, וקב"ה אחלף ליה לגוונא אחרא. ומי צור זולתי אלהינו, הא אוקמוה דלית צייר כמה דקב"ה דאיהו צייר שלים, עביד וצייר דיוקנא גו דיוקנא, ואשלים לההוא דיוקנא בכל תקוניה, ואעיל בה נפש עלאה, דדמי לתקונא עלאה, בגין כך לית צייר כקב"ה. תא חזי מההוא זרעא דבר נש, כד אתער תיאובתיה לגבי נוקביה, ונוקביה אתערת לגביה, כדין מתחברן תרווייהו כחדא, ונפק מנייהו בר חד דכליל מתרין דיוקנין כחד, בגין דקב"ה צייר ליה בציורא דאתכליל מתרווייהו, ועל דא בעי בר נש לקדשא גרמיה בההוא זמנא, בגין דישתכח ההוא דיוקנא בציורא שלים כדקא חזי. א"ר חייא, תא חזי כמה אינון רברבין עובדי דקב"ה, דהא אומנותא וציורא דבר נש איהו כגוונא דעלמא, ובכל יומא ויומא קב"ה ברי עלמין ומזוג זוגין כל חד וחד כדקא חזי ליה, והוא צייר דיוקניהו עד לא ייתון לעלמא. תא חזי דאמר רבי שמעון, כתיב (בראשית ה א) זה ספר תולדות אדם, וכי ספר הוה ליה, אלא אוקמוה דקב"ה אחמי ליה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו', היאך אחמי ליה, אי תימא דחמא ברוח קודשא דאינון זמינין למיתי לעלמא, כמאן דחמא בחכמתא מה דייתי לעלמא, לאו הכי, אלא חמא בעינא כלהו, וההוא דיוקנא דזמינין למיקם ביה בעלמא, כלהו חמא בעינא, מאי טעמא, בגין דמיומא דאתברי עלמא, כלהו נפשאן דזמינין למיקם בבני נשא, כלהו קיימין קמי קב"ה, בההוא דיוקנא ממש דזמינין למיקם ביה בעלמא. כגוונא דא, כל אינון צדיקייא בתר דנפקין מהאי עלמא, כלהו נפשאן סלקן, וקב"ה אזמין לון דיוקנא אחרא לאתלבשא בהו, כגוונא דהוה בהאי עלמא, בגין כך כלהו קיימין קמיה, וחמא לון אדם הראשון בעינא, ואי תימא בתר דחמא לון לא קיימי בקיומיהו, תא חזי, כל מלוי דקב"ה בקיומא אינון, וקיימו קמיה עד דנחתי לעלמא. כגוונא דא כתיב, (דברים כט יד) כי את אשר ישנו פה וגו', הא אוקמוה, דכלהו בני נשא דזמינין למהוי בעלמא כלהו אשתכחו תמן, הכא אית לאסתכלא, דהא כתיב את אשר אינון פה וגו', ומשמע הנהו (כלהו) דיפקון מאינון דקיימו תמן, בגין דכתיב עמנו היום, ולא כתיב עמנו עומד היום, אלא ודאי (הכא) כלהו קיימו תמן, אלא דלא אתחזו לעינא, בגין כך כתיב עמנו היום, אף

דורש טוב – ברית מילה

5

על גב דלא אתחזון, ואי תימא מאי טעמא לא אתחזון הכא, כמה דאתחזון לאדם הראשון דחמא לון עינא בעינא, והא הכא אתחזי יתיר, אלא הכא כד אתייהיבת אורייתא לישראל, חיזו אחרא ודרגין עלאין הוו חמאן ומסתכלאן עינא בעינא, והוו תאיבין לאסתכלא ולמחמי ביקרא דמריהון, ובגין כך חמו יקרא עלאה דקב"ה בלחודוי ולא מאחרא ועל דא כלהו בני נשא דזמינן לקיימא בעלמא, כלהו קיימי קמי קב"ה באינן דיוקנן ממש דזמינן לקיימא ביה, הה"ד (תהלים קלט טז) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו', גלמי ראו עיניך, מאי טעמא, בגין דדיוקנא אחרא עלאה הוי כהאי, ובגין כך כתיב (שם יח לב) ומי צור זולתי אלהינ"ו, מאן צייר טב דצייר (דכליל) כלא (דא בדא) כקב"ה. דבר אחר, כי מי אלו"ה דא רזא דמלה, דהא אל כללא הוא דאתכליל מכלהו דרגין, ואי תימא דהא אל איהו דרגא אחרא בגין דכתיב (שם ז יב) ואל זועם בכל יום, תא חזי דהא לית אל מבלעדי יהו"ה דלאו איהו בלחודוי, ולא אתפרש לעלמין, ועל דא כתיב (ש"ב כ"ב) כי מי אל מבלעדי יהו"ה וגו' ומי צור וגו', דהא צור לאו איהו בלחודוי, אלא כלא חד, כדכתיב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהו"ה הוא האלהים וגו'. תא חזי עד לא אתגזר אברהם הוה ממליל עמיה מגו מחזה בלחודוי כמה דאתמר, דכתיב היה דבר יהו"ה אל אברם במחזה וגו', במחזה, בההוא חיזו דרגא דכל דיוקנן אתחזיין ביה כמה דאתמר, והאי מחזה איהו רזא דברית, ואי תימא דבגין כך אקרי מחזה בגין דאיהו דרגא חיזו דכל דיוקנן אתחזיין ביה (וכדין אקרי מחזה), הא אמרת בקדמיתא, דעד לא אתגזר אברהם לא הוה ממליל עמיה בר האי דרגא דלא שראן עלוי דרגין אחרנין, והשתא אמרת במחזה חיזו דכל דרגין עלאין (איהו), והא עד לא אתגזר כתיב היה דבר יהו"ה אל אברם במחזה, אלא האי דרגא חיזו דכל דרגין עלאין איהו, ובחיזו דדרגין עלאין אתתקן, ואף על גב דבההוא זמנא אברהם לא הוה גזיר, האי דרגא בחיזו דדרגין עלאין איהו, ובכל אינן גוונן איהו קאים, וחיזו דאינן גוונן קיימי תחותיה, חד מימינא גוון חוור, וחד משמאלא גוון סומק, חד דכליל מכל גוונן, ואיהו חיזו דכל גוונן עלאין דקיימי עליה, ועל דא בהאי חיזו קאים עליה דאברהם ומליל עמיה, ואף על גב דלא אתגזר, כיון דאתגזר, מה כתיב וירא יהו"ה אל אברם. תא חזי מחזה שדי (אמר) כתיב בבלעם, ובאברהם כתיב מחזה סתם, מה בין האי להאי, אלא מחזה שדי אלין דלתתא (דנפקו) מניה, ואינן חיזו דיליה מחזה סתם, מחזה דא הוא ה', (דכל חיזו) דכל דיוקנן עלאין אתחזיין ביה, ובגין כך כתיב באברהם מחזה סתם, ובבלעם מחזה שדי, ועל דא עד לא אתגזר אברהם, הוה ליה האי דרגא כדאמרן, כיון דאתגזר, מיד וירא אליו יהו"ה וגו', אתחזון כלהו (שאר) דרגין על האי דרגא, והאי דרגא מליל עמיה כדקא חזי בשלימו ואברהם אתקטר מדרגא לדרגא, ועאל בברית קיימא קדישא דקא חזי בשלימו. תא חזי כיון דאתגזר אברהם נפק מערלה, ועאל בקיימא קדישא, ואתעטר בעטרא קדישא, ועאל בקיומא דעלמא קאים עליה, וכדין אתקיים עלמא בגיניה, בגין דכתיב (ירמיה לג כד) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה"א בראם, באברהם, וכלא ברזא חדא קאים. ובשעתא דקב"ה אחמי ליה לאדם כל אינן דרין דעלמא, וחמא לון כל חד וחד כל דרא ודרא כלהו קיימי בגנתא דעדן, בההוא דיוקנא דזמינן לקיימא בהאי עלמא, ותא חזי הא אתמר, כיון דחמא ליה לדוד דלאו ביה חיים כלל, תווה, ואיהו יהיב ליה מדיליה ע' שנין, בגין כך הוו ליה לאדם תשע מאות ותלתין שנין, ואינן שבעין אסתלקו ליה לדוד, ומלה דא רזא דחכמתא איהו, דדוד לית ליה (יומין) בר שבעין שנין מאדם קדמאה וכלא רזא דחכמתא איהו, וכל מה דלתתא כלא איהו ברזא דלעילא. ותא חזי, בכל אינן דיוקנן דנשמתי דעלמא, כלהו זווגין זווגין קמיה, לבתר כד אתיין להאי עלמא, קב"ה מזווג זווגין אמר רבי (יהודה) יצחק, קב"ה (מזווג זווגין ואמר) אמר בת פלוני לפלוני, א"ר יוסי מאי קא מיירי, והא כתיב (קהלת א ט) אין כל חדש תחת השמש, אמר רבי יהודה, תחת השמש כתיב, שאני לעילא אמר רבי יוסי מאי כרוזא הכא, והא אמר רבי חזקיה אמר רבי חייא, בההיא שעתא ממש דנפיק בר נש לעלמא, בת זוגו אזדמנת לו. אמר רבי אבא, זכאין אינן צדיקייא דנשמתי הון מתעטרין קמי מלכא קדישא עד לא ייתון לעלמא, דהכי

דורש טוב – ברית מילה

6

תנינן, בההיא שעתא דאפיק קב"ה נשמתין לעלמא, כל אינון רוחין ונשמתין כלהו כלילן דכר ונוקבא דמתחברן כחדא, ואתמסרן בידא דההוא ממנא שליחא דאתפקד על עדואיהון דבני נשא ולילה שמיה, ובשעתא דנחתין ואתמסרן בידוי מתפרשין, ולזמנין דא אקדים מן דא, ואחית להו בבני נשא, וכד (מחא) מטא עידן דזווגא דלהון, קב"ה דידע אינון רוחין ונשמתין, מחבר לון כדבקדמיתא, ומכרזא עלייהו, וכד אתחברן אתעבידו חד גופא וחד נשמתא, ימינא ושמאלא כדקא חזי, ובגין כך אין כל חדש תחת השמש. ואי תימא הא תנינן לית זווגא אלא לפום עובדוי וארחוי דבר נש, הכי הוא ודאי, דאי זכי ועובדוי אתכשרן, זכי לההוא דיליה לאתחברא ביה כמה דנפיק, אמר רבי חייא, מאן דאתכשרן עובדוי באן אתר יתבע (ס"א יתבא) ההוא זווגא דיליה, א"ל הא תנינן לעולם ימכור אדם כו' וישא בת תלמיד חכם, (ד"א ל"ג ות"ח) דתלמיד חכם פקדונא דמאריה אתפקדן בידיה. תאנא ברזא דמתניתא, כל אינון דאתו בגלגולא דנשמתין, יכלין לאקדמא ברחמי זווגא דלהון, ועל האי אתערו חברייא, (אין נושאים נשים במועד אבל מקדשין) שמא יקדמנו אחר ברחמים, ושפיר קאמרו אחר דייקא, ועל כן קשין זווגין קמיה דקב"ה, ועל כלא (פנים) ודאי כי ישרים דרכי יהו"ה כתיב. רבי יהודה שלח ליה לרבי אלעזר, אמר הא רזא דמלה ידענא, אינון דאתו בגלגולא דנשמתין מאן אתר להו זווגא, שלח ליה כתיב (שופטים כא טז) מה נעשה להם לנותרים לנשים וגו', וכתיב לכו וחטפתם לכם וגו', פרשתא דבני בנימין אוכח, ועל האי תנינן שמא יקדמנו אחר ברחמים, (כי אותו אחר אין לו בת זווג, אבל תשכח דא כגון בר נש דנסיב בת זווגיה, ולא הוה ליה מנה בנין ומת, ייתי אחוהי וייבם אתתיה, ויתיליד ליה מנה בר, האי בר הוא מיתא דאהדרת נשמתיה לעלמא דא, הוא אחר דאין לו בת זוג אלא אמיה, ודא הוא שמא יקדמנו אחר ברחמים, דיכיל לאקדמא אחרא למיסב אתתיה דדא ברחמי ובצלוחתא, ואף על גב דאמינא לך דיכיל לאקדמא ברחמי, לא יכיל אלא אם (הוא) בעלה חייבא איהו ואיהו זכאה), אמר רבי יהודה, (השתא) האי הוא ודאי דקשין זווגין קמי קב"ה. זכאה חולקיהון דישיראל, דאורייתא אולף להו אורחוי דקב"ה, וכל טמירין וגנזייא דגניזין קמיה ודאי, כתיב (תהלים י"ט) תורת יהו"ה תמימה וגו', זכאה חולקיה מאן דישתדל באורייתא ולא יתפרש מינה, דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפילו שעתא חדא, כמה דאתפרש מחיי דעלמא, דכתיב (דברים ל כ) כי הוא חייך ואורך ימך, וכתיב (משלי ג ב) אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך:

ויהי אברם בן תשעים שנה וגו', רבי יוסי פתח (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו', זכאין אינון ישראל מכל שאר עמין, דקודשא בריך הוא קרא לון צדיקים, דתניא מאה ועשרין (ד"א ל"ג וחמש) ותמניא אלפי מארי דגדפין, דאזלין וטאסין כל עלמא, ושמעין קלא ואחדין ליה לההוא קלא, כמה דתנינן לית לך מלה בעלמא דלית לה קלא, ואזלא וטאסא ברקיעא, ואחדין לה מארי דגדפין, וסלקין ההוא קלא (ד"א למאריהון דאמרין (נ"א דמדין), ודיינין לה הן לטב הן לביש, דכתיב (קהלת י כ) כי עוף השמים יוליד את הקול וגו'. אימתי דיינין לההוא קלא, רבי חייא אמר בשעתא דבר נש שכיב ונאים ונשמתיה נפקת מניה, והיא אסהידת ביה בבר נש, וכדין דיינין לההוא קלא, הה"ד (מיכה ז ה) משוכבת חיקך שמור פתחי פיך, מאי טעמא, משום דהיא אסהידת בבר נש, רבי יהודה אמר כל מה דבר נש עביד בכל יומא, נשמתיה אסהידת ביה בבר נש בליליא. תאנא אמר רבי אלעזר, בתחלת שעתא קמייטא בליליא, כד נשף יממא ועאל שמשא, מארי דמפתחן דממנן על שמשא, עאל בתריסר תרעין דפתיחין ביממא, בתר דעאל בכלהו, כל אינון תרעין סתימין (נ"א פתחין), כרוזא קאים ושרי לאכרזא קאים מאן דקאים ואחיד לאינון מפתחן, בתר דסיים כרוזא, כל אינון נטורי עלמא מתכנשין וסלקין, ולית מאן דפתח (פומא) פטרא כלא משתכחין, כדין דינין דלתתא מתערין ואזלין ושאטין בעלמא, וסיהרא שארי לאנהרא, ומארי דיבבא תקעין ומיללין תקעין תניינות, כדין מתערי שירתא ומזמרין קמי מאריהון, כמה מארי תריסין קיימי בקיומיהו, ואתערין דינין בעלמא, כדין בני נשא ניימין, ונשמתא נפקת ואסהידת סהדותא, ואתחייבת בדינא, וקודשא בריך הוא עביד חסד בבר נש ונשמתא תבת לאתרה. בפלגות ליליא כד צפורין מתערין סטרא

דורש טוב – ברית מילה

7

דצפון אתער ברוחא קם בקיומיה שרביטא דבסטר דרום ובטש בההוא רוחא ושכיך ואתבסם, כדן אתער קב"ה בנמוסוי לאשתעשעא עם צדיקא בגנתא דעדן, בההוא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשעא באורייתא, דהא קב"ה וכל צדיקא דבגנתא דעדן כלהו צייתין לקליה, הה"ד (שיר ח יג) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ולא עוד אלא דקב"ה משיך עליה חד חוטא דחסד, למהוי (ד"א ל"ג תדיר) נטיר בעלמא, דהא עלאין ותתאין נטרין ליה, הדא הוא דכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו"ה חסדו ובלילה שירה עמי. א"ר חזקיה, כל מאן דאשתדל בהאי שעתא באורייתא, ודאי אית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי, אמר רבי יוסי מאי טעמא תדיר, א"ל הכי אוליפנא, דכל פלגות ליליא כד קב"ה אתער בגנתא דעדן, כל אינון נטיען דגנתא אשתקיין יתיר מההוא נחלא, דאקרי נחל קדומים נחל עדנים דלא פסקן מימיו לעלמין, כביכול ההוא דקאים ואשתדל באורייתא, כאילו ההוא נחלא אתרק על רישיה ואשקי ליה בגו אינון נטיען דבגנתא דעדן, (אמר רבי יוסי) ולא עוד אלא הואיל וכלהו צדיקא דבגו גנתא דעדן צייתין ליה, חולקא שויין ליה בההוא שקיו דנחלא, אשתכח דאית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי. רבי אבא הוה אתי מטבריה לבי טרוניא דחמוי, ורבי יעקב בריה הוה עמיה, אערעו בכפר טרשא, כד בעו למשכב, אמר רבי אבא למריה דביתא, אית הכא תרנגולא, א"ל מאריה דביתא אמאי, א"ל בגין דקאימנא בפלגות ליליא ממש, א"ל לא אצטריך, דהא סימנא לי בביתא, דהדין טקלא דקמי ערסאי, מלינא ליה מיא ונטיף טיף טיף, ובפלגות ליליא ממש אתרקו כלהו מיא, ואתגלגל האי קיטפא ונהים, ואשתמע קליה בכל ביתא, וכדן הוא פלגות ליליא ממש, וחד סבא הוה לי דהוה קם בכל פלגות ליליא ואשתדל באורייתא, ובגיני כך עבד האי, אמר רבי אבא בריך רחמנא דשדרני הכא, בפלגות ליליא נהים ההוא גלגל דקיטפא, קמו רבי אבא ורבי יעקב. שמעו לההוא גברא דהוה יתיב בשפולי ביתא ותרין בנוי עמיה, והוה אמר כתיב (תהלים קיט סב) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, מאי קא חמא דוד דאיהו אמר חצות לילה, ולא בחצות לילה, אלא חצות לילה ודאי לקב"ה אמר הכי, וכי קב"ה הכי אקרי, אין, דהא חצות לילה ממש קב"ה אשתכח וסיעתא דיליה, וכדן היא שעתא דעייל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקא, אמר רבי אבא לרבי יעקב, ודאי נשתתף בשכינתא ונתחבר כחדא, קריבו ויתיבו עמיה, אמרו ליה אימא מלה דפומך דשפיר קאמרת, מנא לך האי, אמר לון מלה דא אוליפנא מסבאי. ותו הוה אמר, דתלת (נ"א דתחלת) שעתא קמייטא דליליא, כל דינין דלתתא מתערין ואזלין ושאטין בעלמא, ובפלגות ליליא ממש קב"ה אתער בגנתא דעדן, ודינין דלתתא לא משתכחן, וכל נימוסין דלעילא בליליא לא אשתכחו אלא בפלגות ליליא ממש, מנלן מאברהם דכתיב ויחלק עליהם לילה, במצרים (שמות יב כט) ויהי בחצי הלילה, ובאתרין סגיאין באורייתא הכי אשתכח. ודוד הוה ידע, (ומה) ומנא הוה ידע, אלא הכי אמר סבא, דמלכותא דיליה בהאי (ליליא) תליא, ועל דא קאים בההיא שעתא ואמר שירתא, ולהכי קרייה לקב"ה חצות לילה ממש, אקום להודות לך וגו', דהא כל דינין תליין מהכא, ודינין דמלכותא מהכא משתכחין, וההיא שעתא אתקטיר בה דוד וקם ואמר שירתא, אתא רבי אבא ונשקיה, אמר ליה ודאי הכי הוא, בריך רחמנא דשדרני הכא. תא חזי לילה דינא בכל אתר והא אוקימנא מלי והכי הוא ודאי, והא אתער קמי דרבי שמעון. אמר ההוא ינוקא בריה דההוא גברא, אי הכי אמאי כתיב חצות לילה, א"ל הא אתמר בפלגות ליליא מלכותא דשמיא אתערת, אמר אנא שמענא מלה, אמר ליה רבי אבא אימא ברי טב, דהא מלה דפומך קלא דבוצינא להוי, אמר אנא שמענא דהא לילה דינא דמלכותא איהו ובכל אתר דינא הוא, והאי דקאמר חצות, בגין דינקא בתרי גווני, (חצות) בדינא וחסד, וודאי פלגותא קדמיתא דינא הוא, דהא פלגותא אחרא נהירו אנפאה בסטרא דחסד, ועל דא חצות לילה כתיב ודאי. קם רבי אבא ושוי ידוי ברישיה וברכיה, אמר ודאי חשיבנא דחכמתא לא אשתכח בר באינון זכאי דזכו בה, השתא חמינא דאפילו ינוקי בדרא דרבי שמעון זכו לחכמתא עלאה, זכאה אנת רבי שמעון, ווי לדרא דאנת תסתלק מניה, יתבו עד צפרא ואשתדלו באורייתא. פתח רבי אבא ואמר, (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים

דורש טוב – ברית מילה

8

וגו', מלה דא הא אוקמוה חברייא, מאי טעמא כתיב ועמך כלם צדיקים, וכי כלהו ישראל צדיקי נינהו, והא כמה חייבין אית בהו בישראל, כמה חטאין וכמה רשיעין דעברין על פקודי אורייתא, אלא הכי תנא ברזא דמתניתין, זכאין אינון ישראל דעבדין קרבנא דרעוא לקב"ה, דמקריבין בנייהו לתמניא יומין לקרבנא, וכד אתגזרו עאלו בהאי חולקא טבא דקב"ה, דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם, וכיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק אקרון צדיקים, ודאי כלם צדיקים, וע"כ לעולם יירשו ארץ, כדכתיב (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק אבא בם, וכתיב זה השער ליהו"ה צדיקים יבאו בו, אינון דאתגזרו ואקרון צדיקים. נצר מטעי, נצר מאינון נטיעין דנטע קב"ה בגנתא דעדן האי ארץ חד מנייהו, ועל כן אית להו לישראל חולקא טבא בעלמא דאתי, וכתיב (שם לז כט) צדיקים יירשו ארץ, (ישעיה ס כה) לעולם יירשו ארץ, מהו לעולם כמה דאוקימנא במתניתא דילן והא אתמר האי מלה בין חברייא. (ותנא מאי קא חמא קרא דלא אקרי אברהם עד השתא), (נ"א תא חזי קב"ה לא קרא לאברהם אברהם עד השתא, מאי טעמא, אלא הכי אוקימנא, דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר אתחבר ביה האי ה"א ושריא ביה), אלא הכי אוקימנא, דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר אתחבר בהאי ה' ושכינתא שריא ביה, וכדין אקרי אברהם, והיינו דכתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ותנא בה' בראם, ותנא באברהם, מאי קאמר, אלא דא חסד, ודא שכינתא, וכלא נחית כחדא ולא קשיא מלה, והאי והאי הוי, א"ר יעקב לרבי אבא, האי ה' דהבראם זעירא וה' דהליהו"ה רברבא מה בין האי להאי, א"ל דא (שכינתא) שמיטה ודא יובלא, (ואית דמתני דכלא חד, דכד מנהרא מצדיק כדין קיימא באשלמותא, וה' רברבא דהא מתנהרא כדקא יאות, ולזמנין דלא קיימא באשלמותא וינקא מסטרא אחרא, כדין ה"א זעירא) ובגין כך זמנין דסיהרא קיימא באשלמותא וזמנין בפגימותא, ובאנפיה אשתכח ואשתמודע וכלא שפיר, והאי איהו בריא דמלה. אמר רבי אבא, זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהון מכל שאר עמין, ויהיב לון את קיימא דא, דכל מאן דאית ביה האי את, לא נחית לגיהנם אי איהו נטיר ליה כדקא יאות, דלא עייל ליה ברשותא אחרא, ולא משקר בשמיה דמלכא, דכל מאן דמשקר בהאי כמאן דמשקר בשמיה דקב"ה, דכתיב (הושע ה ז) ביהו"ה בגדו כי בנים זרים ילדו. תו אמר רבי אבא, בזמנא דבר נש אסיק בריה לאעליה להאי ברית, קרי קב"ה לפמליא דיליה ואמר, חמו מאי בריה עבדית בעלמא, ביה שעתא אזדמן (ליה) אליהו, וטאס עלמא בד' טאסין ואזדמן תמן, ועל דא תנינן דבעי בר נש לתקנא כרסייא אחרא ליקרא דיליה, ויימא דא כרסייא דאליהו, ואי לאו לא שרי תמן והוא סליק ואסהיד קמי קב"ה. תא חזי בקדמיתא כתיב, (מ"א יט ט) מה לך פה אליהו וגו', וכתיב קנא קנאתי ליהו"ה (אלה"י צבאות) כי עזבו בריתך בני ישראל וגו', א"ל חייך, בכל אתר דהאי רשימא קדישא ירשמון ליה בני בבשרהון, אנת תזדמן תמן, ופומא דאסהיד דישראל עזבו, הוא יסהיד דישראל מקיימין האי קיימא, והא תנינן על מה אתענש אליהו קמי קב"ה, על דאמר דלטורא על בנוי.

אדהכי הוה אתי נהורא דיומא והוו אמרי מלי דאורייתא, קמו למיזל, א"ל ההוא גברא במה דעסקיתו בהאי ליליא אשלימו, אמרי מאי הוא, א"ל דתחמון למחר אנפוי דמריה דקיימא, דהא דביתאי בעאת בעותא דא מנייכו, וגזר קיימא דברי דאתייליד לי, למחר ליהוי הלולא דיליה, א"ר אבא האי בעותא דמצוה איהו, ולמחמי אפי שכינתא נתיב, אוריכו כל ההוא יומא, בההוא ליליא כנש ההוא גברא כל אינון רחימיו, וכל ההוא ליליא אשתדלו באורייתא, ולא הוה מאן דניי, א"ל ההוא גברא במטו מנייכו כל חד וחד לימא מלה חדתא דאורייתא:

פתח חד (רבי אבא) ואמר, (שופטים ה ב) בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יהו"ה, מאי קא חמו דבורה וברק דפתחו בהאי קרא, אלא הכי תנינן לית עלמא מתקיימא אלא על האי ברית, דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה וגו', דהא שמיא וארעא על דא קיימין, בגין כך כל זמנא דישראל מקיימין האי ברית, נמוסי שמיא וארעא קיימין בקיומיהו, וכל זמנא דח"ו ישראל מבטלין האי ברית, שמיא וארעא לא מתקיימין, וברכאן לא משתכחין בעלמא. תא חזי לא שליטו שאר

דורש טוב – ברית מילה

9

עמין על ישראל, אלא כד בטילו מנייהו קיימא דא, ומה בטילו מנייהו, דלא אתפרען ולא אתגליין, ועל דא כתיב ויעזבו בני ישראל את יהוה וגו', וימכור אותם ביד סיסרא, ויעזבו את יהוה ממש עד דאתת דבורה ואתנדבת לכל ישראל במלה דא, כדין אתכנעו שנאיהון תחותיהו. והיינו דתנינן, דאמר קב"ה ליהושע, וכי ישראל אטימין אינן ולא אתפרעו ולא אתגליין ולא קיימין קיימא דילי, ואת בעי לאעלא להו לארעא ולאכנעא שנאיהון, (יהושע ה ב) שוב מול את בני ישראל שנית ועד דאתפרעו ואתגלייא האי ברית לא עאלו לארעא, ולא אתכנעו שנאיהון, אוף הכא כיון דאתנדבין ישראל בהאי את, אתכנעו שנאיהון תחותיהו, וברכאן אתחזרו לעלמא, הה"ד בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יהוה:

קם אחרא ופתח ואמר, (שמות ד כד) ויהי בדרך במלון ויפגשו יהוה ויבקש המיתו, למאן למשה, א"ל קב"ה וכי את אזיל לאפקא ית ישראל ממצרים, ולאכנעא מלכא רב ושליטא, ואת אנשיית מנך קיימא, דברך לא אתגזר, מיד ויבקש המיתו, תאנא נחת גבריאל בשלהובא דאשא לאוקדיה, ואתרמיז חד חיויא מתוקדא לשאפא ליה בגויה, אמאי חיויא, א"ל קב"ה את אזיל לקטלא חיויא רברבא ותקיפא, וברך לא אתגזר, מיד אתרמיז לחד חיויא לקטלא ליה, עד דחמת צפורה וגזרת לברה ואשתזיב, הה"ד ותקח צפורה צור, מהו צור אלא אסוותא, ומאי אסוותא, דכתיב ותכרות את ערלת בנה, דנצנצא בה רוח קודשא:

קם אחרא ואמר, (בראשית מה ד) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו', וכי אמאי קרי להו והא קריבין הוו גביה, אלא בשעתא דאמר לון אני יוסף אחיכם תווהו, דחמו ליה במלכו עלאה, אמר יוסף מלכו דא בגין דא רווחנא ליה, גשו נא אלי ויגשו, דאחזי להו האי קיימא דמילה, אמר דא גרמת לי מלכו דא, בגין דנטרית לה, מכאן אוליפנא מאן דנטיר להאי את קיימא, מלכו אתנטרת ליה, מנלן מבעז, דכתיב (רות ג יג) חיי יהוה שכבי עד הבקר, דהוה מקטרג ליה יצריה, עד דאומי אומאה ונטיר להאי ברית, בגין כך זכה דנפקו מניה מלכין שליטין על כל שאר מלכין, ומלכא משיחא דאתקרי בשמא דקב"ה:

פתח אידך ואמר, כתיב (תהלים כז ג) אם תחנה עלי מחנה וגו', הכי תאנא בזאת אני בוטח, מהו בזאת, דא את קיימא דזמינא תדיר גבי בר נש, ואתרמיזא לעילא, ובגיני כך אתמר בזאת, כמה דכתיב זאת אות הברית, זאת בריתי, וכלא בחד דרגא, ותאנא זה וזאת בחד דרגא אינן ולא מתפרשן, ואי תימא אי הכי הא שאר בני עלמא הכי, אמאי דוד בלחודוי ולא אחרא, אלא בגין דאחידא ביה ואתרמיזא ביה והיא כתר דמלכותא. תא חזי בגין דהאי זאת לא נטר ליה דוד מלכא כדקא חזי, מלכותא אתעדי מניה כל ההוא זמנא, והכי אוליפנא, האי זאת אתרמיזא במלכותא דלעילא, ואתרמיזא בירושלם קרתא קדישא, בההוא שעתא דדוד עבר עליה, נפק קלא ואמר, דוד במה דאתקטרת תשתרי, לך טרדין מירושלם, ומלכותא אתעדי מינך, מנ"ל דכתיב (ש"ב י"ב) הנני מקים עליך רעה מביתך, מביתך דייקא, והכי הוה במה דעבר ביה אתענש, ומה דוד מלכא הכי, שאר בני עלמא עאכ"ו:

פתח אידך ואמר, (תהלים צד יז) לולי יהוה עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, תאנא במה זכאן ישראל דלא נחתי לגיהנם כשאר עמין עכו"ם, ולא אתמסרן בידוי דדומה, (אלא) בהאי את, דהכי תאנא, בשעתא דבר נש נפיק מעלמא, כמה חבילי (מלאכי חבלה) טהירין אתפקדן עליה, זקפין עינא וחמאן האי את דהוא קיימא דקודשא, אתפרשן מניה, ולא אתייהיב בידוי דדומה לנחתא לגיהנם, דכל מאן דאתמסר בידוי נחית לגיהנם ודאי, ומהאי את דחלין עלאין ותתאין, ודינן בישין לא שלטין ביה בבר נש, אי איהו זכי לנטורי ליה להאי את, בגין דהוא אתאחיד בשמא דקב"ה, כיון דדוד מלכא לא נטר את קיימא דא כדקא חזי, אתעדי מניה מלכותא ואתטריד מירושלם, מיד דחיל, דסבר דייחתון ליה מיד וימסרון ליה בידוי דדומה, וימות בההוא עלמא, עד דאתבשר ביה, דכתיב (ש"ב י"ב) גם יהוה העביר חטאתך לא תמות, ביה שעתא פתח ואמר, לולי יהוה עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי:

דורש טוב – ברית מילה

10

פתח אידך ואמר, מאי האי (דכתיב) (שם טו כה) דאמר דוד והראני אותו ואת נהו, (מאי והראני אותו ואח"כ ואת נהו), מאן יכיל למחמי ליה לקב"ה, אלא הכי תנינן, בההיא שעתא דאתגזר עליה ההוא עונשא, ודוד ידע דעל דלא נטר האי את כדקא יאות אתענש בהאי, דכלא כחדא אחידא וכלא תרמיז בהאי את, ולא אקרי צדיק מאן דלא נטר ליה כדקא יאות, הוה בעי בעותיה ואמר, (שם ט"ו) והראני אותו ואת נהו, מאי אותו (אות דיליה אות הברית, דהא אות דקב"ה אות דיליה), דא את קיימא (דיליה) קדישא, דהא דחילנא דאתאביד מנאי, מאי טעמא, בגין דתרין אלין מלכותא וירושלם בהאי אחידן, ובגין כך תלי בבעותיה אותו ואת נהו דיתהדר מלכותא דהאי את לאתריה וכלא חד מלה:

פתח אידך ואמר, (איוב יט כו) ומבשרי אחזה אל"ה, מאי ומבשרי, ומעצמי מבעי ליה, אלא מבשרי ממש, ומאי הוא, דכתיב (ירמיה יא טו) ובשר קדש יעברו מעליך, וכתוב (בראשית יז יג) והיתה בריתי בשרכם, דתניא בכל זמנא דאתרשים בר נש בהאי רשימא קדישא דהאי את, מניה חמי לקב"ה, מניה ממש, ונשמתא קדישא אתאחידת ביה, ואי לא זכי, דלא נטיר האי את, מה כתיב (איוב ד ט) מנשמת אל"ה יאבדו, דהא רשימו דקב"ה לא אתנטיר. ואי זכי ונטיר ליה שכינתא לא אתפריש מניה, אימתי מתקיימא ביה כד אתנסיב, והאי את עייל באתריה, (מציון, דתניא מאי טעמא וא"ו ה"א אזלין כחדא, אלא חד דכר וחד נוקבא, אשתתפו כחדא ואקרי חד שמא כדין חסד עלאה שרייא עליהו, באן אתר שרייא בסטרא דדכורא, ומאן חס"ד חס"ד א"ל דאתי ונפק מחכמה עלאה, ואתעטר בדכורא, בגין כך אתבסמת נוקבא, (נ"א, דתנן רזא דו"ו ה"א אזלין כחדא, כגוונא דדכר ונוקבא אשתתפו כחדא ואינון חד, כדין חסד עלאה שריא עליהו, ואתעטר בדכורא, ואתבסמת נוקבא). תו תנינן, אל"ה הכי הוא, א"ל נהירו דחכמתא, ו' דכר ה' נוקבא, אשתתפו כחדא אל"ה אקרי, ונשמתא קדישא מהאי אתר אתאחדת, וכלא תליא בהאי את, ועל דא כתיב ומבשרי אחזה אל"ה, דא שלימותא דכלא, מבשרי ממש, מהאי את ממש, ועל דא זכאין אינון ישראל קדישין דאחידן ביה בקב"ה, זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי, עליהו כתיב (דברים ד ד) ואתם הדבקים ביהו"ה וגו', בגין כך חיים כלכם היום. א"ר אבא, ומה בכל כך אתון חכימין, ואתון יתבין הכא, אמרו ליה, אי צפורה יתעקרו מאתריהו לא ידעין לאן טאסן, הה"ד (משלי כז ח) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו, ואתרא דא זכי לן לאורייתא, והאי אורחא דילן בכל ליליא פלגותא אנן ניימין, ופלגותא אנן עסקין באורייתא, וכד אנן קיימין בצפרא, ריחי חקלא ונהרי מיא נהרין לן אורייתא ואתיישבת בלבן, ואתר דא הא דיינוה לעילא זמנא חדא, וכמה סרכי תריסין אסתלקו בההוא דינא על עונשא דאורייתא, וכדין אשתדלותא דילן יממא וליליא באורייתא הוא, ואתרא דא קא מסייעא לן, ומאן דאתפרש מכאן כמאן דאתפרש מחיי עלמא, זקיף ידוי רבי אבא ובריק לון, יתבו עד דנהר יממא. בתר דנהר יממא, אמרו לאינון דרדקי דקמייהו, פוקו וחמו אי נהר יממא, וכל חד לימא מלה חדתא דאורייתא להאי גברא רבא, נפקו וחמו דנהר יממא, אמר חד מנייהו זמין האי יומא אשא מלעילא, אמר אחרא ובהך ביתא, אמר אחרא חד סבא הכא דזמין האי יומא לאתוקדא בנורא דא, א"ר אבא רחמנא לישזבן, תווה ולא יכיל למללא, אמר קוטרא דהורמנא בארעא אתפסת, וכך הוה דההוא יומא חמו חברייא אפי שכינתא ואסתחרו באשא, ורבי אבא אתלהיטו אנפוי כנורא מחדוותא דאורייתא, תנא כל ההוא יומא לא נפקו כלהו מביתא, וביתא אתקטר בקיטרא, והווי חדתן מלי בגווייהו כאילו קבלו ההוא יומא אורייתא מטורא דסיני, בתר דאסתלקו, לא הווי ידעי אי הווי יממא ואי הווי ליליא, אמר רב אבא, בעוד דאנן קיימין לימא כל חד מינן מלה חדתא דחכמתא, לאקשרא טיבו למאריה דביתא, מריה דהלולא:

פתח חד ואמר (תהלים סה ה), אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו', בקדמיתא חצריך לבתר ביתך ולבתר היכלך דא פנימאה מן דא ודא לעילא (נ"א לגו) מן דא, ישכון חצריך בקדמיתא, כמה דאת אמר (ישעיה ד ג) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו, נשבעה בטוב ביתך לבתר, כמה דאת אמר (משלי כד ג)

דורש טוב – ברית מילה

11

בחכמה יבנה בית, החכמה יבנה בית לא כתיב, דאי כתיב הכי הוה משמע דחכמה בית אקרי, אלא כתיב בחכמה יבנה בית, היינו דכתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו', קדוש היכלך לבתר, דא הוא שלימו דכלא, דהכי תנינן מהו היכל, כלומר ה"י כ"ל האי והאי, וכלא אשתלים כחדא. רישא דקרא מה מוכח דכתיב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, האי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה, רעוא דקב"ה בההוא קרבנא, ואתרעי ביה וקריב ליה, ושוי מדוריה בתרין אדרין, ואחיד להאי ולהאי, דאינון תרין אתקשרו כחדא, דכתיב ישכון חצריך, חצריך ודאי תרי. בגיני כך חסידי קדמאי סבאן דהכא, כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא, פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, אינון דקיימי עלייהו אמרי, נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך, לבתר מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ואינון דקיימי עלייהו אמרי, כשם שהכנסתו לברית וכו', ותנינן בקדמיתא לבעי בר נש רחמין עליה, ולבתר על אחרא, דכתיב (ויקרא טז ו) וכפר בעדו בקדמיתא, ולבתר ובעד כל קהל ישראל, ואנן אורחא דא נקטינן והכי שפיר וחזי לקמן. אמר רבי אבא ודאי כך הוא ויאות מלה, ומאן דלא אמר הכי, אפיק גרמיה מעשרה חופות דזמין קב"ה למעבד לצדיקיא בעלמא דאתי, וכלהו מתקשרן בהאי, ובגיני כך עשרה מלי דמהימנותא אית בהאי קרא, אשרי תבחר ותקרב וגו', וכל מלה ומלה חד חופה אתעביד מנה, זכאה חולקיכון בעלמא דין ובעלמא דאתי, דהא אורייתא מתקשרא בלבייכו כאילו קיימיתו בגופייכו בטורא דסיני בשעתא דאתיהבת אורייתא לישראל:

פתח אידך ואמר, (שמות כ כא) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיתך וגו', תאנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא, כאילו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקב"ה, וכאילו בני מדבחא שלימתא קמיה, בגיני כך בעי לסדרא מדבחא במאנא חד מלייא ארעא, למגזר עליה האי קיימא קדישא, ואתחשיב קמי קב"ה כאילו אדבח עליה עלוון וקרבנין עאנא ותורי, וניחא ליה יתיר מכלהו, דכתיב וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיתך וגו', בכל המקום אשר אזכיר את שמי, מהו אזכיר את שמי, (את) דא מילה, דכתיב בה (תהלים כה יד) סוד יהו"ה ליראיו ובריתו להודיעם. האי מזבח אדמה ודאי כמה דאמינא, בתריה מה כתיב, ואם מזבח אבנים תעשה לי, רמז לגיורא כד אתגיייר, דאיהו מעם קשי קדל וקשי לבא, האי אקרי מזבח אבנים, לא תבנה אתהן גזית, מה הוא, דבעי לאעלא ליה בפולחנא דקב"ה, (בגין) ולא יגזר יתיה עד דינשי פולחנא אחרא דעבד עד הכא, ויעדי מניה ההוא קשיו דלבא, ואי אתגזר ולא אעדי מניה ההוא קשיא דלבא, למיעל בפולחנא קדישא דקב"ה, הרי הוא כהאי פסילא דאבנא, דגזרי ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא, ואשתאר אבנא כדבקדמיתא, בגין כך לא תבנה אתהן גזית, דאי אשתאר בקשיותיה, כי חרבך הנפת עליה ותחלליה, כלומר ההוא גזירו דאתגזר לא מהניא ליה, בגיני כך זכאה חולקיה דמאן דאקריב האי קרבנא בחדוותא ברעוא קמי קב"ה, ובעי למחדי בהאי חולקא כל (ד"א ל"ג ההוא) יומא, דכתיב (שם ה יב) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו, ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך:

פתח אידך ואמר, ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יהו"ה וגו', אני אל שדי התהלך לפני וגו', האי קרא אית לעיינא ביה, וקשיא בכמה אורחין, וכי עד השתא לא אתגלי ליה קב"ה לאברהם, אלא (עד) האידנא כד מטא להני יומין וירא יהו"ה אל אברם ולא קודם, והכתיב ויאמר יהו"ה אל אברם, ויהו"ה אמר אל אברם, ויאמר לאברם ידוע תדע וגו', והאידנא מני חושבן יומין, וכד מני להו כתיב וירא יהו"ה אל אברם אשתמע דעד השתא לא אתגלי עליו, ועוד דכתיב בן תשעים שנה ותשע שנים, בקדמיתא שנה ולבסוף שנים, אלא הכי תאנא, כל אינון יומין לא כתיב וירא, מאי טעמא, אלא כל כמה דהוה אטיס וסתים קב"ה לא אתגלי עליה כדקחזי, והאידנא אתגלי עליה דכתיב וירא מאי טעמא, משום דבעא לגליא ביה האי את כתר קדישא. ועוד דבעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא, וקדישא לא להוי בעוד דאיהו אטיס בשרא, אלא אמר השתא דהוה בן תשעים שנה ותשע שנים, וזמן קריב הוא דינפוק מניה זרעא קדישא, להוי הוא קדישא בקדמיתא, ולבתר ינפוק מניה

דורש טוב – ברית מילה

12

זרעא קדישא, בגין כך מני יומי בהאי, ולא בכל הני זמני קדמיתא, תו תשעים שנה, דכל יומי קדמאי לא הוו שנים אלא כחד שנה, דלא הוו יומי יומין, השתא דמטא להאי שנים, שנים אינון ולא שנה:

ו**יאמר** אליו אני אל שדי, מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי, אלא הכי תאנא, עבד קב"ה כתרין תתאין דלא קדישין לתתא, וכל אינון דלא אתגזרו יסתאבון בהון ורשימין בהון, ומאי רישומא אית בהון, דאתחזי בהו ש"ן דל"ת ולא יתיר, ובגין כך אסתאבון בהו ואתדבקון בהו, בתר דאתגזרו נפקין מאלין ועאלין בגדפוי דשכינתא, ואתגליא בהו יו"ד רשימא קדישא את קיימא שלים ואתרשים בהו שד"י, ואשתלים בקיומא שלים, ועל דא כתיב בהאי אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים, שלים, דהשתא את חסר ברשימא דש"ן ודל"ת, גזר גרמך והוי שלים ברשימא דיו"ד. ומאן דאיהו ברשומא דא אתחזי לאתברכא בשמא דא, דכתיב (בראשית כח ג) ואל שדי יברך אותך, מהו אל שדי ההוא דברכאן נפקן מניה הוא דשליט על כל כתרין תתאין, וכלא מדחלתיה דחלין ומזדעזעין, בגין כך מאן דאתגזר כל אינון דלא קדישין אתרחקן מניה ולא שלטין ביה, ולא עוד אלא דלא נחית לגיהנם, דכתיב (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים וגו', (כל אינון דאתגזרו אקרון צדיקים, ובגין כך לעולם יירשו ארץ, דלא ירית האי ארץ אלא ההוא דאקרי צדיק, אוף הכא ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'). א"ר אבא, זכאין אתון בעלמא דין ובעלמא דאתי, זכא חולקי דאתינא למשמע מלין אלין מפומיכון, כלכו קדישין כלכו בני אלהא קדישא, עלייכו כתיב (שם מד ה) זה יאמר ליהו"ה אני, וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתוב ידו ליהו"ה ובשם ישראל יכנה, כל חד מנכון אחיד ואתקשר במלכא קדישא עלאה, ואתון רברבין ממנן תריסין מההיא ארץ דאקרי ארץ החיים, דרברבנוי אכלין ממנא דטלא קדישא:

פתח איך ואמר, (קהלת י יז) אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו, וכתוב (שם טז) אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו, הני קראי קשיין אהדדי, ולא קשיין, האי דכתיב אשריך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטא על כל אינון חייין דלעילא ובגין כך אקרי ארץ החיים, ועלה כתיב (דברים יא יב) ארץ אשר יהו"ה אלהיך דורש אותה תמיד, וכתוב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, לא תחסר כל בה דייקא, וכל כך למה, משום דכתיב שמלכך בן חורין דא קב"ה, כמה דאת אמר (שמות ד') בני בכורי ישראל, בן חורין, מהו בן חורין, כמה דאת אמר (ויקרא כה יב) יובל היא קדש תהיה לכם, וכתוב וקראתם דרור בארץ, דהא כל חירו מיובלא קא אתי בגין כך בן חורין ואי תימא בן חורין ולא כתיב בן חירות, הכי הוא ודאי בן חירות מיבעי ליה, אלא במתניתא סתימא דילן תנינא, כד מתחברן יו"ד בה', כדין כתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ולא תימא כד מתחברן, אלא מתחברן ודאי, ובגין כך בן חורין כתיב, ועל דא אשריך ארץ שמלכך בן חורין, ושריך בעת יאכלו, בחדוותא בשלימו ברעוא. אי לך ארץ שמלכך נער, האי ארץ דלתתא, דתניא כל שאר ארעי דשאר עמין עכו"ם, אתיהיבו לרברבין תריסין דממנן עליהו, ועילא מכלהו ההוא דכתיב ביה (תהלים לז כה) נער הייתי גם זקנתי, ותאנא האי קרא שרו של עולם אמרו, ועל דא כתיב אי לך ארץ שמלכך נער, ווי לעלמא דמסטרא דא ינקא, וכד ישראל בגלותא, ינקין כמאן דיניק מרשותא אחרא. ושריך בבקר יאכלו, ולא בכולי יומא, בבקר ולא בזמנא אחרא דיומא, דתניא בשעתא דחמה זורחת, ואתיין וסגדין ליה לשמשא, רוגזא תלי בעלמא, בשעתא דמנחה רוגזא תליא בעלמא, מאן גרים האי, משום דמלכך נער, ההוא דאקרי נער, ואתון זכאי קשוט קדישי עליוני בני מלכא קדישא, לא ינקין מהאי סטרא, אלא מההוא אתר קדישא דלעילא עלייכו כתיב (דברים ד ד) ואתם הדבקים ביהו"ה אלהיכם חיים כלכם היום:

פתח רבי אבא ואמר, (ישעיה ה א) אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו וגו', ויעזקהו ויסקלהו וגו', הני קראי אית לאסתכלא בהו, אמאי כתיב שירה, תוכחה מבעי ליה, לידידי, לדודי מבעי ליה, כמה דכתיב שירת דודי, כרם היה לידידי בקרן בן שמן, אסתכלנא בכל אורייתא ולא אשכחנא אתרא דאקרי קרן בן שמן, אלא הני

דורש טוב – ברית מילה

13

קראי הא אוקמוה חברייא בכמה גוונים, וכלהו שפיר והכי הוא. אבל אשירה נא לידידי, דא יצחק דהוה ידיד, ואקרי ידיד עד לא יפוק לעלמא, אמאי ידיד, דתנינן רחימו סגי הוה ליה לקב"ה ביה, דלא אתעביד עד דלא אתגזר אברהם אבוה ואקרי שלים, ואתוסף ליה ה"א לאשלמותא, וכן לשרה האי ה"א אתיהיבת לה. הכא אית לאסתכלא, ה' לשרה שפיר, אבל לאברהם אמאי ה"א ולא יו"ד, י' מבעי ליה, דהא הוא דכר הוה, אלא רזא עלאה הוה (ד"א הוא) סתים בגוון, אברהם סליק לעילא, ונטיל רזא מה"א עלאה דאיהו עלמא דדכורא, ה"א עלאה וה"א תתאה, האי תליא בדכורא והאי בנוקבא ודאי, ובגין כך אברהם סליק בה"א דלעילא, ושרה נחתת בה"א דלתתא. תו, דכתיב כה יהיה זרעך, ותנא זרעך זרעך ממש, דהוה שארי למיעל בהאי קיים ומאן דשארי למיעל בהאי קיים עאל, ובגיני כך גיורא דאתגזר גר צדק אקרי בגין דלא אתא מגזעא קדישא דאתגזרו, ועל דא מאן דעאל בהאי שמיא כהאי, אברהם בגין כך כתיב ביה כה יהיה זרעך, זרעך ממש, ואתמסר ליה ה"א. ואי לאו דאתמסר ה"א לשרה, הוה ליה לאברהם לאוליד לתתא, כמה דהאי כ"ה אולידת לתתא, בתר דאתמסרת ה"א לשרה, אתחברו תרין הה"ן כחדא ואולידו לעילא, ומאי דנפק מנייהו הוא יו"ד, בגיני כך יו"ד את רישא דיצחק דכר, מכאן שארי דכורא לאתפשטא, ועל דא כתיב (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא בך. יצחק אוליד לעילא, דכתיב (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב, יעקב אשלים כלא. ואי תימא וכי אברהם בהאי אתאחיד ולא יתיר, והא כתיב חסד לאברהם, אלא חולקא דיליה כך הוא, בגין דעביד חסד עם בני עלמא, אבל לאולדא הכא אחיד ומהכא שריא, ועל דא לא אתגזר אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה ורזא דמלה הא אתיידע ואוקימנא במתניתא דילן, ובגין כך יצחק דינא קשיא נפק לאחדא לחולקיה, ולאולדא חסד אקרי, ועל דא יעקב אשלים כלא מהאי סטרא ומהאי סטרא, מסטרא דאחידו אברהם ויצחק לחולקיהון לעילא הוא שלימותא, מסטרא דאתיהיב להו לאולדא מתתא לעילא הוא שלימותא, ועל דא כתיב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, ביה אתאחידו גוונים מעילא ומתתא. ועל דא כתיב הכא שירה, דכתיב (שם ה א) אשירה נא לידידי, שירה ודאי, דהא אקרי לאולדא דכר, דהא אקרי ידיד עד לא יפוק לעלמא, ואית דאמרי (דא) אשירה נא לידידי דא אברהם, כמה דאת אמר (ירמיה יא טו) מה לידידי בביתי, ואברהם ירית ירותא דאחסנת חולקא דא אבל (על) מה דאמינא דדא יצחק הכי הוא. שירת דודי לכרמו, דא קב"ה דאקרי דודי, דכתיב (שיר ה י) דודי צח ואדום, ידידי אחיד בדודי דכר, ומניה אתנטע כרם, דכתיב כרם היה לידידי. בקרן בן שמן, מאי בקרן בן שמן, אלא במה נפיק האי כרם ובמה אתנטע, חזר ואמר בקרן, מאי קרן, דכתיב (יהושע ו ה) בקרן היובל, בקרן היובל שארי, והאי קרן אתאחיד בההוא דכר דאקרי בן שמן, מהו בן שמן, כמה דאת אמר בן חורין, ותרווייהו חד מלה, שמן דמתמן נגיד משחא ורבו לאדלקא בוצינין, ובגין כך בן שמן ודא שמן ורבו נגיד ונפיק ואדליק בוצינין, עד דנטיל ליה וכניש ליה האי קרן, ודא אקרי קרן היובל, בגיני כך לית משיחותא דמלכותא אלא בקרן, ועל דא אתמשך מלכותא דדוד, דאתמשח בקרן ואתאחיד ביה. ויעזקהו, (ויסקלהו) כהאי עזקא דאסתחר לכל סטרין, ויסקלהו, דאעדי מניה ומחולקיה כל אינון רברבין כל אינון תריסין כל אינון כתרין תתאין, והוא נסיב ליה להאי (קרן) כרם לחולקיה, דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו, ויטעהו שורק כמה דאת אמר (ירמיה ב כא) ואנכי נטעתיו שורק כלה זרע אמת, כל"ה כתיב בה"א, מכאן שארי אברהם לאולדא לעילא, ומהאי נפק זרע אמת, כלה זרע אמת ודאי, היינו דכתיב כה יהיה זרעך, וכלא חד מלה, זכאה חולקיהון דישראל דירתו ירותא קדישא דא סופיה דקרא, (ישעיה ה ב) ויבן מגדל בתוכו, מהו מגדל, כמה דאת אמר (משלי יח י) מגדל עז שם יהו"ה בו ירוץ צדיק ונשגב, בו ירוץ צדיק ודאי, וגם יקב חצב בו, דא תרעא דצדק, כמה דאת אמר (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק, מאי משמע, דכל בר ישראל דאתגזר עייל בתרווייהו, וזכי לתרווייהו, ומאן דקריב בריה לקרבנא דא, עייל ליה בשמא קדישא, ועל את דא מתקיימין שמיא וארעא, דכתיב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. והאי מאריה דהלולא דא זכה

דורש טוב – ברית מילה

14

לכלא, למחזי קב"ה אנפין באנפין בהאי יומא, זכאה חולקנא דזכינא להאי יומא, וזכאה חולקך עמנא, והאי ברא דאתייליד לך, קרינא עליה (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי וגו' יצרתיו אף עשיתיו, וכתיב (שם נד יג) וכל בניך למודי יהו"ה וגו', אוזפוהו לרבי אבא תלת מלין. אמרו ליה, האי מריה דהלולא אושפיזך זכה לכולי האי, בגין דקיים קיומא דמצוה, אמר מאי היא, אמר ההוא גברא, דביתאי אתת אחי הוות, ומית בלא בנין, ונסיבנא לה, ודא הוא ברא קדמא דהוה לי מנה, וקרינא ליה בשמא דאחי דאתפטר, א"ל מכאן ולהלאה קרי ליה אידי, והיינו אידי בר יעקב, בריך לון רבי אבא ואזיל לארחיה. כד אתא סדר מלין קמיה דרבי אלעזר, ודחיל למימר לרבי שמעון, יומא חד הוה קמיה דרבי שמעון, וא"ר שמעון, מאי דכתיב ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלהי"ם לאמר אני הנה בריתי אתך, משמע דעד דלא אתגזר הוה נפיל על אנפוי ומליל עמיה, ובתר דאתגזר קאים בקיומיה ולא דחיל, אני הנה בריתי אתך, דאשכח גרמיה גזיר. אמר ליה רבי אבא, אי ניחא קמיה דמר דלימא קמיה מאינן מלי מעלייתא דשמענא בהאי, אמר ליה אימא, אמר ליה דחילנא דלא יתענשו על ידי, אמר ליה ח"ו (תהלים קיב ז) משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח ביהו"ה, סח ליה עובדא וסדר קמיה כל אינן מלין. אמר ליה, וכי כל הני מלי מעלייתא הוו טמירין גבך ולא אמרת להו, גוזרנא עלך דכל תלתין יומין אלין תלעי ותנשי, ולא כתיב (משלי ג כז) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות, וכך הוה, אמר גוזרנא דבאורייתא דא יגלון לבבל, (ויגלון בבבל) ביני חברייא, חלש דעתיה דרבי אבא, יומא חד חמא ליה רבי שמעון, אמר ליה טופסרא דלבך באנפך שכח, אמר ליה לא על ידי הוה, אלא על ידיהו, אמר ליה ח"ו דאתענשו, אלא בגין דמלין אתגליין בינייהו כל כך, יגלון ביני חברייא, וילפון אינן ארחין (ואתבסמן) ואתכסיין מלין בגווייהו, דהא מלין לא אתגליין אלא ביננא, דהא קב"ה אסתכים עמנא, ועל ידנא אתגליין מלין. אמר רבי יוסי, כתיב (ישעיה נח ח) אז יבקע כשחר אורך וגו', זמין קב"ה לאכרזא על בנוי ויימא, אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח, והלך לפניך צדקך כבוד יהו"ה יאספך:

קטע זה יאמר אבי הבן

פקודא שביעאה, למגזר לתבניא יומין ולאעברא זוהמא דערכלתא, בגין דההיא זויה איהי דרגא תמינאה לכל דרגין, וההיא נפש דפרוזא מינה אצטריכא לאתזוזאה קמה לתבניא יומין, כמה דאיהי דרגא תמינאה, וכדין אתזוזי ודאי דאיהי נפש זויה, נפש דההיא זויה קדישא, ולא מסטרא אזורא, ודא איהו ישרצו הבנים, בספרא דזנוך, יתרשבון מיה דזרעא קדישא רשימו דנפש זויה, ודא רשימו דאת יו"ד דאתרשים בבשרא קדישא, מכל שאר רשומין דעלמא ועוף יעופף על הארץ, דא אליהו דטאס כל עלמא בארבע טאסין, למהוי תמן בההוא גזירו דקיימא קדישא, ואצטריך לתקנא ליה כורסייא, ולאדכרא בפומיה דא כרסייא דאליהו, ואי לאו לא שארי תמן, (לך צג ע"א). ויברא אלהי"ם את התנינים הגדולים, תרין אלין ערלה ופריעה, גזירו דערלה, ופריעה לבתר, ואינן דכר ונוקבא, ואת כל נפש הזויה הרובשת, דא רשימו דאת קיימא קדישא, דאיהי נפש זויה קדישא כדקאמרן. אשר שרצו הבנים, מיין עלאין דאתמשכו לגבה דאת רשימו דא, ובגין דא אתרשימו ישראל ברשימו קדישא ודכיו לתתא, כגוונא דאינן רשימין קדישין לאשתמודעא בין סטרא קדישא לסטרא אזורא דמסאבו, אוף ישראל רשימין, לאשתמודעא בין קדושה לעמין עכו"ם

דורש טוב – ברית מילה

15

דאטיין מסטרא אזורא דמסאבא כמה דאתמר, וכמה דרשים לון, הכי רשים בעירי ועופי דילהון, לבעירי ועופי דעמין עכו"ם, זכאה זולקיהון דישראל:

רבי חנניה בן עקשיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל. לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר: ד' יאהדונה חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

וַיְתַנַּחֲלֵהוּ וַיְתַקְדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. (אמן): בְּעֻלְמָא דִּי בָרָא כְרַעוּתִיה. וַיְבָלִיף מַלְכוּתִיה. וַיַּצְמִיחַ פְּרָקְנִיה. וַיִּקְרַב מִשְׁיוּזָה. (אמן): בְּזוּמִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְזוּמִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא וּבְזֻמִּין קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן. (אמן): יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא וַתְּבָרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח. וַיִּתְפָּאֵר. וַיִּתְרַומֵּם. וַיִּתְנַשֵּׂא. וַיִּתְהַדָּר. וַיִּתְעַלֶּה. וַיִּתְהַלֵּל שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. (אמן): לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבְּחוּתָא וְנִזְמוּתָא. דְאִמְרִין בְּעֻלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. (אמן): עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן. דְּעִסְקִין בְּאוֹרֵיתָא קֻדְשָׁתָא. דִּי בְּאַתְרָא הָדִין וְדִי בְּכָל אֶתְר וְאַתְר. יְהֵא לָנָא וּלְהוֹן וּלְכּוֹן וְזֵנָא וְזוֹסְדָא וְרוּזְמִי. מִן קָדָם מְאִרִי שְׁמִיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן. (אמן): יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא. זֻזִּים וְשִׁבְעָה וַיִּשְׁוּעָה וְנִזְמוּתָא וְשִׁינְבָא וְרַפּוּאָה וְנִזְאָלָה וְסְלִיזָה וְכַפָּרָה וְרִינוּז וְהַצְלָה. לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. (אמן): עוֹשֶׂה שְׁלֹום בְּמִרוּמָיו. הוּא בְּרוּזְמִי וַיַּעֲשֶׂה שְׁלֹום עָלֵינוּ. וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. (אמן):

נהגו לתת צדקה ולהדליק נרות לכבוד רבי מאיר בעל הנס.

דורש טוב – ברית מילה

16

פזמונים לברית מילה

דורש טוב – ברית מילה

17

סדר ברית מילה:

תפלה לאומרה לפני המילה:

לָשֵׁם יְיָ וְזוֹד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתִּיה, בְּדוֹזִילו וְרוֹזִימו, וְרוֹזִימו וְדוֹזִילו, לְיוֹדָא שֵׁם יו"ד ק"י בּוֹא"ו ק"י בְּיוֹדָא שְׁלִים (יהוה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הֵנָּה אֲנֹכִי בָּא לְמוֹל תִּינוּקָא זֶה (ואביו יאמר – לְמוֹל אֶת בְּנִי) לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה כְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרַעַךְ אֲזַרְיָה. הַמוֹל לָכֶם כָּל זָכָר, לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ, וּלְהַכְנִיסוֹ בְּזוּלָקָא טָבָא דְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכַתִּיב:

וְצָדִיק יְסוֹד עוֹלָם. יְהֵא רַעְוֵא דְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהֵאִי קְרַבְנָא וְיִתְרַעֵי בֵּיה. וְיִזְכֶּה לְעֵשֶׂר זָפוֹת רַומִין שְׁעֵתִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַעַבְדַּ לְצַדִּיקָיָא לְעַלְמָא דְאַתִּי, כְּדַכְתִּיב (תהלים סה, ה) "אֲשֶׁרִי תִבְזֹר וְתִקְרַב יִשְׁכֵּן וְזַצְרִיךְ. נִשְׁבַּעְתָּ בְּטוֹב בֵּיתְךָ. קֹדֶשׁ הֵיכָלְךָ". וְעַתָּה בְּעוֹנֹתֵינוּ וְזָרְבָה עִירְנוּ וְשָׁמַם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְאִין לָנוּ קְרַבְנוֹת שְׂיִכְפְּרוּ בְּעַדְנוּ. יְהִי רָצוֹן שְׁיֵהֵא נְזוּשֵׁב דָּם הַבְּרִית הַזֶּה כְּאֵלוּ בְּנִיתִי בְּזוּז וְהַעֲלִיתִי עָלָיו עוֹלוֹת וּזְבוּזִים. יְהִיו לְרָצוֹן אֲמַרִי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ. ד' צוּרִי וְגֹאֲלִי:

ויאמר פסוקים אלו בפרשת יתרו (שמות כ, כא כג):

בְּזוּז אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וּזְבוּזָת עָלָיו אֶת עַלְתִּיךָ וְאֶת שְׁלֹמִיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרְךָ. בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתִיךָ: וְאִם בְּזוּז אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן זָוִית. כִּי זָרְבָךְ הַנִּפְתָּ עָלֶיךָ וְתִזְלָלְךָ: וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלָת עַל בְּזוּזִי. אֲשֶׁר לֹא תִנָּלָה עֲרוֹתְךָ עָלָיו:

ואחר כך יקרא פסוקים אלה בירמיה פרק ל"ג פסוקים כ"ה כ"ו:

כֹּה אָמַר ד' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה. זִקְוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי: גַּם זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאס בְּמִקְוֹת בְּזָרְעוּ מִשְׁלִים אֶל זֶרַע אַבְרָהָם יִשְׁזַק וְיַעֲקֹב. כִּי אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם וְרוֹזְמַתִּים:

ואחר כך יאמר מזמור י"ב בתהלים:

לְבַנְיָזוֹן עַל הַשְּׁמִינִית בְּזִמּוֹר לְדוֹד: הוֹשִׁיעָה ד' כִּי גָמַר זִסִּיד. כִּי פָסוּ אֲמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם: שְׁוֹא יִדְבְּרוּ אִישׁ אֶת רַעְהוּ שְׁפַת זִלְקוֹת. בָּלָב וְלָב יִדְבְּרוּ: יִכְרַת ד' כָּל שְׁפַתִּי זִלְקוֹת. לְשׁוֹן מִדְבַּרְת גְּדִלוֹת: אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפַתֵּנוּ אֲתֵנוּ. מִי אֲדוֹן לָנוּ: מִשְׁדַּע עֲנִיִּים מֵאֲנָקַת אֲבִיוֹנִים

דורש טוב – ברית מילה

18

עֲתָה אָקוּם יֹאמֵר ד'. אֲשִׁית בְּיַשֵּׁעַ יַפִּינֹן לֹא: אֲמִרוֹת ד' אֲמִרוֹת טְהוֹרוֹת
כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לְאָרֶץ. מִזְכֵּק שְׂבָעֵתִים: אֵתָה ד' תִּשְׁמְרֵם. תִּצְרְנוּ מִן
הַדּוֹר זֶה לְעוֹלָם: סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכִּין. כָּרֵם זֶלֶת לִבִּי אָדָם:

ואחר כך יאמר לשון הזהר פרשת לך לך דף צה:

פִּתְחוּ אִידֶךָ וְאָמַר, "מוֹבּוֹז אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְיִבְזֹת עָלַי" וְגו' (שמות כ,
כא). תֵּאנָא כָּל מָאן דְּקָרִיב בְּרִית לְקַרְבָּנָא דָּא כָּאֵלֹהִי הֶקְרִיב כָּל
קָרְבָּנִין דְּעֻלְמָא לְקָמִי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכָאֵלֹהִי בְּנָה מִדְּבֻזָּא
שְׁלִימָתָא קָמִיתָה. בְּגִין כֶּךָ בְּעֵי לְסַדְרָא מִדְּבֻזָּא בְּמֵאנָא זֹד מִלְּאָ
אֲרַעָא לְמַגְזֹר עָלֵיהּ הָאִי קָמִיא קְדִישָׁא, וְאִתְּוֹשִׁיב קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא כָּאֵלֹהִי אֲדָבּוֹז עָלֵיהּ עֲלֹן וְקָרְבָּנִין, עֵאנָא וְתוֹרִי. וְנִיזָּא לִיהּ יְתִיר
מִכְּלָהּ, כְּדַכְתִּיב, "וְיִבְזֹת עָלַי אֵת עֲלִיתִיךָ וְאֵת שְׁלֹמִיךָ וְגו'" בְּכָל
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֵת שְׁמִי, בֹּהֵו "אֶזְכִּיר אֵת שְׁמִי"? דָּא אֹת מִלְּכָה,
דְּכַתִּיב בָּהּ (תהלים כה, יד) "סוֹד ה' לִירְאָיו, וּבְרִיתוֹ לַהוֹדִיעֵם". הָאִי
מוֹבּוֹז אֲדָמָה וְדָאִי כְּמָה דְּאִמְיָנָא. בְּתַרְיָה מֵאִי כְּתִיב "וְאִם מוֹבּוֹז
אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי" (שמות כ, כב), רְבוּ לְגִיזְרָא כֹד אֲתַגְזִיר, דָּאִיהוּ מַעַם
קְשִׁי קֹדֶל וְקְשִׁי לְבָא, הָאִי אֲקָרִי מוֹבּוֹז אֲבָנִים. "לֹא תִבְנֶה אֶתֶּהֶן גְּזִית"
(שם), מָאן הוּא דְּבְעֵי לְאֵעֲלָא לִיהּ בְּפּוֹלְזָנָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלֹא
יִגְזֹר יְתִיהָ עַד דִּינְשִׁי פּוֹלְזָנָא אֲזִיזָא דְּעַבְד עַד הָכָא, וְיַעֲדִי מַנִּיהָ הֵהוּא
קְשִׁי דְּלְבָא. וְאִי אֲתַגְזֹר וְלֹא אַעֲדִי מַנִּיהָ הֵהוּא קְשִׁי דְּלְבָא, לְמִיַּעַל
בְּפּוֹלְזָנָא קְדִישָׁא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הָרִי הוּא כְּהָאִי פְּסִילָא דְּאֲבָנָא
דְּגִזְרִי לִיהּ מֵהָאִי גִיסָא וּמֵהָאִי גִיסָא וְאֲשֶׁתָּאֵר אֲבָנָא כְּבִקְדָמִיתָא, בְּגִין
כֶּךָ "לֹא תִבְנֶה אֶתֶּהֶן גְּזִית", דָּאִי אֲשֶׁתָּאֵר בְּקִשְׁיוֹתֶיהָ – "כִּי זֹרְבָךְ הִנֵּפֶת
עָלֶיךָ וְתִזְלָלְכָה" (שם), כְּלוּמַר, הֵהוּא גְּזִירוֹ דְּאֲתַגְזֹר לֹא מֵהֵנָּה לִיהּ.
בְּגִין כֶּךָ וְכָאֵה זִלְקִיתָ דְּמָאן דְּאֲקָרִיב הָאִי קָרְבָּנָא בְּזוּדוֹתָא, בְּרַעְוָא,
קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְבְעֵי לְמוֹזְזִי בְּהָאִי זִלְקָא כָּל הֵהוּא יוֹמָא,
דְּכַתִּיב (תהלים ה, יב) "וַיִּשְׁמוֹזּוּ כָּל זֹזִסֵי בָּךְ, לְעוֹלָם יִרְגְּנוּ וְתִסַּף
עֲלֵימוֹ. וַיַּעֲלִצוּ בָּךְ אֲהָבֵי שְׂמֶךָ":

אחר כך יאמר פתיחת אליהו ז"ל:

פִּתְחוּ אִלְיָהוּ הַגִּבִּיא זְכוּר לְטוֹב וְאָמַר רַבּוֹן עֲלֵמִין דְּאֵנְתָּ הוּא
זֹד וְלֹא בְּזוּשְׁבָן. אֵנְתָּ הוּא עֲלָאָה עַל כָּל עֲלָאִין סְתִימָא עַל כָּל סְתִימִין
לִית מוֹזְשָׁבָה תְּפִיסָא בָּךְ כָּלְל. אֵנְתָּ הוּא דְּאִפְקֶת עֶשֶׂר תְּקוּנִין וְקָרִינִן

לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגלן ועלמין דאתגלן. ובהון אתכסיאת מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ובמיווד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש זוד מן זובריה מאלין עשר אתנושיב ליה פאלו אפריש בך. ואלין עשר ספירן אנון אזלין בסדרן זוד אריף וזוד קצר וזוד ביעוני. ואנת הוא דאנהיג לון. ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקנת לון דמניהו פרזין נשמתינ לבני נשא. וכמה גופין תקנת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמכסין עליהון ואתקריאו בתקונא דא. וזסד דרועא ומינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח ויהוד תרין שוקין. יסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. וזכמה מווצא איהי מוושבה מלגאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין פתיב הנסתרות ליהוה אלהינו. פתר עליון איהו פתר מלכות. ועליה אתמר במיד מראשית אזורית. ואיהו קרקפתא דתפלי. מלגאו איהו אות יו"ד אות ה"א אות וא"ו ואות ה"א דאיהו ארוז אצילות. איהו שקיו דאילגא בדרועוי וענפוי. כמיא דאשקי לאילגא ואתרבי בההוא שקיו:

רבון עלמין, אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילגא בההוא גביעו. וההוא גביעו איהו כנשמתינ לגופא דאיהו זויים לגופא. וברך לית דמיון ולית דינקא (דגופא) מכל מה דלגאו ולבר. ובראת שמיא וארעא. ואפקת מנהון שמיא וסיהרא וכוכביא ומזלי. ובארעא אילגין ודשאין וננתא דעדן ועששין וזיון ועופין וגנין ובעירין ובני נשא. לאשתמודעא בהון עלאין ואיהי יתנהגון בהון עלאין ותתאין. ואיהי אשתמודען מעלאי ותתאי ולית הידע בך כלל. ובר מנה לית יוזודא בעלאי ותתאי. ואנת אשתמודע אדון על כלא. וכל ספירן כל זוד אית ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו. וכד אנת תסתלק מנהון. אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתינ. אנת זוכים ולאו בזכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולאו מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא. אלא לאשתמודעא תקפה וזילך לבני נשא. ולאוזאה לון איהי אתנהיג עלמא בדינא וברזומי דאינון צדק ומשפט פפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא מאוני צדק תרין סמכי קשויט. הינ צדק אות ברית. כלא לאוזאה איהי אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו משפט ידיעא דאיהו רזומי. ולאו מכל אלין מודות כלל. קום

רבי שמעון ויתוודעו מלפני על ידך. דהא רשותא אית לך לגלגא רזין
טמירין על ידך מה דלא אתייהב רשו לגלגא לשום בר נש עד כעין:

קם רבי שמעון פתחו ואמר לך ד' הגדלה והגבורה והתפארת
והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ד' הממלכה והמתנשא לכל
לראש. עלאין שמעו, אנון דמיכין דזברון ורעיא מהימנא אתערו
משנתכון. הקיצו ורגנו שוכני עפר. אלן אנון צדיקיא דאנון מסטרא
דההוא דאתמר בה אני ישנה ולבי ער. ולאו אנון מתים. ובגין דא
אתמר בהון הקיצו ורגנו וכו'. רעיא מהימנא אנת ואבהן הקיצו ורגנו
לאתערותא דשכינתא דאיהי ישנה בגלותא. דעד כעין צדיקיא פלהו
דמיכין וישנתא בזווריהון. מיד יהיבת שכינתא תלת קלין לגבי רעיא
מהימנא ויימא ליה: קום רעיא מהימנא – דהא עכך אתמר קול דודי
דופק לגבאי בארבע אתון דיכיה. ויימא בהון פתחו לי אוזותי רעיתי
ונתתי תפתי. דהא תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך. שראשי נמלא
טל. מאי נמלא טל? – אלא אמר קדשא בריך הוא. אנת וזשבת
דמיומא דאתזרב בי מקדשא דעאלנא בביתא דילי ועאלנא
בישובא, לאו הכי, דלא עאלנא כל זמנא דאנת בגלותא. הרי לך
סימנא שראשי נמלא טל, ה"א שכינתא בגלותא. שלימו דילך וזוים
דילך איהו טל. ודא איהו אות יו"ד אות ה"א אות וא"ו. ואות ה"א איהי
שכינתא דלא מוזשבן ט"ל, אלא אות יו"ד אות ה"א אות וא"ו דסליקו
אתון לזושבן ט"ל. דאיהי מליא לשכינתא מנביעו דכל מקורין עלאין.
מיד קם רעיא מהימנא ואבהן קדישין עמיה. עד כאן רוא דיוודא.
ברוך ד' לעולם אמן ואמן:

טוב שיאמר אבי הבן לפני שימסור את בנו למוהל, התפילה היקרה הזאת המובאה
בסדור בית יעקב להגאון יעב"ץ ז"ל:
לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, ליחדא שם
יו"ד ק"י בנא"ו ק"י ביחודא שלים (יהוה) בשם כל ישראל, הנה אנכי בא לקיים מצות
עשה וביום השמיני. ימול בשר ערלתו, לתקן את שרשה במקום עליון. והריני מוסר
בני למוהל ואני ממנה אותו שליח גמור שימול את בני כדת מה לעשות. ויהי רצון
מלפניך ד' אלהי ואלהי אבותי, שתעלה עלי כאלו קימתי מצוה זו עם כל הפונות
הראויות לכון במצות מילה ופריעה ומציצה, ויתגלו החסדים במשפט האורים, ויתהא
מצוה זו חשובה לפניך כריח ניחוח, ותשפיע נשמה קדושה לילד, ואלהו הנביא זכור
לשוב ישמור הילד לשמור בריתו ושלא יחטא כלל. ותזכני לי ולאמו לגדלו לתורה
ולמצות, ויהיה חכם וחסיד ובעל מדות טובות ובריא מזליה, ונשמח בו ובתורתו,
ונגיעהו לחפה. ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי לקיים
מצותיך. ביראה ובאהבה ושמחה רבה באתי היום לעשות רצונך, ואתה ברב רחמיק
תברכנו מברכותיך ותשמחנו בעבודתך, ותצילנו מכל חטא, ותזכנו לקיים כל המצות
שבתורה, חנני אדני, כי אליך אקרא כל היום:

דורש טוב – ברית מילה

21

עֲזַרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ, וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:
וְיֵהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:

תפילה לסנדק:

לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיה, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לִיחְדָּא שֵׁם
י"ד ק"י בּוֹא"ו ק"י בְּיַחְוֹדָא שְׁלִים (יהוה) בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנִכִּי בָּא לְהִיּוֹת סַנְדֵּק
וְאֶהְיֶה כְּסֵא וּמִזְבֵּחַ לַעֲשׂוֹת יְרֵכִי הַמִּלָּה. וְיֵהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךָ ד' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
שִׁיחִיה מִזְבֵּחַ כְּפָרָה, וְתִכַּפֵּר עַל כָּל חַטֹּאתֵי, עֲוֹנוֹתֵי וּפְשָׁעֵי, וּבִפְרֹט מֶה שֶׁפָּגַמְתִּי בִּירְכִי
וּבְאֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. וְתַעֲלֶה עָלֵינוּ כָּאֱלוֹ כּוֹנֵן כָּל הַכּוֹנֵנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכוֹן, וְלִתְקֹן אֶת
שְׂרָשֶׁה בְּמָקוֹם עָלְיוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהִי נָעַם אֲדֹנָי
אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:

כשמביאים התינוק לבית הכנסת עומדים כל הקהל ואומרים:
בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם ד':

וכשלוקח אבי הבן את התינוק בידיו אומר:

שש אֲנִכִּי עַל אִמְרְתְּךָ. כְּמוֹצֵא שְׁלָל רֵב:

זְבַחִי אֱלֹהִים רוּחַ נְשִׁבְרָה. לֵב נְשִׁבֵּר וְנִדְכָּה. אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה:

הִיטִיבָה בְּרָצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן. תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם:

אֲזַ תַּחֲפוֹץ זְבַחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיִל. אֲזַ יַעֲלוּ עַל מִזְבִּיחַךָ פָּרִים:

ואחר כך יאמר אבי הבן - **אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצִרְךָ:**

והקהל עונים - נְשִׁבְעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ. קֹדֶשׁ הֵיכָלְךָ:

אבי הבן - אִם אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לַחֲפִי אִם לֹא אֲזַכְרְכִּי. אִם
לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, עַל רֹאשׁ שְׁמַחְתִּי.

אבי הבן אומר והקהל חוזר

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. ד' אֱלֹהֵינוּ ד' אֶחָד:

יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה מֶלֶךְ יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד. ב' פעמים:

אָנָּה ד' הוֹשִׁיעָה נָּא. ב' פעמים:

אָנָּה ד' הַצִּלִּיחָה נָּא. ב' פעמים:

אבי הבן - בְּרָשׁוֹת מוֹרֵי וְרִבּוּתֵי. - בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ:

והקהל והמוהל אומרים:

כְּשֵׁם שֶׁהַכְּנִסְתָּנוּ לְבְרִית, כֵּן תִּזְכֶּה לְהַכְנִיסֵהוּ לַתּוֹרָה וְלַמִּצְוֹת וְלַחֻפָּה וּלְמַעֲשֵׂים טוֹבִים:

וישב הסנדק על הכסא ומניח התינוק על ברכיו, ואומר המוהל:

זֶה הַכָּסֵא שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא מִלֵּאךְ הַבְּרִית זָכוֹר לְטוֹב:

המוהל לפני שימול יברך ברכה זו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּלָּה:

ואחרי שימול יברך אבי הבן ברכה זו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָה זֶה:

ולוקח המוהל או אדם אחר כוס יין ומברך:

סְבִרֵי מֶרְנָן:

עונים - לְחַיִּים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

ואחר כך לוקח הדס ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא עֵצִי בְּשָׁמִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ יָדֵינוּ מִבְּטָן וְחוּק בְּשִׁאֲרוֹ שֵׁם
וְצִאֲצִאֵינוּ חֲתָם בְּאֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. עַל כֵּן בְּשִׁכְרָה זֹאת אֵל חֵי חֲלָקֵנוּ צוּרֵנוּ צִוָּה לְהַצִּיל

דורש טוב – ברית מילה

22

יְדִידוֹת זֶרַע קָדֵשׁ שְׁאֵרְנוּ מִשְׁחַת. לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׁם בְּבִשְׂרָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, כּוֹרֵת הַבְּרִית:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ קָיִים אֶת הַיָּלֵד (בְּנִי) הַזֶּה לְאָבִיו (לִי) וְלֵאמֹר וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (פְּלוֹנִי). יִשְׁמַח הָאִישׁ (וְכִשְׁהָאֵב הוּא מְבֹרָךְ אֹמֵר, יְהִי רְצוֹן שְׁאִשְׁמַח בִּיּוֹצֵא חֲלָצִי) בִּיּוֹצֵא חֲלָצִיו. וְתִגַּל הָאִשָּׁה בְּפָרִי בְטָנָה כְּאִמּוֹר יִשְׁמַח אָבִידָּהּ וְאִמָּהּ. וְתִגַּל יוֹלְדֶתָּהּ: וְנֹאמַר. וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְּבוּסָסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאִמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי (נוֹתֵן יִין בְּאִצְבָּעוֹ בְּפִי הַתִּינוֹק, וְכֵן בַּפֶּעַם הַשֵּׁנִי כִשְׁחוֹזֵר לוֹמַר "וְאֹמַר לָךְ") וְאִמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי: וְנֹאמַר. זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ. דְּבַר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבֵרָהֶם. וְשִׁבּוּעֵתוֹ לְיִשְׁחָק: וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק. לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

(פְּלוֹנִי) זֶה הַקָּטָן. אֱלֹהִים יַגְדִּלְהוּ. כָּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית כִּךְ יִכְנַס לַתּוֹרָה וְלַמִּצְוֹת וְלַחֲפָה וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים. וְכֵן יְהִי רְצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־כָּל יֵרָא יְהוָה. הַהֵלֶךְ בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ כַּפִּידָּהּ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁר־יָדָהּ וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתָּךְ כְּגֹפֶן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בִּיתְךָ בְּנִידָּהּ כְּשִׁתִּילִי זֵיתִים. סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִי כֵן יִבְרָךְ גִּבּוֹר יֵרָא יְהוָה: יִבְרָכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרָאָה בָּנִים לְבְנֶיךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

וְאֹמְרִים קָדִישׁ יְהִי שְׁלֵמָה:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. (אִמֵּן):

בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעִיתִיה. וַיִּמְלִיד מַלְכוּתִיה. וַיַּצְמַח פְּרָקְנִיה. וַיִּקְרַב מְשִׁיחָה. (אִמֵּן):

בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן. (אִמֵּן):

יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבֹרָךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא יִתְבָּרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח. וַיִּתְפָּאֵר. וַיִּתְרוֹמֵם.

וַיִּתְנַשֵּׂא. וַיִּתְהַדָּר. וַיִּתְעַלֶּה. וַיִּתְהַלָּל שְׁמִיהּ דְּקָדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא. (אִמֵּן):

לְעִילָא מִן כָּל בְּרֻכְתָּא. שִׁירְתָּא. תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָּא. דְּאִמִּירֵן בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן.

(אִמֵּן):

יְהִי שְׁלֵמָה רַבָּא מִן שְׁמַיָּא. חַיִּים וְשְׁבָע וְיִשׁוּעָה וְנַחְמָה וְשִׁיזְבָּא וְרַפּוּאָה וְגִאֲלָה

וְסִלִּיחָה וְכִפּוּרָה וְרוּחַ וְהַצְלָה. לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. (אִמֵּן):

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ. וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ

אָמֵן. (אִמֵּן):

דורש טוב – ברית מילה

23

דרשות לברית מילה לפי סדר פרשת השבוע והמועדים

בראשית

כתב הרב רחמים מלמד הכהן זצ"ל בספרו "כסא רחמים" - "בראשית" מספר קטן 13 כמספר קטן "מילה". ובמצוה זו נבדלו בני ישראל מאומות העולם וכפי שכתב בזה בספר החינוך (מצוה ב') "משרשי מצוה זו, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת גופם כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם, אשר מוצאם ומובאם איננו שוה" לכן מאמיני האחדות נימולים ולכן "מילה" מספר קטן 13 כמנין "אחד". מובא במדרש¹ ש 13 אנשים נולדו מהולים והקשר ברור כי מספר 13 רומז לאמונה באל אחד וכן הרמב"ם קבע את עקרי האמונה על 13 עקרים והקב"ה לימד את מרע"ה יג' מידות הרחמים. המשנה במסכת מידות מספרת על הסורג הנמצא לפני מחומת הר הבית: (פ"ב מ"ג) וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת הָיוּ שָׁם שְׁפָרְצוּם מְלָכֵי יוֹן. חָזְרוּ וַיִּגְדְּרוּם, וַיִּגְזְרוּ פְּגָגָדָם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הַשְּׁתַּחֲוִיּוֹת ליוונים הפריעה האמונה באל אחד כי אין חכם מתקנא אלא בחכם כמותו ו"חכמה בגוים תאמין" ולכן גזרו עליהם "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק ונחלה, ר"ל, באלהי ישראל".

אמר רבי ישמעאל (נדרים פ"ג מ"א) "גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות" ובאר הרמב"ם בפירוש המשנה² שאלו 13 פעמים בהם נזכרת המילה "ברית" או "ברית". מדוע אמר רבי ישמעאל לשון "גדולה"? היה יכול לאמר "חשובה" וכו' ונראה שבא לרמז על אברהם אבינו ראש המאמינים שנאמר בו "ואגדלה שמך" וכן כל ענין "גדול" רומז למידת החסד שאאע"ה היה מרכבה למידה זו. ברית המילה קשורה למידת המלכות והיסוד אולם יתכן שמידות אלו מקבלות הארה מהיסוד ולכן יהושע בן נון אומר לבני ישראל לפני הכניסה לארץ (יהושע ג') "בזאת תדעו כי אל חי בקרבכם" מידת "אל חי" זה כינוי למידת היסוד ובה נרמז מידת החסד הנקראת "אל".

המילים "שלוש עשרה" עולים בגימ' 1,211 שזה עולה כגימ' של הפסוק בתהילים (יח,לב) "כי מי אלוה מבלעדי ד' ומי צור זולתי אלהינו" שזו מורה בברור על האמנת האחדות. גם המילים המודגשות בפסוקים הבאים עולים למנין זה:

בראשית פרק יז 9-14:

¹ מדרש תהילים מזמור ט

זה (יעקב אע"ה) אחד מ"ג שנולדו מהולים. אדם הראשון. שת. חנוך. נח. שם. תרח. יעקב. יוסף. משה. שמואל. דוד. ישעיה. ירמיה. אדם תחלת בריאתו של הקב"ה. שת, שנאמר (שם ה, ג) ויולד בדמותו כצלמו. חנוך, שנאמר (שם ה, כב) ויתהלך חנוך. ונאמר, (שם ו, ט) התהלך נח לגזירה שוה. נח, שנאמר (שם) צדיק תמים. שם, שנאמר (שם יא, יא) אלה תולדות שם. שכל מי שנכפל שמו נולד מהול. שם שם, נח נח, תרח תרח. יעקב, שנאמר (שם כה, כז) ויעקב איש תם. ואומר, (שם מו, ב) יעקב יעקב. יוסף, שנאמר (שם לז, ב) אלה תולדות יעקב יוסף. מלמד שנולד מהול כמוהו. משה, שנאמר (שמות ג, ד) משה משה. ונאמר, (שם ב, ב) ותרא אותו כי טוב הוא. שנולד מהול. (שמואל-א ג, י). (צ"ל, שמואל דכתיב) שמואל שמואל. ישעיה, שנאמר (ישעיה מט, א) ה' מבטן קראני. ירמיה, שנאמר (ירמיה א, ה) בטרם אצרך בבטן. דוד, שנאמר (תהלים טז, א) מכתם לדוד, מך תם.

² רמב"ם פירוש המשניות - מסכת נדרים פרק ג משנה יא

וי"ג בריתות, הם מלת "ברית", ו"ברית" הנכפלים במצות הש"י לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד בפני עצמו (בראשית יז), ואלו מניינם:

(א) ואתנה בריתי ביני ובינך (ב) אני הנה בריתי אתך (ג) והקימותי את בריתי ביני ובינך (ד) לברית עולם (ה) ואתה את בריתי תשמור (ו) זאת בריתי אשר תשמרו (ז) והיה לאות ברית ביני וביניכם (ח) והיתה בריתי בשרכם (ט) לברית עולם (י) את בריתי הפר (יא) והקימותי את בריתי אתו (יב) לברית עולם (יג) ואת בריתי אקים את יצחק, הנה אלו י"ג בריתות נכפלו בזה הדבור.

דורש טוב – ברית מילה

24

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם: זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר: וְנִמְלְתֶם אֶת בְּשָׁר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וּבֶן שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֶלֶד בֵּית וּמִקְנֵת כָּסֶף מִכָּל בֶּן נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא: הַמּוֹל יִמּוֹל יֶלֶד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כָּסֶף וְהָיְתָה בְּרִיתִי בִּבְשָׁרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ אֶת בְּרִיתִי הַפֶּר:

הרי שנרמז מספר "שלוש עשרה" בציווי על המילה.

שלוש עשרה גימ' "אהבה" מידת אאע"ה הנקרא (ישעיהו מא,ח) "אברהם אוהבי". האהבה קיימת בין שני אוהבים, בין הקב"ה לבניו ובין בניו להקב"ה. שני פעמים "אהבה" גימ' כו כמנין שם השם.

יהי רצון שהרך הנולד יגדל לאמונה באל אחד מתוך אהבה אחוה שלום ורעות.

נח

נח הינו אחד משלוש עשרה אנשים שנולדו מהולים³. כל מי שנאמר בו "תמים" נולד מהול שהרי אאע"ה כשנצטווה על המילה אמר לו הקב"ה (בראשית יז,א) "התהלך לפני והיה תמים". יש לחקור מדוע נולדו אדם הראשון ונח מהולים? הרי המילה באה ללמדנו שכשם שאדם לא שלם בגופו ועליו לתקנו כך אינו שלם במידותיו ועליו לתקנם. וכפי שבידו לתקן גופו כן בידו לתקן מידותיו? ויש ליישב בס"ד. האדם הראשון הינו יציר כפיו של הקב"ה ונברא מושלם ולא היה מיועד לחטוא ולא להשלים עצמו. נח היה כסא למידת היסוד שנאמר בו "זה ינחמנו" ומילת "זה" רומזת למידת היסוד. נח התגלגל ונתקן במרע"ה (שער הגלגולים הקדמה כט) ונרמז ענין זה "וגם מצאת ח"ן בעיני" ומרע"ה היה כסא למידת "יסוד אבא" (שם לו). עוד, נח נולד להכנס לתיבה. בזוהר פרשת נח מאריך להסביר שנח היה בבחינת ספירת היסוד והתיבה היתה בחינת ספירת המלכות, לכן נח היה צריך להיות מהול כי הוא כנגד ספירת היסוד ועיקר מצות המילה הוא כנגד ספירת היסוד.

בפרשתנו אנו רואים כיצד כל האנושות לקתה בפגם שמירת הברית שנאמר וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ (פ"ו,12) והסביר רש"י שלשון השחתה הינו גילוי עריות. הקלקול התחיל באדם משם בבעלי החיים ומשם לארץ, כל היקום לקה בפגם הזה. לכן היה צריך להוולד אדם המנותק מהקלקול הזה וזה היה נח. כשנולד נח נחה האדמה מקלקולה (עין רש"י כט,29) כי גם הארץ זו בחינת היסוד.

נח בנה את התיבה. מובא בזוהר בפרשתנו שבזמן שיש רחמים בעולם האדם יושב בבית ובעת דין במקלט או בממ"ד וזו התיבה. אם נקרא את המילה "תיבה" למפרע נקבל "הבית". היפוך סדר האותיות מורה שכעת יש דין בעולם. קיום מצות ברית מילה מעורר רחמים בעולם ולאבא נחשבת המצוה כהקרבת קרבן.

מתושלח ילד את למך בגיל 87 ולמך ילד את נח בגיל 82 ואילו נח ילד את בניו בגיל 500 מוזר מאד. אלא היות ונח היה בחינת היסוד שבו שם שד"י שמילוי שמו עולה גימ' 500 כזה: שין דלת יוד (10+430+60=500). ואם תשאלו למה מחשבים כאן רק את המילוי ולא את כל השם התשובה לכך: כשנולד נח היתה מידת הדין תקיפה בעולם מחמת קלקול בני האדם ולכן חושב כאן רק המילוי כי "מילוי" גימ' "אלקים".

שמירת הברית הינה שמירת האדם הפרטי ושמירת כל העולם. מסופר על רבי חיים בן עטר הקדוש בעל "אור החיים" שהוא הושלך לגוב האריות והם לא נגעו בו

³ ראה לעיל בפרשת בראשית.

דורש טוב – ברית מילה

25

כי שמר אות ברית קודש. אדם השומר על אות ברית קודש יחיה בעושר ובכבוד כל ימי חייו.

יש לברר למה מברכים "כשם שנכנס למילה כן יכנס לתורה ולחופה"? אלא, אמרו המקובלים שמצוות מילה ופריעה מתקנות ספירות יסוד (במילה) ומלכות (בפריעה), לימוד תורה נביאים וכתובים מתקן ספירות תפארת, נצח הוד ויסוד והחופה היא כבר בספירת הבינה הנמצאת מעל ספירת התפארת. כאן רואים כיצד האדם מתקדם בלימוד התורה יחד עם בנין הקומה הרוחנית שלו. נברך את הרך הנולד שיהיה שמור מכל מקרה רע ופרנסתו תהיה מזומנת ויחיה בכבוד וכשם שנכנס למילה כן יכנס לתורה ולחופה בחיי הוריו אכ"ר.

לך לך

בפרשתנו מצטוו אבי האומה על מצות ברית המילה כדלקמן:

זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: וכן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא: המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונקרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר: (פרק יז, י-יד).

זאת אות הברית החקוקה בבשר היהודים לדורות עולם. בעל ה"כלי יקר" (ועוד מפרשים רבים) מסביר שעיקר מצות המילה להביא את האדם לתיקון מידותיו. שואלים: מדוע במצוה זו יש שתי ברכות: "על המילה" ו"להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" מה שלא מצאנו בשום מצוה. לפי דברי ה"כלי יקר" מובן. "על המילה" זו ברכה על תיקון הגוף ו"להכניסו" זו ברכה על תיקון המידות. נאמר באע"ה: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח, 19) ומובא בגמרא (מסכת יבמות דף עט/א) "שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים רחמנים דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ביישנין דכתיב בעבור תהיה יראתו על פניכם גומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו'.

מובא (סוכה מט:): אמר רבי אלעזר כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד שנאמר אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ". הרי לנו שדרכו של אאע"ה של עשיית צדקה ומשפט ממשיכה בזרעו אחריו. אלא שכאן יש לדקדק בדברי רבי אלעזר מדוע עשיית צדקה ומשפט ממלאת את העולם בחסד? לפי פשטם של דברים, עשיית משפט זו העמדת העולם בסדר ומשטר תקינים וצדקה זו התמיכה בחלשים. כאשר יד אחת תקיפה על העברנים והשניה תומכת בחלשים העולם מתקיים. לפי הסוד הבאור הוא כזה: מובא בהקדמה שניה לספר תיקוני הזוהר או בשם היותר נפוץ "פתיחת אליהו" "משפט – עמודא דאמצעיתא" משפט זה ה"עמוד האמצעי" שהוא ספירת התפארת הממצעת בין ספירת החכמה מימין

⁴ כלי יקר על בראשית פרק יז פסוק ט

ואתה את בריתי תשמור. מהו ואתה ומהו שחזר ואמר אתה וזרעך. כך פירשו, שעיקר הצווי היה בעבור זרעו כי הם צריכין למילה חיצונית זו כדי שעל ידה יגיעו אל המילה הפנימית וטהרת הלב, אבל אתה שיש לך לב טהור כבר, לא היה צריך למילתו מצד עצמו כי אם מצד כל העולם כאמור, אבל זרעו שלאחריו צריכין אל המילה מצד עצמם. לכן אמר ואתה בוי"ו העיטוף שגם אתה תשמור ברית חיצונית זה, ונתן טעם שני לדבר, שאם גם אתה תשמור בריתי אז זרעך ממך יראו וכן יעשו זה"ש אתה וזרעך אחריך לדורותם. ואמר זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם יאמר לדורות אין תכלית המילה כי אם להביאם לידי מילת ערלת הלב דבר המסור ביני וביניכם לבד. והיה לאות ברית ביני וביניכם שזו המילה החיצונית היא אות נגלה על הברית הפנימית המסור ללב אשר ביני וביניכם. והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם. ר"ל לברית שיכירו בו כל באי עולם. וכפל הקב"ה ענין זה כמה פעמים להורות שעיקר טעם מילה חיצונית זו היא להגיע על ידה אל טהור הלב הפנימי:

דורש טוב – ברית מילה

26

וספירת הבינה מן השמאל. לפי הסבר הפשט משפט זה קיום מנהל תקין לפי החוק אולם לפי הסוד זו הנהגת העולם במידת הרחמים. יש הטועים לחשוב שמידת הרחמים זו מידת החסד ואין הדבר כך. מידת החסד זו עשיה לפנים משורת הדין בעוד שמידת הרחמים זו מידת ממוצעת בין מידת הדין ומידת החסד. נדגים זאת במשל: אדם המחזר על הפתחים מבקש כסף בשביל מזון לבניו. באה מידת החסד ואומרת "תן לו כל מה שיש לך בבית ואל תבדוק אם הוא הגון וכו'" מאידך באה מידת הדין, מידת הגבורה ואומרת: "אל תתן דבר שילך גם הוא לעבוד כפי שאתה עובד, כסף לא מגיע בחינם" באה מידת הרחמים, מידת התפארת ואומרת: "לתת הכל או כלום אלו מידות קיצוניות, תן במידה ראויה". נתינה במידה ראויה זו הנהגת ה"משפט" וזו מידת הרחמים. "צדקה" זו נתינת כסף לעני. העני אחוז בספירת ה"מלכות" הנקראת "עניה" כי אין לה כלום אלא מה שנותן לה בעלה (ספירת התפארת) והיא נראת – "אספקלריא דלא נהרא" כי אין לה אור עצמי. כשספירת המלכות לא מחוברת לתפארת היא נקראת "צדק" ואז העולם נמצא במידת הדין כמשל סיר הנתון על גבי האש ואין בו מים. בא הצדיק (ספירת היסוד) ונותן שפע ל"צדק" והופך אותה ל"צדקה". נתינת צדקה לעני גורמת המשכת שפע, מסלקת את הנהגת הדין וגורמת להנהגת מידת הרחמים. הנהגה זו נקראת בפי הרמח"ל "הנהגת המשפט". קיימת הנהגה גבוה יותר הנקראת "הנהגת היחוד" וזו תופיע בעולם כאשר לאנשים תהיה מסירות נפש לעבודת השם יתברך.

כעת נבין את מאמר רבי אלעזר, "כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד". אדם שעושה צדקה ומשפט מחבר את ספירות תפארת ומלכות להיות אחד וממלא את העולם (שזו מידת המלכות) בחסד (ספירת החסד) ומימלא גם העולם הגשמי מתמלא בחסד. פתאום נראה שבני אדם עוזרים זה לזה, קמים ארגוני חסד רבים: ארגון זק"א, יד שרה, בתי תמחוי, מאות סוגי גמח"ם ועוד. כל אלו הינם ביטוי גשמי להנהגת מידת החסד בעולם. וזו הברכה של "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" כי אאע"ה הינו עמוד החסד בעולם.

מהפסוק בתהלים (נב, 3) "חסד אל כל היום" למדו המקובלים שספירת החסד נושאת את שם "אל" וכן כתוב בפרק כב, 2 "אלי אלי למה עזבתני" ולא יתכן לאמר למידת הדין "למה עזבתני". אאע"ה בנושא מידת "אל" ראוי ששמו יהיה מכפלה של 31. ואכן "אברהם" גימ' 8 פעמים 31 = 248. יש מקום לברר מדוע 8 ולא 10 או כל מספר אחר. הפרשן שנתן דעתו לכך הוא רבי יעקב אביחצירא זצ"ל ועיין בספרו "מחשוף הלבן" פרשת תולדות ויערב לך.

למצוה יקרה זו יש עונש גבוה על ביטולה וזה עונש "כרת". יש 36 עבירות בתורה שעונשם כרת. 34 מצוות לא תעשה ושתי מצוות עשה – מילה ואכילת מצה. מזכיר לכם משהוא? כן, פסח ומילה אלו המצוות שבזכותן יצאו בני ישראל ממצרים.

נברך את הרך הנולד ומשפחתו שתתבק בהם מידתו של אאע"ה מידת החסד ויהיו מבורכים בברכת האבות "בכל מכל כל".

וירא

מצוות המילה הינה מצוות עשה אחת והיא "למול את הבן" כך כתב הרמב"ם בספר המצוות מ"ע רטו'. והנה משונה מצווה זו שיש בה שלוש ברכות:

1. האבא מברך "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו".

2. המוהל מברך "על המילה".

3. אדם נוסף מברך "אשר קידש ידיד מבטן וכו'".

בדרשה זו נעמוד על פשר הברכה הראשונה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו". מצוות המילה נחלקת לשניים: מעשה חיתוך הערלה, פריעה ומציצת הדם והחלק השני חינוך הילד לתורה ומצוות שהרי כך מברכים כל הקהל "כָּשֶׁם שֶׁהַכִּנְסָתוֹ לְבְרִית, כִּךָ תִּזְכֶּה לְהַכְנִיסָהּ לַתּוֹרָה וְלַמִּצְוֹת וְלַחֻפָּה וְלַמַּעֲשִׂים טוֹבִים" הנה מיום

דורש טוב – ברית מילה

27

המילה כבר מחנכים את התינוק למצוות. לפי הקדמה זו נבין את תוכן הברכות: ברכת "על המילה" הינה הברכה על פעולת המילה וברכת "להכניסו" זה החינוך היהודי וכפי שאנו קוראים בפרשה: (פרק יח פסוק יט) "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ד' לַעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ד' עַל אֲבֹרֵהֶם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלֵיו". (כך שמעתי ואיני יודע את המקור לרעיון זה)

הגמרא (יבמות עט ע"א) אומרת שמכאן שאברהם אבינו היה גומל חסדים וחינך את בניו לכך. ומה החסד? על כך אומר רש"י (כתובות ח ע"ב) שהיה זן את הרעבים ונותן להם מקום לינה ובא ברמז במקרא "ויטע אשל בבאר שבע" אשל ר"ת "אכילה שתיה לינה". אומר כאן רבנו יעקב בעל הטורים "אשר יצוה את בניו" סופי תיבות "תורה" היינו לימוד התורה. עוד, "אשר יצוה" גימ' "ברית" וגימ' "תורה" עם הכולל. הנה כאן הפליא הרב לחבר את מצוות ברית המילה עם לימוד התורה.

ידועים דברי שמעון הצדיק (אבות פ"א מ"ב) "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. תורה זה לימוד התורה וקיום מצוותיה, העבודה זו עבודת הקרבנות וגמילות חסדים כפשוטו. מצוות המילה היא גם מעין עבודת הקרבנות. כשם שאת הגדי או העגל אינם קרבים לפני היום השמיני שנאמר (ויקרא כב, 27) "ומיום השמיני והלאה ירצה" כך ברית המילה היא ביום השמיני. במצוות הקרבן יש הזאת דמים כך יש במילה ועוד האריכו בדמיון זה חכמי הקבלה בספר הזוהר (רעיא מהימנא פרשת תזריע דף מא ע"א). הנה קבלנו רמז נפלא:

תורה ע"ה גימ' 612
עבודה אלו הקרבנות וכאמור זו ברית המילה והמילה "ברית" בגימ' 612...
גמילות חסדים גימ' 612.

הנה לנו שלושה עמודים של העולם גימ' 612 כמנין "ברית". ועל זה רמז הנביא ירמיהו (פרק לג, 25) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי". גם בפסוק זה רמוזים ג' העמודים: תורה, ברית מילה והחסדים כי "עולם חסד יבנה". עוד, בכל התנ"ך יש רק פסוק אחד שעולה בגימ' 612 וזה אומר דרשני: בספר נחמיה (פרק י) מתוארת כריתת ברית בין העם היושב בציון ובין הקב"ה. בפרק נמנים שמות הנוכחים ובראשם "נחמיה בן חכליה". שם בהמשך הפרק בפסוק יב' נזכרים שמות שלושה אנשים והם "מיכא רחוב חשביה" פסוק זה הינו היחידי בתנ"ך עם ערך מספרי של 612. מה בא פסוק זה ללמדנו? הפסוק אומר "מיכא רחוב" הזהר לך בני מ"מיכא" כשאתה ברחוב. "מיכא" היינו הנמכת קומתך הרוחנית. ישאל הבן "כיצד"? הרי ברחוב יש נשים שאינן צנועות ופרסומות וכו' לכן בא הפסוק ואומר העיצה לך "חשביה" חשוב לך במצוות ד' והנצל מהרהורים רעים.

בסוכות תשס"ה הקבלתי את פני הרב הגאון הצדיק והמקובל האלקי כבוד הראשון לציון הרב מרדכי אליהו שליט"א. בדרשתו התריע הרב על חוסר הצניעות ובין השאר אמר משפט לא מובן לכאורה, וכך אמר "נשים הולכות ברחוב בלי ידיים" הנוכחים בודאי פרשו את דברי הרב שהנשים לא מכסות את זרועותיהן אבל אני מפרש אחרת. כוונת הרב שנשים ההולכות ללא כיסוי ידיהן כאן בעולם הזה חותכים להן את ידיהן לעולם הבא והן באמת ללא ידיים כפשוטו. פירוש זה נשמע חריף ורחוק מהמציאות. זה נכון אם מדובר באדם פשוט אבל כבוד הרב יושב בהרכבים של בית דין של מעלה ודן בעולם הבא עוד בהיותו כאן בעולם הזה את בני האדם לכן רב כזה בודאי יכול לאמר "בלי ידיים" כי הוא רואה את זה ממש.

בכל התנ"ך יש 26 מופעים של המילה "ברית" בדילוג "ברית" כלומר בדילוג של 612. מספר 26 זה שם ד'. לא נפרט כאן את המופעים רק נרמז שהם מתחילים באות "ב" של המילה (בראשית פרק ה, 1) "בְּרָא אֱלֹקִים אָדָם" המסר מכאן הוא שבורא עולם ברא את העולם ואת האדם שהוא עולם קטן כדי שישמור את הברית שהיא מקיימת את העולם. הפרת ברית מגבירה את מידת הדין בעולם וכיצד? בדרך רמז נאמר

דורש טוב – ברית מילה

28

שהמספר ברית היינו 612 כשמפרים אותו הוא מתהפך ל 216 כמנין "גבורה". יהי רצון שבזכות שמירת הברית ישמור לנו בורא העולם את העולם וכל החיים בו. דברים אלו נכתבו ביום ח"י חשון יום פטירת הרב אודסר מחסידי ברסלב הידוע ממעשה הפתקה. הרב נטמן בהר המנוחות.

חיי שרה

בפרשה אנו קוראים (פרק כד פסוקים א-ג) וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמָּשָׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יְרֵכִי: וְאַשְׁבִּיעַךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנָעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

אומר כאן רש"י "בכל" גימ' "בן" וכיון שזכה לבן צריך להשיא לו אישה. רש"י שהודיע לנו "ואני לא באתי אלא לבאר פשוטו של מקרא" מראה לנו שבאור בדרך גימ' גם זה פשוטו של מקרא. ובכן, אברהם אבינו מחפש שידוך לבנו וממנה את אליעזר עבדו כשליח. לחיזוק השליחות אברהם אבינו משביע את עבדו. אנו יודעים שמשביעים בספר תורה. בימי אברהם עדין לא היה ספר תורה והיתה אז מצות המילה שהייתה חביבה על אברהם אבינו עד מאד ולכן השביע את עבדו בה. ומכאן לתוכן השבועה "ואשביעך בד' אלקי השמים ואלקי הארץ" מדוע הזכיר כאן "שמים וארץ" זה ברור, כיון שהמילה מקיימת שמים וארץ כאמור בדברי הנביא ירמיהו (פרק לג, 25) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" לכן השביעו במילה.

נחזור לברור המילה "בכל". בברכת המזון אנו אומרים שהאבות התברכו "בכל מכל כל". בכל כפי שראינו לעיל. "מכל" נאמר (בראשית כז, 33) "ואוכל מכל" ו"כל" נאמר ביעקב (בראשית לג, 11) "יש לי כל". מהו ה"כל" הזה?

הרמב"ן (בראשית כד, 1) האריך בבאור מילת "כל" שהיא "יסוד הכל" והמידה הנאצלת ממנה קרויה "בכל" כאילו נאמר "בת כל" וזו היא המידה הנקראת "כנסת ישראל" וכו' עיין שם לשונו באורך. כנסת ישראל בכל מקום זו השכינה והיא ליותר את אברהם אבינו בכל מקום. מדוע השכינה נקראת "בכל"? אולי מפני שנרמזה (שמות כ, 21) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" אך נראה לענ"ד לפרש כך. הנה רבותינו המקובלים אמרו שיש ד' שמות מילויי שם ד' והם: עב, סג, מה, בן. אלו שמות הוי"ה ב"ה במילוי כדלקמן:

עב- יוד הי ויו הי
סג- יוד הי ואו הי
מה- יוד הא ואו הא
בן- יוד הה וו הה

ארבע שמות אלו הם כנגד ארבע עולמות: אצילות, בריאה, יצירה ועשיה. שם "בן" שהיא גימ' של המילה "בכל" מכוון כנגד עולם העשיה שבה השכינה כאמור "ושכנתי בתוכם" השכינה זה הקב"ה המתהלך ביננו והוא הנקרא בדברי הנביאים "שמי" ולכן אומר הפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" אם הפסוק מדבר על האדם היה צריך לאמר "תזכיר" אך כאן כתוב "אזכיר" וכפי שתרגם כאן אונקלוס "אשרה את שכינת".

אם נסכם את שאמרנו כאן נקבל שאברהם אבינו התברך מאת ד' במשהו הנקרא "בכל". הרמב"ן באר שזו השכינה והיא בבחינת "בת" כי נאצלה ממדת "כל" שזו מידת היסוד.

נמשיך: בראשית הפרשה אנו קוראים על פטירת שרה אמנו. וכתוב "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכתה" האות "כ" זעירא וכאילו כתוב "ולבתה" מי זו הבת? זו השכינה שהסתלקה מאהל אברהם כאמור בדברי רבותנו במדרש רבה בראשית פרשה ס פסקה טז:

כל ימים שהיתה שרה קיימת:

דורש טוב – ברית מילה

29

1. היה ענן קשור על פתח אהלה כיון שמתה פסק אותו ענן וכיון שבאת רבקה חזר אותו ענן.
 2. כל ימים שהיתה שרה קיימת היו דלתות פתוחות לרוחה וכיון שמתה שרה פסקה אותה הרוחה וכיון שבאת רבקה חזרה אותה הרוחה.
 3. וכל ימים שהיתה שרה קיימת היה ברכה משולחת בעיסה וכיון שמתה שרה פסקה אותה הברכה כיון שבאת רבקה חזרה.
 4. כל ימים שהיתה שרה קיימת היה נר דולק מלילי שבת ועד לילי שבת וכיון שמתה פסק אותו הנר וכיון שבאת רבקה חזר.
- ה"ענן" הקשור על הפתח זו השראת שכינה. כך אנו קוראים בהקמת המשכן (שמות מ,31) "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן" מחזה זה נשנה בימי שלמה המלך בסיום הקמת בית המקדש הראשון (מלכים א' ח,11) "ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד ד' את בית ד'".
- אם כן שרה מסמלת את השכינה שהייתה עם אברהם אבינו וכשמתה הצטער אברהם על האשה הגשמית שנפטרה ועל השכינה שהסתלקה. וזו היא ה"בכל" שבה התברך אברהם אבינו.
- יהי רצון שהשכינה תלווה ותשמור את הרך הנולד כאמור (תהלים צא,11) "כי מלאכיו יצוה לך לשמורך בכל דרכיך" אכ"ר.

תולדות

בפרשתנו אנו קוראים על לידת התאומים – יעקב ועשיו. יעקב הוא איש תם. מה פירוש "איש תם"? התרגום מבאר כאן שיעקב היה מושלם ולומד בבית המדרש. תרגום יונתן מוסיף לבאר לנו שזה היה בית מדרשו של עבר ולמד בו תורת ד'. רש"י אומר שיעקב אינו יודע לרמות וכל מי שאינו רמאי נקרא "תם". בעל ה"כלי יקר" מביא פירוש המתבסס על אבות דרבי נתן (פ"ב מ"ה) "שנולד מהול". מילדותו נמשך ללימוד עיוני ועשיו הלך בשדות. מה מביא השדה? מפרש כאן הרא"ש "שדה" ר"ת "שופך דם האדם" ואילו יעקב, אומר לנו "בעל הטורים" גימ' "מלאך האלקים" ומידתו של יעקב אבינו "אמת" שנאמר "תתן אמת ליעקב". גם "תם" ע"ה גימ' "אמת".

יעקב אבינו היה יושב אהלים. מה פירוש? לפי הפשט היה לומד בבית המדרש ובאו בעלי הרמז ואמרו "יושב אהלים" ס"ת "שם" רמז לבית מדרשו של שם. חכמי הקבלה אומרים שמידת יעקב היא ממוצע בין מידת אברהם ומידת יצחק. נדגים בענין צדקה. עני עומד בפתח ומבקש צדקה. מידת החסד, מידתו של אאע"ה, אומרת – תן הכל. מידת יצחק אומרת – אל תתן דבר שגם הוא ילך ויעבוד. באה מידת התפארת ואומרת – תן במידה. מידת התפארת שהיא מידת יעקב היא ממוצע בין הנתינה ללא גבול של החסד ובין אי הנתינה של הגבורה. לכן נקרא יעקב אבינו "יושב אהלים". רבינו בחיי, בבאור בדרך הקבלה אומר שיעקב אבינו הוא יושב בשני אהלים, דמות דיוקנו חקוקה בכסא ד' למעלה והוא נמצא למטה.

שמירת הברית מביאה שלום לעולם שנאמר "בריתי היתה איתו החיים והשלום" ויעקב שנולד מהול חותם על הסכם השלום הראשון בתנ"ך זה ההסכם בינו ובין לבן גיסו.

יעקב אבינו מצפה ומיחל לביאת הגואל כיצד? התורה אומרת לנו שאמצע פסוקי התוכחה – (ויקרא כו,42) "וזכרתי את בריתי יעקוב" אומר כאן רש"י באור נפלא שבחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא ואלהיו (נכתב) חסר. בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו.

בסוף הפרשה שולף יצחק אבינו את הנשק הסודי שהחביא עבור יעקב וזו "ברכת אברהם" וכך הוא מברך את יעקב:

(פרק כח, 1-4) וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: קוֹם לֶךְ פְּדֵנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אֲמָךְ וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת

דורש טוב – ברית מילה

30

לְבֶן אָחִי אִמֶּךָ: וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהִיִּית לְקָהֵל עַמִּים: וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרִית אֲבֹרָהם לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבֹרָהם.

הנה כאן יעקב אבינו מקבל את ברכת הבנים והארץ. העולה מכל דברנו הוא שיעקב לקח לו מלידה את לימוד התורה. זכה להתברך בהרבה ברכות ובברכת הארץ ובזה מתקיים הפתגם הידוע "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל".

נברך את הרך הנולד שכשם שנכנס לברית כן ייכנס לתורה חופה ומעשים טובים אכ"ר.

ויצא

בפרשה אנו קוראים על כריתת ברית בין יעקב ולבן. שנאמ' (פרק לא,מד) וַעֲתָה לָכֶּה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: כריתת ברית הינה תמיד בין שני צדדים: בין בעל ואישה, בין שתי אומות וכו'. כריתת ברית כמוה כחתימה על חוזה ואסור לשום צד להפר את הברית.

הברית הראשונה בתורה הינה בין הקב"ה והאנושות, ועליה נאמר:

1. (בראשית פרק ט יג-יז) אֶת קִשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעֵנֶן וְהִיִּיתָ לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בְּעֵנֶנִי עֵנֶן עַל הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁתַּת בְּעֵנֶן: וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמָּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר: וְהִיִּיתָ הַקִּשְׁתַּת בְּעֵנֶן וִירְאִיתִיָּהּ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל נָח זֶאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ:

2. אנו מוצאים שענר אשכל וממרא נקראים (בראשית יד,יג) "בעלי ברית אברהם" כלומר אברהם כרת ברית עמם להיות לו לעזר לעד. מספרים שכשד' ציוה את אברהם אבינו ע"ה על ברית המילה התייעץ עם בעלי בריתו. (וכן פירש רש"י) אמר להם: ראו ד' ציוה עלי למול את עצמי ואת בני, מה אתם אומרים?

- ענר ענה לו: עֵינֹנִי נֶפֶשׁ רָע - כלומר, יש לקיים מצוות עד גבול מסוים, כשהמצווה פוגעת בגוף ומענה אותו כדאי להמנע מקיום מצווה כזו.
- אשכל ענה לו: אָדָם שׁוֹטֵה כּוֹרֵת לְאֲבָרָיו – כלומר זו מצווה לא הגיונית ולכן אין לך לקיימה!
- ממרא ענה לו: מָהֵר מְלֹא רְצוֹן אֲבִיךָ כְּלוֹמַר אֵין כָּלֵל לְהַסֵּס בְּקִיּוֹם הַמִּצְוָה.

3. אנו מוצאים ברית נוספת בברית בין הבתרים שנאמר: (בראשית פרק טו,יח) "בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ד' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נָהָר פָּרָת"

4. הברית הבאה הינה ברית מילה שנאמר (בראשית פרק יז , יא-יג) "וְנִמְלְתֶם אֶת בָּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וּבֶן שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית וּמִקְנֵת כָּסֹף מִכָּל בֶּן נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא: הַמּוֹל יִמּוֹל יֵלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כָּסֶפְךָ וְהִיִּיתָ בְּרִיתִי בִּבְשָׁרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: אֲנִי קוֹרְאִים לְלִימּוּד הַזֶּהוּר "ברית יצחק" כִּי יִצְחָק הֵינּוּ הַיְּהוּדִי הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּימּוֹל בְּגִיל שְׁמוֹנֶה יָמִים.

5. לאחר שנולד יצחק, זוכה אברהם אבינו לביקור ממלכתי של אבימלך מלך פלישתים ופיכול שר צבאו והם כורתים ברית שנאמר: (בראשית פרק כא, כז-לא) וַיִּקַּח אֲבָרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאֲבִימֶלֶךְ וַיְכַרְתּוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַיֵּצֵב אֲבָרָהָם אֶת שְׁבַע כְּבָשֶׂת הַצֹּאן לְבִדְהָן: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֵל אֲבָרָהָם מָה הִנֵּה שְׁבַע כְּבָשֶׂת הָאֵלָה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָה: וַיֹּאמֶר כִּי אֶת שְׁבַע כְּבָשֶׂת תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר תִּהְיֶה

דורש טוב – ברית מילה

31

לִי לַעֲדָה כִּי חִפְרִיתִי אֶת הַבָּאֵר הַזֹּאת: עַל כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בָּאֵר שֶׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם: בַּעֲדֵי שֶׁאֲבָרָהֶם אֲבִינוּ מִקְפִּיד לִשְׁמֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ הַפְּלִשְׁתִּים לֹא שִׁמְרוּהָ אֲפִילוּ דוֹר אֶחָד וְהֵם מִגְרִשִּׁים אֶת יִצְחָק מֵהֶם בְּאִמְרָם לוֹ "לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי עֲצַמַת מִמֶּנּוּ מָאֵד"

6. אַחֵר כֵּךְ שׁוֹב חוֹזֵר אֲבִימֶלֶךְ וְאוֹמֵר: (בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק כו, כו-לא) וְאַבְיִמֶלֶךְ הִלֵּךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְאַחֲזָת מִרְעָהּ וּפִיֶּלֶל שָׂר צָבָאוֹ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מְדוּעַ בָּאתָ אֵלַי וְאַתָּה שִׁנְאַתָּם אֶתִּי וְתִשְׁלַחֲנִי מֵאֶתְכֶם: וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רְאִינוּ כִּי הִזָּה ד' עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי נָא אֱלֹהֵי בִינֹתֵינוּ בִינֵינוּ וּבִינֶךָ וְנִכְרְתָה בְרִית עִמָּךְ: אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כְּפֶאֱשֶׁר לֹא נִגְעֲנוּךָ וְכַפֹּשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עֵתָה בְּרוּךְ ד': וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֶתוֹ בְּשָׁלוֹם:

הֵאֵם לְבְרִית הַנִּשְׁמֶרֶת ע"י צד אחד יש תוקף? בודאי שלא ואכן אנו רואים שדוד המלך לא שם אל ליבו את ברית אברהם שכרת עם החתים כמסופר בצורה נפלאה במדרש פרקי דרבי אליעזר פרק לה:

ר' יהודה אומר שלשה אבות כרתו ברית עם עמי הארץ ואלו הם: אברהם יצחק ויעקב.

אברהם כרת ברית עם עמי הארץ כשנגלו עליו המלאכים היה סבור שהם אורחי הארץ ורץ לקראתם ורצה לעשות להם סעודה גדולה ואמר לשרה לעשות להם סעודה גדולה ובאותה שעה ראתה דם נדה לפיכך לא הגיש להם מן העוגות ורץ להביא בן בקר וברח מלפניו בן הבקר ונכנס למערת המכפלה ונכנס אברהם אחריו ומצא שם אדם הראשון ועזרו שוכבים על המטות וישינים ונירות דולקות עליהן וריח טוב עליהם כריח ניחוח לפיכך חמד המערה לאחוזת קבר אמר לבני יבוס לקנות מהם את מערת המכפלה במכר טוב בזהב ובכתב לאחוזת קבר עולם וכי יבוסים היו והלא חתיים היו אלא עיר יבוס נקרא יבוסים ולא קבלו האנשים עליהם. התחיל כורע ומשתחוה אליהם שנאמר "וישתחו אברהם לפני עם הארץ". אמרו אנו יודעים שעתיד הקב"ה ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האלה כרות עמנו שבועה שאין ישראל יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונם ואח"כ קנה את המכפלה במכר זהב ובכתב עולם לאחוזת עולם וישמע אברהם אל עפרון מה עשו אנשי יבוס? עשו צלמי נחשת והעמידו אותם ברחוב העיר וכתבו עליהם שבועת אברהם וכשבאו ישראל רץ (רצו) להכנס בעיר היבوسی ולא היה יכול (יכולים) מפני ברית אברהם שנאמר ואת היבوسی יושבי ירושלם לא הורישו בני ישראל. וכשמלך דוד בקש להכנס לעיר היבوسی ולא הניחו אותו שנאמר ויאמר לדוד לא תבא הנה וכו' והיו ישראל כחול הים (ויכלו לנצחם בקלות) אלא בכח השבועה וברית אברהם ראה דוד וחזר לאחוריו שנמר "וישב דוד במצודה וכו' ואין אתה יכול ליכנס בעיר היבوسی עד שהתיר כל הצלמים הללו שכתוב עליהם שבועת אות ברית אברהם שנאמר "כי אם הסיך העורים והפסחים" לא היו נכנסים במקדש חס ושלום אלא אלו הצלמים שענינם להם ולא יראו רגל להם ולא יהלכו. שנאמר שנואי נפש דוד שהיה דוד שונא לשמוע ולראות ע"ז שנאמר על כן יאמרו עור ופסח אמר דוד לאנשיו כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הצלמים הללו שכתוב עליהם אות ברית שבועת אברהם יהיה לראש ועלה בראשונה יואב בן צרויה ויהי לראש ואחר כך קנה את עיר היבوسی לישראל במכר זהב ובכתב עולם לאחוזת עולם מה עשה לקח מכל שבט חמשים שקלים הרי כלם שש מאות שקלים שנאמר ויתן דוד לארנון

ויצחק כרת ברית עם עמי הארץ כשגר בארץ פלשתים ראה אותם שהפכו פניהם ויצא מהם בשלום והלכו אחריו אבימלך וכל גדוליו אמ' להם הפכתם אתם את פניכם ממני ועכשיו באתם אלי שנאמר ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי וכו' ראה ראינו כי היה ה' עמך אמרו אנו יודעים שעתיד הקב"ה ליתן לזרעך את כל הארצות האלה כרת עמנו ברית שבועה שאין לישראל יורשין את ארץ פלשתים מה עשה יצחק כרת אמה ממתג החמור שהיה רוכב עליו ונתן לו לאות ברית שבועה וכשמלך דוד רצה לבא בארץ פלשתים ולא היה יכול מפני אות ברית שבועת יצחק

דורש טוב – ברית מילה

32

שנאמר ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים שנאמר ויכנעו פלשתים ולא יכלו עוד

יעקב כרת ברית עם עמי הארץ אמר לו לבן יודע אני שהקב"ה עתיד ליתן לזרעך את כל הארצות האל תכרות עמי ברית שבועה שאין ישראל יורשין את ארץ ארם כרת עמו ברית שבועה והציב לו מצבת אבנים והביא את בניו עמו ברית שבועה שנאמר ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים וכי אחיו היו והלא בניו היו אלא ללמדך שבניו של אדם כאחיו אמר לו לבן ליעקב אם ישראל יורשין את הארצות האלה אל יבאו בארץ ארם לרעה שנאמר אם אני לא אעבור אליך וכשמלך דוד רצה לבוא בארץ ארם ולא יכול מכח ברית שבועת יעקב עד שזכ"ר ששבר את המצבה ההיא ועליו אמ' משה רבנו עליו השלום שבר תשבר את מצבותיהם ואח"כ כבש ארץ ארם שנאמר ויך דוד את הדרעזר בן רחוב:

דוד המלך התעלם מכל ההסכמים הקודמים מפני שברית אינה יכולה להתקיים ע"י צד אחד בעוד שהצד השני מפר אותה.

כך גם נוהג שמשון ולוקח 300 שועלים ומצית בהם את שדות פלשתים. מדוע דוקא שועלים? הגמרא במסכת סוטה דף י'. שואלת שאלה זו ועונה: "אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חייא בר אבא אמר שמשון" יבא מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן" רש"י מפרש שהשועל חוזר לאחוריו והולך בדרכים עקלקלות כשצדים אותו, אמר להם שמשון, יבוא מי שחוזר בו ויפרע ממי שחוזרים בהם משבועתם.

הברית הבאה זו שבפרשתינו שנאמר "וְעַתָּה לָכֵה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ" גם ברית זו לא החזיקה מעמד שהרי בלעם נכדו של לבן הארמי רוכב על אתונו ובא על מנת לקלל את בני ישראל. בדרך האתון לוחצת את רגלו אל הקיר. שם מפרש רש"י "קיר של אבנים" וכי אין אנו יודעים שקיר בנוי מאבנים? אלא אלו היו אבנים של הגל הזה והם רצו להזכיר לו את הברית.

לסיכום: ראינו את הבריתות הבאות:

♦ בין הבורא והאנושות – ברית זו לא חוללה ועד היום לא היה מבול לכלל האנושות אולם במקומות בהם היתה פריצות ראינו גלי צונאמי וסופות טייפון. המילה "מבול" בלשון התרגום "טופנא" וזה מזכיר את הצליל של המילה "טייפון". בסופות הטייפון וההוריקאן רואים את גבורת ד' ואכן אותיות "פר" של טייפון רומזות לשם "אלקים" שהוא גימ' "פר". במילה "הוריקן" אותיות "ריר" גימ' "גבורה".

♦ ברית בין אברהם ובין ענר אשכול וממרא שעליה שמר אברהם וכן דאג שיקבלו שכרם לאחר מלחמת המלכים. (בראשית יד, כד).

♦ ברית בין הבתרים ועדיין אנו מצפים שתתקיים סוף ההבטחה לגבי ירושת קיני קניזי וקדמוני. הבטחה זו אומרת שגבול ארץ ישראל יכלול את ירדן וכן פסק הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת נפש פרק ח הלכה ד "בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש שנ' (דברים י"ט ט') ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו ועליהן נאמר בתורה (דברים י"ט ט' ח') ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה:

הבריתות שהם הסכמי השלום עם הגויים במהלך כל הדורות חוללו. מכאן יש להקיש על הסכמי השלום בדורנו.

דורש טוב – ברית מילה

33

וישלה

בפרשה אנו קוראים על מעשה דינה. (בראשית לד,א) "ותצא דינה" כל הקילקולים קורים כשיוצאים מהבית, כשיוצאים מהמסורת, כשיוצאים לחופש וכו'. בהמשך אנו קוראים את דברי בני יעקב. (פרק לד יד-טו) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתֵת אֶת אֶחָתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עֶרְלָה כִּי חֲרָפָה הוּא לָנוּ: אֵךְ בְּזֹאת נֹאֲוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמְלִל לָכֶם כָּל זָכָר" אי הסרת הערלה נקראת כאן "חרפה" מה פירוש חרפה? תרגום יהונתן כאן באר "גנות" גנאי הוא לנו לתת ביתנו לאיש עם ערלה. רש"י כאן אומר "שמץ פסול" וכאשר אדם מגדף חבירו אומרים שהוא "מחרפו". החזקוני אומר כאן באור מענין ונראה את דבריו: "כי חרפה היא לנו - אם לא תהיו נמולים כמונו היום, למחר תבזו אותנו ותקראו אותנו בעלי מומין על שאנו מהולים". יש כאן מאבק בין שתי השקפות עולם. נקדים את דברי המדרש:

ילקוט שמעוני ויקרא - פרק יב - רמז תקמז
שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: "איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם?"
אמר ליה "של בשר ודם נאים".
אמר ליה "הרי השמים והארץ יכול אתה לעשות נאים מהם?"
אמר ליה "לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא דברים שהם מצוים בבני אדם".
אמר ליה "למה אתם מלים?"
אמר ליה "אף אני יודע שעל דברים אלו אתה שואל ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בשר ודם נאים משל הקדוש ברוך הוא". הביא לו שבולים וגלוסקאות אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה בשר ודם אין אלו נאים.
אמר לו "הואיל והוא חפץ במילה למה אינו מהול ממעי אמו?"
אמר לו "לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא לישראל את המצות אלא לצרף בהם", וכך אמר דוד כל אמרת ה' צרופה, ואומר (תהלים יח, לא) "אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו".

טורנוסרופוס הרשע מייצג את הגישה הגויית שגורסת שאין האדם יכול להשתנות, כפי שנולד כך יגדל. היהדות אומרת שמידות האדם הן כחומר ביד היוצר ובידו להפוך את עצמו מעצלן לחרוץ וכו'. המסר של שינוי המידות נעוץ בברית המילה. אני לא בורא אותך מושלם כדי שתשלים את עצמך כמו ידך, בידך הדבר. האדם הוא עולם קטן. כפי שהאדם אינו מושלם כך העולם אינו מושלם, חכמי הקבלה דורשים את הפסוק (תהלים מב, ט) "ובלילה שירה עמי" שכל העוסק בתורה בלילה הוא דבוק בקב"ה והוא משלים את העולם בלימוד התורה. עוד אמרו (בראשית ב, ג) "אשר ברא אלקים לעשות" אלקים ברא את העולם כדי שהבריות יעשו אותו, דהיינו – ישלימו אותו.

הנה לפנינו שתי השקפות עולם: התפיסה הגויית, הנתמכת ע"י פסיכולוגים ואנשי חינוך, אין בידינו לשנות את חינוך הילד. הילד נולד עם חינוך צרוב בתוכיותו ואין לנו אלא להסתגל לרצונותיו. לעומת זאת אומרת התורה והרבנים, שינוי מידות האדם זה בידו והפתרון נעוץ ב"חינוך".

אנו קרובים לימי החנוכה. חנוכה באה ממילת "חינוך". לחנוך דבר פירוש לעשות בו את השימוש לו הוא נועד, הנה החינוך מסייע לנו להגשים את מטרת בואנו לעולם. מי לנו יותר מרבי עקיבא בעצמו ששינה את מידותיו, אמר "שלום כיתה א'" בגיל 40 והפך אחרי 40 שנות לימוד לראש ישיבה של 24,000 תלמידי חכמים, יש לך שינוי גדול מזה?

מצות ברית המילה באה "לצרף אותנו". מה פירוש "לצרף". המילה לצרף פירוש לזקק ולנקות דבר מסוים מכל סיג או זוהמא. כל מצוות התורה באו לנקות אותנו. בעיני הגויים, הסרת הערלה זה מום כפי שאומר החזקוני לעיל. ואכן הפרופיל

דורש טוב – ברית מילה

34

הצבאי בנוי לפי תפיסת עולם גוית מוריד לחייל 3% בגלל קיום מצוות הברית. היום מגלים שהגויים נגועים במחלת האיידס פי 5 מהיהודים. יתכן מאד ששמירת מצוות הברית שומרת על היהודים מפני מחלת האיידס. המפגש בין אנשי שכס ובין בני יעקב הינו מפגש בין שתי תפיסות עולם ועד היום עם ישראל שומר ומקיים את מצוות המילה דור אחרי דור ובשמחה רבה.

וישב

בפרשה אנו מתחילים להכיר את דמותו המיוחדת של יוסף. יוסף נקרא היום בפי כל "יוסף הצדיק" ומדוע? הכינוי צדיק לפי חכמי הקבלה ניתן לאדם השומר על בריתו. בפרשתנו אנו קוראים כיצד יוסף נמכר לעבד לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים של פרעה מלך מצרים. מצרים הייתה אימפריה של העולם העתיק דאז והיא הייתה מושחתת מבחינת שמירת המוסר האנושי. רבי נחמן מברסלב (ליקוטי תפילות ח"ב תפילה ה, "השתפכות הנפש" אות עא) אומר שהביטוי שאמר יוסף לאחיו "ערות הארץ" הינו "פגם הברית". יעקב אבינו יודע שזוהמת מצרים היא רבה. הנביא יחזקאל מדמה את המצרים לסוסים (יחזקאל כג, 20 ועיין שם ברש"י) ואומר הספורנו (בראשית ב, 4) שמצרים הייתה מלאה זימה. אמר יעקב, אם כל הבנים ירדו למצרים בבת אחת הם יתקלקלו בזוהמת מצרים אשלח את יוסף כדי שיקליש, כלומר יחליש, את תוקף הקליפה ובכך תהיה מצרים ראויה לירידת יעקב ובניו למצרים. האחים כשבאו לשבור בר בפעם הראשונה חפשו את יוסף בשווקים של זונות, אמרו בליבם יוסף אחינו הינו נאה והסיכווי למצוא אותו כאן הינו סביר. אשת פוטיפר הפעילה על יוסף העבד את מלוא כובד סמכותה. נעיין בדברי המדרש:

ילקוט שמעוני בראשית - פרק לט - רמז קמו
"ותתפשהו בבגדו ... וינס ויצא החוצה"
קפץ (החוצה) בזכות אבות שנאמר "ויוצא אותו החוצה".
שמעון איש קטרון אומר בזכות עצמותיו של יוסף קרע הים לפני ישראל שנאמר "הים ראה ויננס" בזכות "וינס ויצא החוצה".
"ותקרא לאנשי ביתה" נתנה אותו בפיהם של כולם.
"ותנח בגדו אצלה" מחבקתו ומנשקתו.
"כדברים האלה עשה לי עבדך" אמרה לו בשעת תשמיש.
"ויקח אדוני יוסף אותו" אמר ליה אנא ידע דלית הוא מינך אלא שלא לערב פסולת בבני.
רב הונא אמר שמושו היה ערב לרבו והיה יוצא ומדיח את הכוסות ועורך את השלחנות ומציע המסות והיתה אומרת לו בדבר זה עסקתיך חייך אני עושקתך בדברים אחרים והוא אומר עושה משפט לעשוקים.
"חותכת אני אננא (הקצבה יומית של מזון) שלך" והוא אומר "נותן לחם לרעבים".
"כובלתיך אני" והוא "אומר ה' מתיר אסורים".
"מסמא אני את עיניך" והוא אומר "ה' פוקח עורים".
"כופפת אני קומתך" והוא אומר "ה' זוקף כפופים". עד היכן? עד שנתנה שרתוע (מוט) של ברזל תחת צוארו כדי שיתלה עיניו ויביט בה אף על פי כן לא היה מביט בה שנאמר (תהלים קה, 18) "ברזל באה נפשו".

פרופסור נחמה לייבוביץ' בספרה "עיונים בפרשת השבוע" מראה כיצד אשת פוטיפר מגייסת לה את דעת הקהל. לאנשי הבית הפשוטים היא פונה ואומרת (פרק לט, יד) "ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עבד ללחם לנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול" היא אומרת "הביא לנו" כלומר אין אני חשובה מכן אלא אני באותה חשיבות כמותכם, פניה בגובה העיניים משכנעת. לבעלה היא אומרת דברים כואבים במיוחד "כדברים האלה עשה לי עבדך" והעיתוי של אמירת הדברים לא הותירה מקום בלב פוטיפר ונאלץ לשלוח את יוסף לבית הסוהר. יוסף אינו מתכופף ואינו נכנע לשום לחץ.

דורש טוב – ברית מילה

35

כך מסופר על הרב הצדיק הנסתר, חכם מנשה. הרב גויס לשרת בצבא הטורקי. ביתו של אחד הגנרלים חשקה לשכב עם הצדיק וחלתה מרוב תשוקה. המפקד ציוה עליו לשכב עם ביתו והרב כמובן סרב. אכן יוסף הצדיק עומד בנסיון. אולם בגמרא נאמר שסייעו ליוסף מן השמים

מסכת סוטה דף לו עמוד ב
"ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" אמר רבי יוחנן מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו.
"ויבא הביתה לעשות מלאכתו" רב ושמואל: חד אמר, לעשות מלאכתו ממש וחד אמר לעשות צרכיו (לשמש עימה) נכנס.
"ואין איש מאנשי הבית וגו'" אפשר בית גדול כביתו של אותו רשע לא היה בו איש? תנא דבי ר' ישמעאל אותו היום יום חגם היה והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם והיא אמרה להן חולה היא אמרה אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה. "ותתפשהו בבגדו לאמר וגו'" באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון אמר לו "יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות דכתיב ורועה זונות יאבד הו' מיד,
"ותשב באיתן קשתו" אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר ששבה קשתו לאיתנו.
"ויפוזו זרועי ידיו" נעץ ידיו בקרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו.
"מידי אביר יעקב" מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד? אלא אביר יעקב.
"משם רועה אבן ישראל" משם זכה ונעשה רועה שנאמר "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף".

רואים שדמות יעקב אבינו סייעה ליוסף להחליץ מן הנסיון. "אור החיים" מעיר כאן שבדאי שזו השכינה ולא יעקב אבינו כי הוא לא ידע מזה דבר. עם כל זאת יוסף הכשיר את מצרים לירידת אחיו והוא הציל אותם מהנסיונות שעלולים להקלע עליהם בני ישראל. מכאן למדנו שיוסף הצדיק, מצדיק את התואר "צדיק" בזכות. נברך את הרך הנימול כשם שנכנס לברית, כן יזכה להכנס למצוות ולחופה בחיי הוריו.

חנוכה

חג החנוכה קשור למספר שמונה כפי שכתוב במגילת תענית "ימי חנוכה שמונה הם". שורש המילה "שמונה" הינו שמ"ן שזה שורש לה "חשמונאים" והמילה "שמן". המספר שמונה רומז למערכת שלמעלה מן הטבע.

המספר שש רומז לגשמיות: ששת ימי המעשה, שש פאות למנסרה שהן שש קצוות: צפון, דרום, מזרח, מערב, מעלה ומטה.

המספר שבע רומז למספר שש בתוספת נקודת הקדושה הפנימית שבחפץ. יש המדמים אותה למרכז הכובד. בשבוע יש את ששת ימי המעשה ואת יום השבת נקודתו הפנימית.

המספר שמונה זו כבר מערכת על טבעית. כאן אנו פוגשים את התורה. התורה נתנה ביום החמישים ליציאת מצרים שזה ראשית השבוע השמיני. אנו חוגגים את חג שמחת תורה ביום השמיני מחג הסוכות. דוד המלך במזמור קיט מכנה את התורה בכל מיני כינויים: מצוותיך, עדותיך, פקודיך וכו' המזמור בנוי על שמונה פסוקים לכל אות מכב' אותיות התורה. "החש בראשו יעסוק בתורה" כי העיסוק בתורה מוציא את האדם מכללי העולם הזה והוא נקשר לעולם גבוה ששם אין חולי. גם ימי החנוכה הם שמונה כי נצחון החשמונאים על היוונים זה נצחון תורת ישראל על תורת אומות העולם.

מצוות ברית המילה היא ביום השמיני כי במצוה זו ראוי היהודי לקבל את התורה הנקראת "תמימה". מצווה זו מבדילה בין ישראל לאומות העולם וזה גם נצחון המכבים על היוונים.

כאמור חנוכה קשור אל השמונה והשמן. מה מסמל השמן? השמן מסמל את חכמת ישראל. אנו קוראים בתורה (שמו"ב יד,ב) על האשה התקועית החכמה ובמשנה

דורש טוב – ברית מילה

36

(מנחות פ"ח משנה ג) כתוב "תקועה אלפא לשמן" כלומר השמן הטוב ביותר הינו מתקוע. ראינו איפה שלתקוע יש סגולה לגדל חכמים. הנביא עמוס היה (עמוס א,א) "בנוקדים מתקוע". השמן רומז לאור ו"חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח,א) וכן מצאנו (ברכות כב ע"א, ירושלמי ברכות כו ע"ב) "פתח פיה ויאירו דבריה". בספר קהלת נאמר "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" מה רמז לנו כאן החכם מכל האדם? "שבעה" אלו שבע החכמות הכלליות כגון: חשבון, מוזיקה וכו' ואילו "שמונה" זו חכמת התורה. שלמה המלך אומר "תן חלק לשבעה" – אל תזלזל בחכמות אלו ותאמר שהן הבלי העולם הזה, אלא תדע שהן משרתות את לומדי הגמרא (ראה "העמק דבר" שמות כז,כ שכתב "שהן נדרשים לפילפולה של תורה") ודע לך שיש מערכת שהיא למעלה מן השבע וזו התורה שהיא מערכת השמונה. יש מערכת טבעית וזו תחת השמש ויש מערכת על טבעית שהיא "למעלה מן השמש". נצחון המכבים על היוונים היה גם בזמן חכמי הגמרא בוויכוח עם סבי אתונה (עין ברכות ח ע"ב ובמהרש"א שם) שם רבי יהושע בן חנניה ניצח 60 חכמים מחכמי יוון. ראינו איפה שימי החנוכה ומצוות הברית קשורים למספר שמונה.

מקץ

בפרשתנו אנו רואים את שכר שומר הברית בעולם הזה. מי לנו גדול מיוסף הצדיק ששמר בריתו במצרים שטופת הזימה ועמד בנסיון אשת פוטיפר. כשמגיע עת השכר מיד מבור תחתית הוא עולה להיות משנה למלך מצרים וכך כתוב במדרש:

מדרש רבה בראשית פרשה צ פסקה ג

אמר רבן שמעון בן גמליאל: יוסף משלו נתנו לו (כלומר קיבל בזכות ולא בחסד) :

1. פיו שלא נשק בעבירה "ועל פיה ישיק כל עמי"
 2. גופו שלא נגע בעבירה "וילבש אותו בגדי שש"
 3. צוארו שלא הרכין לעבירה "וישם רביד הזהב על צוארו".
 4. ידיו שלא משמשו בעבירה "ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף"
 5. רגליו שלא פסעו בעבירה "יתון וירכבו על קרוכין "וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו"
 6. מחשבה שלא חשבה בעבירה תבא ותקרא חכמה "ויקראו לפניו אברך" אב בחכמה ורך בשנים, אבל נבוכדנצר "טפסר" טפש בחכמה ושר בשנים.
- מיום זה קיבל יוסף תואר "צדיק" מפני ששמר בריתו בטהרה. תואר זה שמור לכל מי ששומר בריתו בטהרה.
- המילה "צדיק" מופיעה בפעם הראשונה בתורה לגבי נח (בראשית ו,ט) "נח איש צדיק" דורו של נח היה מושחת בגילוי עריות ואילו הוא גדר את עצמו ולכן נקרא "צדיק". הקב"ה נקרא "צדיק" בפיו של משה (דברים לב,ד) "צדיק וישר הוא" כלומר הצדיק בעולם הזה דומה להקב"ה.
- מובא במסכת עוקצים (פרק ג משנה יב) "אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), "להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמצא" אחד ממפרשי המשנה הנקרא "הילכתא גבירתא" אומר ש"צדיק" זה המקיים כל מצוות עשה ונמנע מכל מצוות לא תעשה" כאמור יוסף זכה להקרא "צדיק" וזכה להיות מרכבה למידת היסוד שנאמר (משלי י,25) "וצדיק יסוד עולם". מידת היסוד הינה המידה השישית כשמונים ממידת החסד כדלקמן: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד. ולכן יוסף גימ' 156 שזה שש פעמים שם ד' (26 כפול 6). אמרו חכמי הרמז שהצדיק קשור לכללות החברה. הצדיק נרמז בלולב שבארבעת המינים והוא מחובר לאתרוג, ההדסים והערבות. לכן צדיק ראשי תיבות: צפון, דרום, ימה וקדמה. כן הדבר גם במידות העליונות היסוד מחבר את כללות המידות העליונות אל מידת המלכות.

דורש טוב – ברית מילה

37

כפי שקרה עם יוסף הצדיק כן קרה עם מרדכי הצדיק. זה היה בכלל וזה היה לבוש שק ושניהם עלו מבור תחתית לגדולה שנאמר (אסתר פרק ח, טו) וּמֶרְדֵּכִי יָצָא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתִכְרִיף בּוֹץ וְאַרְגָּמָן וְכֵן הוּא עִם כָּל צָדִיק שֶׁמִּגִּיעַ זְמָנוֹ לְהִתְפָּרֵס. מִידַת הַיִּסּוּד הִיא מִמְצֵעַת בֵּין הַנִּצָּח וְהוֹד וְהִיא נִקְרָאת גַּם "קוֹ אֲמִצְעִי". מֵעַל מִידָה זוֹ נִמְצְאָת גַּם כֵּן מִידַת הַתְּפָאֶרֶת וּמַעֲלִיָּה הַדַּעַת. הַיִּסּוּד עוֹלָה לַעֲיִתִים עַד הַדַּעַת וְלִכֵּן הַלּוֹלֵב רוֹמֵז לַיִּסּוּד וְרוֹמֵז לַעֲמּוּד הַשְּׁדָרָה שְׁעוֹלָה עַד לַחֲוִלּוֹת הַצּוֹאֵר וְהָרֹאֵשׁ מִקּוֹם הַדַּעַת. כִּיּוֹן שֶׁלַּיִסּוּד יֵשׁ תְּכוּנָה שֶׁל עֲלִיָּה עַד לַגְּבָהִים כֵּן הַצְּדִיקִים עוֹלִים בְּבֵת אַחַת לַגְּבָהִים.

הַדְּרָשִׁים בְּבֵית הַכִּנְסֶת אוֹמְרִים שֶׁצְּדִיק זֶה אָדָם שׁ:

עוֹנָה 90 אֲמִנִּים-צ

אַרְבַּע קְדוּשּׁוֹת – ד

עֲשָׂרָה קְדִישִׁים – י

וּמֵאָה בְּרָכוֹת – ק.

נִבְרַךְ אֶת הָרֶךְ הַנּוֹלֵד שִׂיזְכָּה לִהְיוֹת צָדִיק בְּכָל הַמּוֹבְנִים שֶׁמִּנִּינוּ וַיִּזְכּוּ הוֹרֵינוּ לַגְּדֻלָּה לְתוֹרָה חוֹפָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה, מִדּוּעַ מְבָרְכִים אֶת הָרֶךְ בְּסֹדֶר הַזֶּה? תּוֹרָה, חוֹפָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים? לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְבָרֶךְ: מַעֲשִׂים טוֹבִים, תּוֹרָה וְחוֹפָה? אֲלֵא, מַעֲשִׂים טוֹבִים לֹא תּוֹרָה נַעֲשׂוֹת מִתּוֹךְ לֵב טוֹב וְלֹא מִתּוֹךְ צִיּוּי שֶׁל הַקַּב"ה וְאִין דּוּמָה מִצּוּוֹה וְעוֹשֶׂה לְמִי שֶׁאֵינוֹ מִצּוּוֹה וְעוֹשֶׂה שֶׁשֶּׁכֶר הָרֹאשׁוֹן גָּדוֹל יוֹתֵר. לְפִי זֶה הִיא צְרִיךְ לֵאמֹר: תּוֹרָה, מַעֲשִׂים טוֹבִים וְחוֹפָה. אֲלֵא, יֵשׁ לֵאמֹר שֶׁבְּמַעֲשִׂים טוֹבִים קוֹדֵם הַחוֹפָה יֵשׁ מַחֲשָׁבָה צִדְדִית שֶׁהָעוֹשֶׂה אוֹמֵר בְּלִיבּוֹ, עַל יְדֵי כֵךְ יִהְיֶה לִי שֵׁם טוֹב וְאִשָּׁא אִשָּׁה כְּשֶׁרָה וְכו' הָעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים לְאַחַר שֶׁלֵּמַד תּוֹרָה וְנִשָּׂא אִשָּׁה אֱלֹ מַעֲשִׂים יִשְׂרָאֵל וְלֹא כּוֹוֹנוֹת נִלּוּוֹת. זֶה תְּשׁוּבָה בְּדֶרֶךְ פֶּשֶׁט. בְּדֶרֶךְ סוֹד יֵשׁ לֵאמֹר שֶׁהָאָדָם עוֹלָה בְּחִיּוֹ מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה. בְּתַחֲלִילָה כֶּשֶׁהוּא נּוֹלֵד הוּא אַחֲזוֹ בְּמִידַת הַ"מַּלְכוּת" הַנִּקְרָאת "פֶּתַח". כֶּשֶׁהוּא גָּדֵל וְלומֵד תּוֹרָה הוּא נֶאֱחָז בְּ"תְּפָאֶרֶת" הַנִּקְרָאת אֲמַת בְּסוֹד (מִיכָה ז, כ) "תִּתֵּן אֲמַת לִיעֶקֶב" וְזוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב. כֶּשֶׁהוּא נוֹשֵׂא אִשָּׁה יֵשׁ לוֹ חִיבוּר לְבִינָה הַנִּקְרָאת "חוֹפָה" וְנִקְרָאת "מַעֲשִׂים טוֹבִים" וְנִקְרָאת "עוֹלָם הַבָּא" וַיִּדּוּעַ שֶׁמַּעֲשִׂים טוֹבִים מוֹעִילִים לְעוֹלָם הַבָּא.

אִם כֵּן, נִבְרַךְ הַפֶּעַם בַּהֲבִנָּה – כֶּשֶׁם שֶׁזְּכָה לְמִלָּה, כֵּן יִזְכֶּה לְתוֹרָה, חוֹפָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

וִיגֵשׁ

בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ מִתּוֹאֵר הַמִּפְגֵּשׁ בֵּין יְהוּדָה וְיוֹסֵף. בְּתוֹרָה מִתּוֹאֵר הַמִּדְרָשׁ בְּקִיצוֹר נִמְרָץ אוֹלָם מֵהַ שֶׁנִּסְתַּר בְּתוֹרָה נִגְלָה בְּמִדְרָשִׁים. הִיא כֵּאֵן וַיִּכּוֹחַ טַעֲמוֹן בֵּין יְהוּדָה וְיוֹסֵף. בְּמִדְרָשׁ רַבֵּה (בְּרֵאשִׁית פֶּרֶשׁה צַג פֶּסְקָה ו) מוֹבָא: "אֵמֵר רַבִּי חֲנִינְךָ בִּשְׁעָה שֶׁהִיא יְהוּדָה מַעֲלָה חֲמָה הִיוּ שְׁעָרוֹת לְבוֹ בּוֹקְעוֹת כֻּלּוֹ וַיּוֹצֵאוֹת וְהִיא נוֹתֵן עֲשָׂשִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזָּל לְתוֹךְ פִּיו וּמוֹצִיאָן כְּאֵבֶק" עוֹד מוֹבָא שֶׁם בְּפֶסְקָה הַבָּאָה:

"וַיִּגֵּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה" זֶה הִיא שֶׁנֶּאֱמַר בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ עַל יְדֵי שְׁלֵמָה (קֵהֶלֶת ז, ט) "הַחֲכָמָה תַּעֲזוֹ לְחַכֵּם מַעֲשֶׂה שְׁלִיטִים אֲשֶׁר הִיוּ בְּעִיר" כִּנְגֵד מִי אֵמֵר שְׁלֵמָה הַמִּקְרָא הַזֶּה? לֹא אֵמֵרוּ אֲלֵא כִּנְגֵד יוֹסֵף הַצְּדִיק. אֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּשְׁעָה שֶׁתִּפְסֵי יוֹסֵף הַצְּדִיק אֶת בְּנִימִין וְאֵמֵר לָהֶם לְאַחֲיוֹ "הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בִּידּוֹ הוּא יִהְיֶה לִי עֶבֶד" אֵמֵר לוֹ יְהוּדָה בְּנִימִין אֶת תְּפֹס וְשִׁלּוֹם בְּבֵית אֲבָא מִיד כַּעַס יְהוּדָה וְשֶׁאֵג בְּקוֹל גָּדוֹל וְהִלֵּךְ קוֹלוֹ ד' מֵאוֹת פֶּרְסָה עַד שֶׁשָּׁמַע חוֹשִׁים בֵּן דָּן וְקִפֵּץ מֵאַרְץ כְּנַעַן וּבָא אֲצֵל יְהוּדָה וְשֶׁאֵגוּ שְׁנֵיהֶם וּבִקְשָׁה אֶרֶץ מִצְרַיִם לִיהֲפֹךְ עֲלֵיהֶם אֵמֵר אִיּוֹב (אִיּוֹב ד) "שֶׁאֵגַת אֲרִיָּה וְקוֹל שַׁחַל" שֶׁאֵגַת אֲרִיָּה זֶה יְהוּדָה שֶׁכְּתוּב בּוֹ "גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה" וְקוֹל שַׁחַל זֶה חוֹשִׁים בֵּן דָּן שְׁנֵיהֶם נִמְשְׁלוּ כְּאֲרִי שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לָג) "וְלָדָן אֵמֵר דָּן גּוֹר אֲרִיָּה", "שִׁנִּי כְּפִירִים נִתְעַר" אֱלֹ גְבוּרֵיו שֶׁל יוֹסֵף שֶׁכִּיּוֹן שֶׁכַּעַס יְהוּדָה נִשְׂרָו שִׁנֵּיהֶם שֶׁל כּוֹלָם. אֵמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן ל״וֹי אֶף אֲחִיו כִּיּוֹן שֶׁרָאוּ יְהוּדָה שֶׁכַּעַס אֶף הֵם נִתְמַלְאוּ חִימָה וּבַעֲטוֹ בְּאַרְץ וַעֲשׂוּ אוֹתָהּ תַּלְמִידִים תַּלְמִידִים שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ד) "לֵישׁ אוֹבֵד מִבְּלִי טֶרֶף" זֶה יְהוּדָה שֶׁמִּסֵּר

דורש טוב – ברית מילה

38

עצמו על בנימין אמר שמא ימחול הקב"ה על אותו עון שהטעיתי את אבא ואמרתי לו אני מביאו לך. באותה שעה נתמלא חימה על יוסף, כיון שראה יוסף סימנין של יהודה מיד נזדעזע ונבהל אמר אוי לי שמא יהרגני. ומה הן סימנין שהיו בו ביהודה? של בית שילו אמרו שני שילטונין זולגות דם ויש אומרים כמין שלטי הגבורים וחמשה לבושים היה לובש נימה אחת היתה לו בלבו. כיון שהיה כועס קורע את כולם מה עשה יוסף באותה שעה אותו עמוד של אבן שהיה יושב עליו בעט בו ועשאו גל של צרורות. מיד תמה יהודה ואמר זה גבור ממני. באותה שעה אחז יהודה חרבו לשולפה מתערה ואינה נשלפת לו אמר יהודה ודאי זה ירא שמים הוא לכך נאמר (קהלת ז) "החכמה תעוז לחכם"

רואים אנו שהמפגש היה ויכוח טעון. מדרש ילקוט שמעוני (בראשית - פרק מד - המשך רמז קנ) מובא המפגש הזה כבאור למזמור מח בתהילים: "כי הנה המלכים נועדו" זה יהודה ויוסף שנתועדו יחדו. "עברו יחדו" זה נתמלא עברה על זה וזה נתמלא עברה על זה. "המה ראו כן תמהו" ויתמהו האנשים איש אל רעהו. "נבהלו נחפזו" ולא יכלו אחיו לענות אותו וגו'.

"רעדה אחזתם" אלו השבטים אמרו מלכים מדיינים זה עם זה מאי איכפת לנו. מפגש מרשים ללא ספק. מפגש המלכים. יוסף מלך במצרים ויהודה עליו נאמר (בראשית מט, י) "לא יסור שבט מיהודה" גם הוא זכה בכתר מלוכה. בעומק המפגש, אומר הרב שבתאי סבתו שליט"א, נמצא החיבור בין מידת היסוד ומידת המלכות. רעיון זה נמצא בזוהר על פרשת ויגש והרב במתק שפתיו הרחיב את הדברים. ידוע שיוסף הינו מרכבה למידת היסוד ולכן נקרא "יוסף הצדיק". היסוד קשור לגאולה וזה רמוז במגילת רות "אם יגאלך טוב יגאל". טוב זו מידת היסוד ובה תלויה הגאולה. יהודה לעומת זאת הוא כנגד הדיבור, מידת המלכות. נוכל להוכיח זאת מכך שרבי יהודה בר עילאי נקרא "ראש המדברים בכל מקום (עיין גמ' שבת דף לג) והדיבור מיוחס ליהודה. אמנם אין מדובר באותם אנשים אך "שמא גרים". עוד נוכל לאמר, ראובן נקרא כך על שם שראה ד', שמעון- שמע ד'. ד' נרמז באות "ר" של ראובן ושמעון וכן בלוי. ביהודה יש גילוי של שם ד' מלא כי יהודה שייך ל"עלמא דאתגליא" למידת המלכות וזו התפילה. נמצאנו אומרים שחיבור יהודה ויוסף בעצם זו סמיכות גאולה לתפילה. חיבור בין גאולה ותפילה מביא שפע רב לעולם. במצות ברית המילה יש מצות כריתת הערלה והפריעה. יש לסמוך את כריתת הערלה לפריעה והן שתי המידות שמנינו לעיל: כריתת הערלה זו מידת המלכות והפריעה זו מידת היסוד. נברך את הרך הנולד שבזכות זה שהביא שפע רב בעולמות כבר בגיל שמונה ימים יגדל וימשיך שפע רב בלימוד תורתו ובהקמת משפחה בחיי הוריו.

ויחי

בפרשתנו אנו קוראים את הברכה הנצחית לילדי ישראל (פרק מח, טז) "הַמְלֵאךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹתָהֶם וַיִּצְחָק וַיִּדְּגוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ"

בדרשה זו נעמוד כל המילים "ויקרא בהם שמי ושם אבותי" שהרי בברית המילה קוראים לרך הנולד בשמו. מה זה שם?

מובא במדרש שוחר טוב על מזמור ח' בתהילים:

"ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו" (בראשית ב, יט) וכי אין הכל צפוי לפניו? אלא מהו לראות מה יקרא לו. להראות למלאכי השרת חכמתו של אדם. ומה הוא שמו שהתקין לו הקב"ה הוא שמו שקרא אותו אדם הראשון שם לכל דבר. אמר לו הקב"ה, ואתה מה שמך. אמר לו, אני נאה להקראות אדם, ולמה שנבראתי מן האדמה. ואני מה שמי, אתה נאה להקראות ה' שאתה אדון על כל העולם, לפיכך

דורש טוב – ברית מילה

39

הוא אומר, (ישעיה מב, ח) אני ה' הוא שמי. שקראני אדם הראשון. מיד אמר הקב"ה למלאכים, ראו חכמה שבלבו של אדם.

מדרש זה תמוה שהרי הקב"ה קרא לו אדם שנאמר "נעשה אדם" (א, כו) ונאמר "ויקרא שמו אדם ביום הבראם" (ה, א) אם כן כיצד המדרש אומר שהאדם קבע שמו לאדם? וכיצד ניתן להבין שהאדם קורא שם למי שאמר והיה העולם? המהר"ל מפראג (תפארת ישראל פ' ל"ג) אומר שכוונת המדרש היא להדגיש שהאדם הוא מרכז הבריאה. המלאכים וגלגלי השמים וכל צבאם לא נבראו אלא לשמש את האדם והוא בהשגתו אותם נותן להם את חשיבותם והם בשמם אותו מגשימים את ייעודם. הרב אשלג זצ"ל מחבר פירוש הסולם על הזוהר אומר ששם של אדם זה כמו כתובת של בית, כלומר זה משהו חיצוני למהות האדם. הרב גלזרסון בספריו מראה שיש קשר בין שמות בעלי החיים למהותם הפנימית כגון: אריה אלו אותיות יראה כיון שמראה האריה מטיל אימה ויראה על רואיו. נעיר שחכמי הקבלה ייחסו לאריה מידה הפוכה מיראה וזו מידת החסד ובאמת אריה גימ' גבורה וגימ' שלוש פעמים חסד. נחזור לדברי המהר"ל. ענין קריאת השם זו אם כן ההשגה שיש לנו בבריאה. האדם קורא לעצמו באותו שם שקרא לו הקב"ה ובכך מוכיח למלאכים שיש לו דעה עליונה לכיון למחשבת הקב"ה. חכמי הקבלה אומרים שהאדם הוא דומה לקב"ה. האדם ואשתו מקבילים לקב"ה והשכינה. הבה נראה שעשוע נחמד שכתב רבי חיים ויטאל. שמו של הקב"ה הינו שם הוי"ה. כשנכתוב את שם ד' כך: יוד הא ואו הא נקבל גימ' "אדם". הנה אדם זה כמו שמו של הקב"ה. אם ניקח את הצלע מהשם הנ"ל כלומר רק את האותיות הפנימיות דהיינו: וד א או א נקבל גימ' "י"ט גימ' "חוה". הנה לנו חוה דבוקה באדם והיא צלע מצלעותיו.

בספר "תורת משה" באר את המדרש הנ"ל כמחלוקת בין המלאכים והקב"ה האם האדם הגשמי יכול למלא תפקיד רוחני בעולם. המלאכים טענו שהאדם כיצור מורכב מגשמיות עכורה לא יכול לקשר שמים וארץ במחשבתו, בדיבורו ובמעשיו והקב"ה הראה להם שחכמתו בזה שקרא שם לבעלי החיים מעידה שהוא אכן יכול להעלות את הבריאה ולקשרה לשורשה הרוחני.

הרב פת"ה זצ"ל בספרו "הרוחות מספרות" מספר על רב מקובל שהעלה בברכתו רימון מעולם העשיה לעולם הבריאה. בדרך כלל ניתן לעלות עולם אחד דהיינו מעולם העשיה לעולם יצירה ומשם לבריאה ואילו הרב בכוונתו העצומה נתן לרימון "טיפול נמרץ" הנה לנו דוגמא לחיבור שמים וארץ על ידי הצד"ק.

לא מזמן קראנו שיצחק אבינו חופר את הבראות שסתמו הפלשתים וקורא להן בשמות שקרא להן אביו. חשיבות חפירת אותן בארות וקריאת השם באה להראות לפלשתים שלא תנתקו אותנו מן הארץ ומקושרים אנו לאבותנו.

יעקב אבינו מבקש שבניו ילכו בדרכו ולא יהיה צורך להסתיר את הייחוס של בניו כפי שקרה בפרשת קורח שם הייחוס של קורח נעצר בלוי. ואנו נברך את הרך הנולד שימשיך במסורת ישראל סבא לתפארת המשפחה.

שמות

הפרשה פותחת בפסוק "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו". בפסוק זה נרמז ענין ברית המילה. הרב רחמים מלמד הכהן זיע"א בספרו "כסא רחמים" כותב שיש כאן רמז לברית המילה בראשי התיבות של הפסוק כדלקמן: וחייב אדם למול הבן, שיעשה מילה ופריעה תיכף, בשמים נוסף יין, יזמין שכיניו ריעיו לסעודה, המל בנו אברהם יצילהו מגיהנם, מוהל צריך רחיצת ידיים מאחר המילה, אשרי תבחר, יצא על קדושת בנו, אביו יאמר שהחיינו, וברוכים יהיו תוצאותיו ויזכו בשמחתו אביו ואימו.

ועתה נסביר את הרמז הנפלא הזה.

וחייב אדם למול הבן- החובה הראשונית למול את הבן הינה על אביו שכן צווה אאע"ה למול את בנו וכך כתב הרמב"ם בספר המצוות מצוות עשה רטו "היא שצונו

דורש טוב – ברית מילה

40

למול את הבן והוא אמרו יתעלה לאברהם המול לכם כל זכר". אם אביו לא מלו הרי שמצווה על בית הדין למולו ואם לאו החובה על עצמו וכמו שכתב בספר חרדים פרק כ.

שיעשה מילה ופריעה תכף – כבר אמרו חכמים (שבת פ"ט ט"ו ובגמ' קל"ז): "מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל" ובתלמוד הירושלמי (שבת דף צ.) הוסיפו שחייב כרת וכך נפסק להלכה (בה"ג סימן ח, הרי"ף במסכת שבת דף נה, הסמ"ג מ"ע כ"ח, החינוך מצווה ב, הרמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ד, טור יו"ד רס"ד). על המילה הצטווה אאע"ה ועל הפריעה הצטווה יהושע בן נון כשאמר לו ד' "ושוב מול את בני ישראל שנית" (יהושע ה,ב ועיין יבמות עא:) אולם הרד"ק בספר יהושע שם חולק ומביא ראיה ממדרש רבה שאאע"ה פרע את עצמו.

בשמים נוסף יין – כך נהגו הספרדים לברך על בשמים בטקס ברית המילה ואולי מטעם שההדס נקרא בארמית אסא כפי שנקרא הרופא ורצו בכך לאמר שתהיה רפואה לנימול.

יזמין שכניו רעיו אהוביו לסעודה – כך נהג אאע"ה כשמל את בנו (בראשית כא,ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" יש שפירשו ביום שחדל לינוק אולם המדרש אומר שזו היתה סעודת ברית המילה וכך כותב רבינו בחיי (בראשית פרק כא פסוק ח) ובמדרש ביום הגמל את יצחק, ביום ה"ג מל את יצחק, ומכאן יש סמך למנהגנו שאנו עושים סעודה ביום המילה, שהרי לפי המדרש הזה עשה אברהם משתה גדול ביום ח' למילת יצחק, ומנהג כשר הוא, ועליו אמר דוד (תהלים נ) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח:

המל בנו אברהם יצילהו מגיהנם – מובא במדרש רבה (בראשית מח, ח) אמר רבי לוי לעתיד לבא אאע"ה יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מישראל לירד לתוכה"

מוהל צריך רחיצת ידיים מאחר המילה – פשוט

אשרי תבחר – מתוך נוסח המילה

יצא על קדושת בנו – הכוונה שאבי הבן הוא אחד מתוך שלושת כורתי הברית שנמחלים עוונותיהם. כידוע אבי הבן המוהל והסנדק נמחלים עוונותיהם ביום המילה

אביו יאמר שהחיינו – מתוך נוסח המילה.

ויהי רצון שתמיד תשרה שמחה בעת שאנו מקיימים את מצוות השם יתברך. אכ"ר.

וארא

"וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם". נשאלת השאלה: וכי עד היום לא התגלה ד' לאברהם? הרי כתוב בפירוש "ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו? וכן עוד פסוקים רבים. כנראה שרש"י הרגיש בקושיה וכתב "לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדה אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי שהרי הבטחתים ולא קיימת" כלומר לאבות נודע שם הוי"ה ב"ה אך את תוצאות הנהגת שם הוי"ה הם לא ראו.

המקובלים (זוהר פרשת לך לך) ענו: יש הבדל בין התגלות ד' לאברהם אבינו לפני המילה ואחריה, לפני המילה היה גופו אטום והיה מתנבא ממדרגה נמוכה ואילו לאחר המילה התגלה אליו ה' ממדרגה גבוהה ועל זה נאמר "וירא אליו" אליו דייקא. הרי לנו שמצוות הברית מקרבת את האדם אל הבורא וכך מצאו רמז במילים "מי יעלה לנו השמימה" ר"ת מילה ס"ת שם הוי"ה ב"ה. בזוהר שם מדמים את מצוות הברית לקרבן וכשם שהמזבח במדבר היה מלא חול כך המוהל מניח לידו שקית ובתוכה חול כדי לשים שם את הערלה.

שם זה "אל שדי" קשור לברית המילה שהרי בשם זה התגלה ד' אל אאע"ה באמרו "אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז,א) הציווי על המילה זו ההופעה הראשונה של שם זה בתורה וזה מלמד אותנו על הקשר שבין השם הזה למידת היסוד שקשורה לברית. בתורה שם זה נזכר שש פעמים ובפרשתנו זה המופע

דורש טוב – ברית מילה

41

השישי. גם להופעת השם שש פעמים יש מסר על ספירת היסוד שהיא ששית מבין שבע הספירות : חג"ת נה"ם.

בבאור שם זה אמרו במדרש (רבה בראשית פרשה ה פסקה ח, פרקי דר"א ג ועוד): "רבי נתן בשם ר' אחא ור' ברכיה בשם רבי יצחק אמר אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו" כלומר סגולת שם זה לקבוע גבולות בין שמים וארץ. מעתה יובנו דברי ירמיה הנביא "כה אמר ד' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת" (לג, כה) כלומר שמירת הברית נותנת תוקף לשם "אל שדי" המקיים את השמים והארץ.

רעיון יפה הקשור לשם זה מצאתי בכתבי האר"י הקדוש. משה רע"ה מברך את בני ישראל באומרו " (יא) יְדוּד אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֵּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם" (דברים א, יא) אמרו לו בני ישראל ד' לא נתן קצבה לברכותינו ואתה נתת? כלומר למה הגבלת את הברכה ל"אלף פעמים"? אמר להם משה מה שברכתי אותכם משלי ברכתי מכאן ואילך הקב"ה יברך אתכם כאשר דיבר לכם. (מדרש רבה דברים א, יג) שואל האר"י הקדוש (ליקוטי תורה דברים) ומניין לו למשה אלף ברכות? ומשיב שמדרגת משה היא בעולם הבריאה ששם מאיר שם "אל שדי" ושם זה גימ' "משה" וכאשר נחשב את מילוי המילוי נקבל 1000 כדלקמן:

אלף	111
למד	74
שין	360
דלת	434
יוד	20
סה"כ	999

בא

יחזקאל הנביא אומר (פרק טז, 6) "וְאָעֲבַר עֲלֶיךָ וְאָרָאךָ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי" וכך סידר לנו בעל ההגדה של פסח הרד"ק בדרך פשט מסביר ש"דמיק" זה ענין הלכלוך והרפש בו היו נתונים בני ישראל במצרים ולא סיפק בידם לרחוץ את עצמם.

יונתן בתרגומו אומר ש"דמיין" זה זכרון ברית אבות. ניתן לרמוז בדבריו ולאמר ש"דס" גימ' "אב אם".

המלבי"ם אומר ש"דמיין" זה משל ומליצה לגזירות פרעה. הרי המשיל את בני"ל לרך הנולד. מלבד דם הלידה נוסף דם פצע והנמשל שמלבד קושי השיעבוד נוספה גם גזירת פרעה "כל הבן הילוד וכו'".

רבותינו במדרש (פסיקתא רבתי יז) אמרו ש"דמיין" אלו דם הפסח ודם המילה. בדרך סוד נאמר שבנ"י יצאו מכח שם "אהיה" וכשהוא נכתב כך: אה, אהי, אהיה עולה מספרו לדם. "דמיין" אם כן זה "אהיה אשר אהיה". עוד, בדרך רמז קבלית: הפסוק אומר (ירמיה יד, 8) "מקוה ישראל מושיעו" ומצאתי בספרים עיצה: שכאשר ישראל רואה שצרות מתגברות עליו יטבול ב"מקוה". והנה מילת "אהיה" עולה למנין "מקוה" בשני אופנים וזה נרמז במילת "דמיין" שני דמים, שני אהיה העולים למנין "מקוה" כדלקמן:

אלף הה יוד הה = 151 כמנין "מקוה"

א*א + ה*ה + י*י + ה*ה = 151 כמנין "מקוה"

נחזור לדברי רבותינו במדרש. בזכות מסירות גוף (בברית המילה) ונפש (בקרבת הפסח) זכו בני"ל להגאל. בדרך רמז: כאן יש קיום תרי"ג מצוות שהרי ברי"ת גימ' 612 הוסף עליו את מצות קרבן פסח הרי לך 613.

דורש טוב – ברית מילה

42

קיום מצוות קרבן פסח תלויה במצוות ברית מילה שכן אנו קוראים בפרשה (פרק יב, 43-44) "זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו, וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו". וכך אנו קוראים גם בספר יהושע (פרק ה, 10-2):

בַּעַת הַהִיא אָמַר יְדֻד אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלֵּךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: (ג) וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: (ד) וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל הָעָם הֵיכָא מִמְּצָרִים הַזֵּכָרִים כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמְּצָרִים: (ה) כִּי מַלְיָם הָיוּ כָל הָעָם הֵיכָא מִמְּצָרִים הֵיכָא מִמְּצָרִים לֹא מָלוּ: (ו) כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד תָּם כָּל הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֵיכָא מִמְּצָרִים אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְדֻד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְדֻד לָהֶם לְבַלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְדֻד לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ז) וְאֵת בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אֲתָם מַל יְהוֹשֻׁעַ כִּי עֲרָלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ: (ח) וַיְהִי כֹאֲשֶׁר תָּמּוּ כָל הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חִיּוֹתָם: (ט) וַיֹּאמֶר יְדֻד אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גְּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (י) וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֹת בְּעֶרְבוֹת יְרִיחוֹ:

גם בקרבן פסח שהקריב יאשיהו (מלכים ב, כג, 22) נזכרת כריתת הברית (פסוקים ב, ג, כא) בין בני"י והקב"ה וזו קריאת פרשת ניצבים בה נאמר "אלה דברי הברית" (מלבי"ם שם)

בשלח

קריעת ים סוף

בפרשה אנו קוראים על קריעת ים סוף. בתהלים (קכו) מובא הלל הגדול ושם כתוב "לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו" דרשו חכמים (לא זכור לי המקור) אל תקרי "לגזרים" אלא "לגזורים" היינו בזכות שבני ישראל מלו את עצמם זכו ונקרע להם ים סוף. מה הקשר בין מילה וקריעת ים סוף? ניתן לאמר בדרך פשט שבזכות מסירות הנפש לקיום ברית המילה זכו לקריעת ים סוף. בדרך סוד: מוסבר בספר "שערי אורה" ש"ים סוף" זו ספירת המלכות. כאשר בני ישראל מלו את עצמם הם נקשרו בספירת היסוד ובזכות זה שלטו על "ים סוף" שזו ספירת המלכות. בדרך זו רוכשים בני ישראל את השליטה על ארץ ישראל שזו בחינת המלכות, ארץ ישראל היא ארץ (מלכות) של ישראל (תפארת).

מלחמת עמלק

כידוע, עמלק בא להלחם עם ישראל בגלל רפיון באמונה. אבל עמלק נלחם גם נגד ד'. מובא במדרש שעמלק היה חותך זכרותם של הנפלטות מהענן והיה זורקם כלפי מעלה ואומר טול את חלקך, דהיינו עמלק התריס כלפי מצוות המילה. עמלק נקרא "ראשית גויים" היינו המייצג את התפיסה הגויית בעולם שאין ביכולת האדם לשנות את טבעיו ומידותיו. לעומת תפיסה זו ניצבת היהדות ואומרת, כפי שיש ביד האדם לתקן את גופו על ידי מצוות הברית כך יש בידו לתקן את מידותיו על ידי לימוד תורה ומצוות. וכך מסופר במדרש:

מדרש תנחומא תזריע פרק ה

מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: "איזו מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם?" אמר לו "של בשר ודם נאים". אמר לו טורנוסרופוס "הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם?" אמר לו רבי עקיבא: "לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם".

אמר לו "למה אתם מולין?" אמר לו אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקב"ה. הביא לו רבי

דורש טוב – ברית מילה

43

עקיבא שבליים וגלוסקאות אמר לו אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה ידי אדם אמר לו אין אלו נאים יותר מן השבליים? אמר לו טורנוסרופוס אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו? אמר לו רבי עקיבא ולמה שוררו (חבל הטבור) יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו. ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול לפי שלא נתן הקב"ה את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם ולכך אמר דוד (תהלים יח) כל אמרת ה' צרופה:

מכאן למדנו שהמסר העיקרי ביהדות הוא שיש ביד האדם לתקן את עצמו וזה ההיפך מתפיסת הגויים שגורלו של האדם קבוע ואינו ניתן לשינוי.

חק ומשפט ושם נסהו
מובא ב"ילקוט שמעוני" לפרשתינו (פרק טו - רמז רנז) על הפסוק "שם שם לו חק ומשפט" שם ניתן (ניתנו) לישראל אחת עשרה מצות:

◆ שבע שנצטוו בני נח

◆ ואברהם על המילה

◆ ויעקב על גיד הנשה

◆ הוסיפו לישראל שבת וכבוד אב ואם.

יתכן לפרש שמילה "חק" רומזת על מצוות ברית המילה. וכך כותב רבינו בחיי על ספר במדבר (פרק יט פסוק ב) "וצריך אתה לדעת שיש הפרש בין חק לחקה. כי המצוה הנקראת "חק" היא הנמשכת ממדת זכור, כענין שכתוב בפסח מצרים (שמות יב) לחק לך ולבניך. כי "חק" הוא מכריע, וכן בספר יצירה ולשון חק מכריע בינתים. ובברכת מילה חק בשארו שם. ובתפלת יום הזכרון (תהלים פא) כי חק לישראל הוא. והמצוה הנקראת חקה נמשכת ממדת שמור, וזהו את חקותי תשמרו הנאמרת בכלאים ובאשת אח והזכיר לשון שמירה, וכן (שמות יג) ושמרת את החקה הזאת למועדה, וכן בכאן הזכיר זאת חקת התורה, והיתה זאת לכם לחקת עולם: הנה לנו ש"חוק" רומזת לברית המילה ולכן אמרו חז"ל שעל המילה הצטוו במרה.

יתרו

יתרו מודיע למשה שיורה את התורה לישראל ואומר: "והזהרתה אתהם את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון". נ"ל בס"ד לרמז פסוק זה לברית המילה. ידוע ש"חק" רומז למצוות הברית מנוסח שתקנו לנו חז"ל בברית המילה "וחק בשארו שם" ובא כאן יתרו ומשבח את מצוות ברית המילה ואומר שאם בני יקיימו את מצוות הברית גופם יאיר ויזהיר ואמר "וזהרת אתהם" כלומר אתם תאירו ותזהירו. ואמר ואת התורות רמז למצוות המילה שיש בה הלכות מתורה שבכתב ומתורה שבע"פ. "הדרך" זו שמירת הברית שהיא הדרו של האדם, ילכו בה זה קיום ההלכות, המעשה אלו מצוות עשה הקשורות למילה. אם האב לא מל את בנו הרי שהחובה מוטלת על בית הדין וברמז "אשר יעשון". וכך כתב הטור (יורה דעה סימן רסא) "האב חייב למול את בנו ולא האשה את בנה, ומיהו אינו חייב כרת אם לא ימולנו שאין בה כרת אלא בערל עצמו דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה. לא מלו, חייבים בית דין למולו. לא מלוהו ב"ד חייב למול את עצמו לכשיגדיל". נמצאנו אומרים שהחובה מוטלת על אביו, בית הדין והוא בעצמו. וזה רמז בפסוקים הבאים שבתהילים: (פרק סח, ד-ז) וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה: שירו לאלהים זמרו שמו סלו לרכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: אבי יתומים ודין אלמנות אלהים במעון קדשו: אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בפושרות אף סוררים שכלנו צחיחה: "צדיקים" אלו שנימולו ושומרים בריתם בקדושה, הם ישמחו כי בפניהם ניכר שהם טהורים ואמר "וישישו" רמז למילה הנקראת "ששון" כפי שדרשו חכמים על הפסוק "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" ואמרו (מגילה דף טז/ב) "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון

דורש טוב – ברית מילה

44

ויקר" אמר רב יהודה: אורה זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך, ששון זו מילה וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך, ויקר אלו תפילין. "זמרו שמו" זו כריתת הערלה כי הזמיר רומז לזמיר עריצים, "סלו" זו הפריעה הסוללת וגומרת את המצווה ואמרו "מל ולא פרע כאילו לא מל". "אבי" זו מצווה המוטלת על האב. אך אם הוא יתום אז ו"דיין" היינו החובה על בית הדין ואם הם לא מלו אז "מושיב יחידים ביתה" הוא חייב למול את עצמו ואם לא מל עובר בכל יום בכרת ואומר "שכנו צחיחה" זו גיהנם ר"ל. הנה כי כן זו מצווה חשובה ביותר שעם ישראל קיימה במסירות נפש בכל הדורות.

משפטים

מובא בסוף הפרשה ענין הברית לפני מתן תורה וכך מסופר: (פרק כד, ו-ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֹׁם בְּאַגָּנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּקַּח סֶפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְדֹד עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: רש"י בד"ה באגנות כותב: "ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאה בלא טבילה" והם דברי רבי יהודה הנשיא במסכת כריתות (דף ט/א) רבי אומר ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים" וכך פסק הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק יג הלכות א-ד:

(א) בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה וטבילה וקרבתן: (ב) מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו מל אותם משה רבינו שכולם ביטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצורו: (ג) וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבתן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ע"י כל ישראל הקריבום: (ד) וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבתן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן: הנה לנו שברית המילה מכשירה את האדם לקבל את התורה. וזה מוסבר בספר הזוהר. מצוות המילה הינה ביסוד והתורה בתפארת, כדי להגיע לתפארת צריך לעבור דרך היסוד ולכן המילה הינה תנאי הכרחי לקבלת התורה. וכעת מובן הנוסח שאנו מברכים את הנימול כשם שנכנס למילה כך יכנס לתורה.

תנומה

פרשתנו מתארת את הדרך בה ישרה ד' שכינתו עלינו שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" וכן בפרשה הבאה "וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְדֹד אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְדֹד אֱלֹהֵיהֶם" וידוע שהאדם הוא משכן קטן: לבו מזבח קטן שהרי המזבח היה ל"ב על ל"ב אמה, המנורה היא עיניו וי"א (הרב שבתאי סבתו שליט"א) שתי עיניים, שתי אזניים, שני נחיריים וחוטם אחד הרי לך שבעה קנים וכך ניתן למצוא רמזים לכל הכלים. הגר"א אומר שיריעות המשכן הם עצם הגולגולת והעור שעליו. כדי להשרות את השכינה צריך לעשות ברית מילה והיא מקשרת את האדם לאביו שבשמים וכך דורשי רשומות אמרו על הפסוק "מי יעלה לנו השמימה" ר"ת מילה ס"ת שם הוי"ה. וכך אמרו חז"ל: (יומא דף לט/א) "והתקדשתם והייתם קדשים" אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא".

תצוה

דורש טוב – ברית מילה

45

"וְאַתָּה תַצִּיחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֲלֵיךְ שְׁמֵן זֵית זָךְ כְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד" פסוק זה רומז למצוות ברית המילה, איזו מצווה שייכת לבני ישראל? זו מצוות הברית שנתונה לבנים ולא לבנות. לאחר שאדם נימול מקיים הוא בגופו "ויקחו אליך" הוא עולה ונדבק בד' יתברך. במצוות המילה נתקן שם שד"י וברמז ש'מן ז'ית ז'ך ר"ת גימ' שד"י. באבר הברית מקיימים הרבה מצוות ובהם המצווה הראשונה בתורה מצוות פריה ורביה ובא הרמז "כתית" כפירוש הגר"א לספרא דצניעותא (פרק א) "היסוד כשהוא עאל בימא, יסוד דנוק", אינו נח אלא עייל ונפק נפק ועייל כתיש כתישין בסוד שמן כתיש" והפעולה הגשמית נפעלת מן הפעולה הרוחנית העליונה. ענין זה נזכר גם בשיר המפורסם של האר"י הקדוש הובא בשער הכוונות - דרושי קידוש ליל שבת דרוש א' ענין השולחן: "יחבק לה בעלה (ז"א) וביסודא דילה (נקודת ציון) דעביד נייחא לה יהא כתיש כתישין. הנה ראינו כיצד תיבת "כתית" רומזת למצוות פריה ורביה ואמר "למאור" היינו שבכך הוא מביא ילדים המאירים את העולם כפי הרך הנולד שלפנינו שיזכו הוריו לחנכו בדרך ישראל סבא וכפי שברך אבי הבן "להכניסו בבריתו של אאע"ה, שאין הכוונה על מצוות הברית שעליה כבר ברך המוהל שליחו אלא הכוונה לחנך אותו למצוות כפי שאאע"ה ציווה את בני בתו. שמירת הברית מקדשת את גוף האדם ומטהרת את רעיוניו ונפשו ורוחו מתעלות וזה הרמז "להעלות נר" נר ר"ת "נפש רוח" ואמר תמיד לרמוז על מצוות הברית שהיא מצווה תמידית כפי שידוע מהמעשה עם דוד המלך ע"ה (ילקוט ש"ו פ"ו רמז תרלג) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום אמר אוי לי שאני ערום מן המצות, כיון שנזכר במילה שבבשרו נתישבה דעתו ואמר עליה שירה שנאמר למנצח בנגינות על השמינית על מילה שנתנה בשמינית" הרי לך שזו מצווה תמידית. נברך את הרך הנימול שכשם שזכה למילה כן יזכה לתורה לחופה ומעשים טובים בחיי הוריו.

פורים

ברית התורה וברית המילה הן ברית אחת. השומר את התורה ואת מילתו הוא שמור בכל. וכתב בספר מנורת המאור - אות [פא] וזה לשונו: כתוב במדרש: 'כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך וגו' אחת דתו להמית' (אסתר ד, יא) רוצה לומר, כל הגוים, איש או אשה, אשר לא יקרא לקבל התורה אחת דתם להמית המיתה האמתית, שהיא ענשה של גיהנם, 'לבד מאשר יושיט לו המלך' (שם), ראשי תבות: מילה. ונשי ישראל שלא נמולו מנין שנצולין? דכתיב: את שרביט הזהב וחיה' (שם), ראשי תבות: אשה, רוצה לומר, אשה שלא נמולה. ועל זה אומרים בברכת המילה: 'על כן בשכר זאת, אל חי חלקנו צורנו, צוה להציל' וכו'. ומאהבת השם יתברך לזרע אברהם אוהבו, חתם בריתו בבשרם לאות ולברית עולם, שנאמר: 'והיתה בריתי בשרכם לברית עולם' (בראשית יז, יג), רוצה לומר, לאות ולמגן בעדם. וזה שאמרו בבראשית רבא (מט, ט): 'ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים' (בראשית יז, ח) אם בניך מקבלין אלהותי אני אהיה להם לאלוה ופטרון. לפיכך יש לנו לקים תורתנו ולאמח בבריתו ולקבל אלהותו והוא יגן בעדנו. עד כאן. הנה ראינו ששתי הבריתות הן אחת. ולכן מי ששמור את הברית עליו נאמר וחיה. אחרי הקריאה בתורה אנו מברכים "וחיי עולם נטע בתוכנו" ובברית המילה אנו מברכים "על כן בשכר זאת אל חי" וכן "שהחיינו" הרי שהחיים קשורים בתורה ובמילה.

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר.

הגמ' (מגילה ט"ז ע"ב) דורשת את הפסוק כך: אמר רב יהודה "אורה" זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור. "שמחה" זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך. "ששון" זו מילה וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך ו"יקר" אלו תפלין וכן הוא אומר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר

דורש טוב – ברית מילה

46

אלו תפלין שבראש. בדרשה זו נעמוד על הביטוי "ששון" ולמה הוא קשור לברית המילה. לפי פשט המילה אומר המלבי"ם (ירמיה כה, שם לא, יב) ששון זו שמחה גלויה כגון ריקודים וכו' ושמחה זו שמחת הלב. גילה זו שמחה שבאה פתאום (ישעיה לה, א). המהר"ל מפראג מבאר (אור חדש עמוד מז) שהמילה נקראת ששון כי היא באה להשלים את האדם וכל שלמות מביאה עימה ששון. מכאן נבין מדוע דרשו חז"ל לעיל (וכן שבת קל ע"א) את הפסוק "שש אנכי על מצוותך כמוצא שלל רב" על המילה. חכמי הקבלה נותנים לנו כתובת מדויקת למילה "ששון". (זוהר חלק ג דף ריב/ב) ששון דא קב"ה. ר' יצחק אמר דא צדיק הדא הוא דכתיב (שם) ששון ושמחה ימצא בה. אמר רבי שמעון צדיק ששון אקרי ומן יומא דכנסת ישראל נפלת בגלותא אתמנעו ברכן מלנחתא לעלמא מדאי צדיק. בההוא מנא מה כתיב ושאתם מים בששון דא צדיק. ממעיני הישועה אלין אבא ואמא. ד"א אלין נצ"ח והו"ד. וכלא ממבועי נביעין עמיקן. כדין (שם) ואמרת ביום ההוא אודך יי' וגו' (שם) צהלי ורני ישבת ציון וגו'. כוונתם בזה ש"ששון" זו ספירת היסוד שהיא ששית מתוך שבע ספירות תחתונות. הרב "בן איש חי" בספרו על תהילים אומר "ויצא עמו בששון" היינו באלף השישי שהוא כנגד מידת היסוד. כעת נבין מדוע מילה קשורה לששון כי שתיהן בספירת היסוד ולכן ברור לנו מדוע צדיק לפי הזוהר זה השומר בריתו. הנה יהודי שושן זכו לששון אלו אותן אותיות. ונזכה לישועת ד' במהרה בימינו יבוא אליהו וישמחנו עם משיח בן דוד אכ"ר.

כי תשא

נאמר בשמן המשחה "ועשית אתו שמן משחת קדש לקח מרקחת מעשה לקח שמן משחת קדש יהיה" ויש כאן רמז למצוות המילה. "ועשית אותו שמן" איזו מצווה שהיא לשמונה? הוי אומר זו מצוות המילה וכשהוא אומר "שמן משחת קודש" זה היעוד של אבר הברית להריק שמן קדוש באשתו. כידוע במצוות הברית נתקן שם שד"י ואמר כאן ב"פ "רוקח" גימ' שד"י אמנם אות ו' אינה במקרא אך היא במסורת וסיים ואמר שוב "שמן משחת קודש יהיה" לומר לך שאדם ששומר בריתו מקדש את נשמתו המשולה לשמן והיא מאירה את גופו. עוד, נשמה אותיות "השמן" ואמר "יהיה" לרמוז על מצוות פדיון בן בכור ביום 30 גימ' "יהיה".

ויקהל

אנו קוראים בפרשה על ציווי הקמת המשכן. הקמת המשכן נועדה לתת מקום להשראת השכינה בעם ישראל וכפי שנאמר "ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם". העולם נברא כדי להגיע למצב זה של השראת שכינה על כל אחד ואחד מבני ישראל כפי הכנתו לקבל את השפע האלוהי.

בבריאת העולם חברו המידות העליונות חכמה בינה ודעת ומהם נמשך העולם וכפי שנאמר "ד' בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה ובדעתו תהומות נבקעו". מידות אלו מופיעות גם במלאכת הקמת המשכן וכפי שנאמר בבצלאל "ואמלא אותו בחכמה בתבונה ובדעת" וכן במלאכת הקמת הבית הראשון "וימלאו..." הנה לנו שהמשכן הינו תבנית העולם ותבנית האדם. העולם נברא בעשרה מאמרות ובמשכן יש עשר ספירות וכן באדם. המלבי"ם בבאורו בפרשת פקודי מביא מאמר מפורט הנקרא "רמזי המשכן" ומראה כיצד המשכן הינו תבנית האדם כגון: הקרשים המקיפים את המשכן רומזים לצלעות האדם והברית התיכון רומז לחוט השדרה וכו'. אם נחפש את אבר הברית במאמר לא נמצא אך אם נלך בדרכו של המלבי"ם נאמר שאבר הברית הינו פתח המשכן. ומדוע פתח המשכן דוקא? הרי לאדם יש הרבה פתחים כגון: עינים, אזנים וכו' אלא הפתח לקבלת רוח הקודש נמצא באבר הברית ומי ששומר את בריתו בקדושה זוכה לעושר כבוד וקדושה.

בפרשתנו נאמר: "ויעש מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משוך מעשה רקם". ובדרך רמז: המסך רומז לשמירת הברית. המסך נועד להסתיר את המשכן מעין זרה כך יש לשמור את הברית מכל משמר. יש לשמור את הברית רק

דורש טוב – ברית מילה

47

לשם יצירת וולדות ועל זה אומר "מעשה רוקם" וכפי שאומר איוב "רוקמתי בתחתיות ארץ". הצבעים הנזכרים רומזים לארבעה צדיקים ששמרו את בריתם. השש הינו הפשתן וצבעו לבן והוא רומז לאברהם אבינו אבי האומה שמידתו חסד שצווה על הברית וקיים את המצווה לראשונה בבנו יצחק ומל את עצמו. תולעת השני שצבעה אדום עז רומז ליצחק אבינו שמידתו גבורה, הראשון בעולם שנימול לשמונה ימים. צבע הארגמן רומז ליעקב אבינו שמידתו תפארת שהיא ממצעת בין החסד והגבורה וכן צבע הארגמן שהוא כלול מלובן ואודם והוא נולד מהול. צבע התכלת רומז לדוד המלך שמידתו מלכות והוא שחיבר את המזמור בתהילים על ברית המילה "למנצח על השמינית".

וכנגד ארבע צדיקים אלו תקנות אנשי כנה"ג בסיום התפילה: "עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך עשה למען קדושתך". שמך זה דוד הע"ה שנאמר בו "ויעש דוד שם" ימינך זה אברהם, תורתך זה יעקב וקדושתך זה יצחק עולה תמימה. וכן "כי בשמך הגדול הגיבור והנורא בטחנו" שם רומז לדהע"ה כאמור, הגדול זה אאע"ה שנאמר בו "ואגדלה שמך", הגיבור כנגד יצחק אע"ה והנורא זה יעקב אע"ה שאמר "מה נורא המקום הזה". ואלו הן ארבע רגלי המרכבה אריה, שור נשר ואדם ואלו הן ארבע סעודות שבת ואלו הן ארבע השתחויות בתפילה ואלו הן ארבע יסודות ארמ"ע והן ד' רוחות העולם וארבע חצאים של יום ולילה והן ארבע דרכים בעבודת השם יתברך: אהבה, יראה, תמימות וענוה. ויהי רצון שבשמירת הברית הנקראת פתח יפתחו לנו שערי תפילה ושערי רצון אכ"ר.

פקודי

"וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשָּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַהוּא הַמֶּשְׁכֵּן. הוּקָם מֵאִלּוּ. כֹּךְ אֲנוּ מוֹצֵאִים בְּשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ "וְהַבֵּית בַּהֲבֹנוֹת" שְׁמֵאלוּ הִיָּה נִבְנָה. הוּקָם וַיַּחַד עִימּוֹ הוּקָם הַמֶּשְׁכֵּן הָעֵלְיוֹן.

התורה אומרת לנו לקיים את כל מצוות ד' בתמימות והופעת השכינה תופיע מאליה. כאשר הסתיימה מלאכת המשכן הופיע הענן שנאמר "וַיֵּכֶס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ד' מָלָא אֶת הַמֶּשְׁכָּן" זו השראת השכינה. כך היה בבית ראשון וכמתואר בספר דברי הימים ב' (ה יג-יד) "וַיִּכְהָרֵם קוֹל בַּחֲצֹצְרוֹת וּבַמִּצְלִיטִים וּבְכָלִי הַשִּׁיר וּבַהֲלֵל לִיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד וְהַבֵּית מָלָא עָנָן בֵּית ד': וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי מָלָא כְבוֹד ד' אֶת בֵּית הָאֱלֹהִים" הרי לנו עבודה שלימה מלמטה והשראת שכינה מלמעלה. כך בחינוך הילדים, אנו משתדלים לחנכם למידות טובות, תורה ודרך ארץ והקב"ה ממלא אותם בחסדיו בחכמה תבונה ודעת.

ויקרא

אדם כי יקריב מכם אבי הבן המל את בנו נחשב, לפי הזוהר הקדוש (פרשת לך לך דף צד ע"ב), כמי שמקריב את בנו קרבן וזו לשון הזוהר "האי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה, רעוא דקב"ה בההוא קרבנא, ואתרעי ביה וקריב ליה, ושוי מדוריה בתרין אדרין, ואחיד להאי ולהאי, דאינון תרין אתקשרו כחדא, דכתיב ישכון חצריך, חצריך ודאי תרי" והנה תרגום הזוהר: אדם המקריב בנו קרבן לפני הקב"ה, רצון הקב"ה באותו קרבן, והוא רוצה בו ומקרב אותו, והקב"ה נותן לו מדור בשני מקומות, והבן אוחז בזה ובזה, שהרי שניהם התקשרו כאחד, שהרי כתוב "ישכון חצריך", "חצריך" ודאי שנים. הזוהר כתוב באופן שיש בו מסרים פנימיים ואין די בתרגום לשון הזוהר. והנה באור לשון הזוהר: הרב אברהם אזולאי זצ"ל בבאורו "אור החמה" על הזוהר, אומר שסוד מילה ופריעה זה סוד ציון וירושלים וכוונתו לספירות יסוד (ציון) ומלכות (ירושלים). כאשר הנימול מקיים בגופו את המילה הרי שהוא נאחז בספירות אלו והן אותן "תרי

דורש טוב – ברית מילה

48

אידרין" להם התכוין הזוהר. ואנו נמשיך ונאמר, על יסוד דברי הזוהר שלא הובאו כאן, שמי שמקיים את מצוות ברית המילה הוא מקיים שמים וארץ כפי שאומר הנביא ירמיה פרק לג, 25) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת" וכעת מובן לנו מה הקשר בין שמים וארץ למצוות הברית. ספירות יסוד ומלכות נקראות "שמים וארץ" כי כפי שדרך היסוד להשפיע למלכות, כן דרך השמים להריק שפע על הארץ.

ראינו לעיל שמצוות הברית נחשבת כקרבן. יש דמיון בין מצוות הברית לקרבן מצד היום השמיני. לגבי קרבן נאמר בתורה (ויקרא פרק כב, 27) "ומיום השמיני והלילה ירצה לקרבן" כך גם הדרך הנולד נאמר בו (ויקרא פרק יב, 3) "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". דמיון נוסף לקרבן זה הטמנת הערלה בעפר. מהקרבן ניזונים גם כוחות רוחניים שליליים וכך בנתינת הערלה בעפר אנו נותנים חלק לכוחות אלו. חכמים רואים צורך לפרנס גם כוחות אלו וזה המשך למצוות שעיר המשתלח ביום הכיפורים ומצוות "מים אחרונים" ומצוות התפילין של ראש בה מבצבץ שיער בין החריצים וכן שבירת הכוס בחופה. בכל מצוות אלו נותנים חלק לכוחות שליליים כדי שלא יקטרגו.

עוד מובא בספרים שדם המילה נחשב כדם המרצה בקרבן. בדרך רמז (שמות יב, 13) "והיה הדם לכם לאות" זו המילה שנקראה (בראשית יז, 11) "אות". וכעת לאחר הקדמה זו נבוא אל ביאור הפרשה בדרך רמז כאן ננסה לשזור את מצוות ברית המילה לתוך הפרשה. סוג זה של דרשה נקרא דרוש בדרך הרמז. כאן המילים הופכות לסמלים ולתוכן ניצק תוכן חדש ישן:

(א) וַיִּקְרָא ד' אֶל מֹשֶׁה "מֹשֶׁה" זו הנשמה הנמצאת כעת בעץ החיים הנקרא ג"כ "עולם הנשמות" וכן "כסא הכבוד" או "צרור החיים" וַיִּדְבֹּר יְדֹד וד' מכריח אותה לרדת מלשון "ידבר עמים" אֱלֹיוּ אֶל מֵאֵהָל מוֹעֵד הגוף. וכאשר נשמה יורדת לגוף יש לידה **לאמר: (ב) דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם** זכו האבא והאמא הנקראים יחד "אדם" למול את בנם **כִּי יִקְרִיב** וזה נחשב להם כקרבן. כשם שבקרבן יש שחיטה כך בברית יש "מילה" כשם שבקרבן יש קבלת דם כך במילה יש מציצה וכשם שהכבש ראוי לקרבן מהיום השמיני כך המילה ביום השמיני. מצוות הברית בעיקרה היא "למול את הבן" אך הרס"ג מונה במצווה זו עוד 3 מצוות והן: **מִכֶּם** למול את עצמו כפי שאמרה מל את עצמו **קִרְבֶּנָּה לִידֹד מִן הַבְּהֵמָה** למול את הבן "בהמה" גימ' "בן" **מִן הַבֶּקֶר** למול יליד בית ומן ה**צֹאן** ולמול מקנת כסף **תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם: (ג) אִם** האב רוצה שהמילה **עֲלֶה** תעלה לרצון **קִרְבָּנו** ותחשב כקרבן **מִן הַבֶּקֶר** ראוי להזדרז כבר בבקר ולמול את הבן **הַזָּכָר** כדי שיקרא **תָּמִים** כמו שנאמר לאמרה (בראשית יז, 1) "התהלך לפני והיה תמים" **יִקְרִיבֶנּוּ** הרי שיש למול את הבן **אֶל פֶּתַח** בראש הגיד במקום הנקרא "עטרה" שהוא פתח של **אֵהָל מוֹעֵד** הגוף וכך **יִקְרִיב** ימול **אֹתוֹ** ויעלה ויחשב לו שעשה את **לְרִצְנוֹ** רצון ד' **לִפְנֵי יְדֹד: (ד)** מלבד הסרת הערלה יש מצוות פריעה ולכן **וְסִמֶּךָ** המוהל את **יָדוֹ** שנית **עַל רֹאשׁוֹ** העטרה מקום **הַעֲלָה** הערלה ויקיים מצוות פריעה ו**נִרְצָה** ותחשב לו מצוות המילה **לְכַפֵּר עָלָיו** ונמחלים כל עוונותיו: (ה) מלבד מצוות מילה ופריעה יש מצוות הטפת דם ברית ולכן על המוהל **וְשָׁחַט** להטיף דם על ידי מציצה בפה וכן להסיר את הציצים המעכבים וזו מצוות המילה **אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי יְדֹד.**

בברית מברכים ארבע ברכות: המוהל מברך "על המילה". האב מברך "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" וזה דבר תמוה, היכן מצאנו שעל מצווה אחת יש מספר ברכות? אלא מתרצים שברכת המוהל היא הברכה על מצוות המילה והברכה שבברך האב הכוונה לחינוך התינוק לתורה ומצוות וזה רמזו כאן:

וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהָרָן אלו המורים והרבנים **הַלֵּהָנִים** מורי ההלכה המחנכים **אֶת הָדָם** האדם לתורה ומצוות ועל ידי לימוד התורה יש התפתחות של האדם ואשיותו ובכך הוא **וְזָרְקוּ** משליך מעליו **אֶת הָדָם** המידות המגונות ושורף אותם **עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב** אֲשֶׁר פֶּתַח אֵהָל **מוֹעֵד: (ו)** וְהִפְשִׁיטוּ והאדם מפשיט מעצמו את הרצון לקבל שזו מידה מגונה **אֶת הַעֲלָה** ואז הוא יכול לעלות בתורה ומצוות **וְנִתַּח** לנתח סוגיות **אֹתָהּ** ל**נִתְחָהּ** ולערוך סיכומים בהלכה ובאגדה: (ז) לימוד התורה יצליח אם **וְנִתְּנוּ** יתנו **בְּנֵי אֶהָרָן** המחנכים **הַלֵּהָנִים**

דורש טוב – ברית מילה

49

והרבנים אֵש התלהבות בלימוד על המִצְוָה וְעָרְכוּ עֲצִים ואז האדם המשוּל ל"עץ השדה" על הָאֵש יתחמם בלימוד ויתפתח: (ח) וְעָרְכוּ יֵש לבנות מערכי לימוד לְבָנֵי אֶהֱרֹן מורים הַלְהִינִם ולרבנים אֵת הַנְּתָחִים סיכומים מסודרים ומבוססים על כל חלקי התורה אֵת הָרֹאשׁ הֵן בדרך הסוד וְאֵת הַפֶּדֶר והן בדרך הפשט הדרש והרמז שזה ראשי תיבות פד"ר ולהביא את השיעורים עַל אֵל הָעֲצִים התלמידים אֲשֶׁר שִׁכְבַּר עַל הָאֵש התלהבו מהלימוד אֲשֶׁר עַל הַמִּצְוָה וכבר זבחו את יצרם: (ט) באדם יש מידות הטעונות טיפוח ולכן אומרת התורה וְקָרְבוּ וְקָרְעוּ שאת המידות יש יִרְחֹץ לזכר בְּמִים על ידי לימוד התורה וְהִקְטִיר ולהעמיד דור של תלמידי חכמים צרופים על ידי הַלְהֵן הרבנים המתקנים אֵת הַכָּל הַמִּצְוָה עֲלֶה ומעלים את הדור ואת כל העולם אֵשֶׁה רֵיחַ נִיחוּחַ לַיְדוּד:

כאמור יש מצווה למול גם "יליד בית ומקנת כסף" (י) וְאִם מִן והם משולים הַצֵּאן לצאן כפי שאנו לומדים בדף היומי של היום (ברכות דף טז/ב שנת תשס"ה מחזור י"ב) "עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך" קָרְבָנוּ מִן הַכְּשָׁבִים או מִן הָעֲצִים לְעֹלָה זָכַר תְּמִים יְקָרִיבֵנוּ: (יא) מלבד המילה יש להסיר ממנו את המידות המגונות השכיחות והן וְשַׁחַט אֶתוֹ עַל יֶרֶךְ עֲרִיּוֹת הַמִּצְוָה אכילה צָפְנָה ורדיפת הממון ואז יהיה רצוי לְפָנֵי יְדוּד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַלְהִינִם אֵת דָּמֹו כִּנ"ל עַל הַמִּצְוָה סָבִיב: יה"ר שכשם שזכו ההורים למילת בנם היקר כן יזכו לגדלו לתורה ולהכניסו לחופה ומעשים טובים אכ"ר.

צו

"ופתח אהל מועד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֵת מִשְׁמַרְתִּי ד' וְלֹא תִמּוּתוּ כִּי כֵן צִוִּיתִי" כבר רמזנו לעיל שפתח אהל מועד רומז לברית והתורה מצווה לעשות משמרת למשמרת יומם ולילה במשך שבעה ימים כפי שמרע"ה נזהר בכך.

ראיתי בסמ"ק שחילק את המצוות לפי אברי האדם. ומנה שם מצוות התלויות בעין וכו'. באבר הברית נמנו מצוות יותר מכל אבר אחר. כל מצוות ל"ת דעירות ומצוות פריה ורביה, מילה, ייבום וכו' ולכן התורה מזהירה על עשיית משמרת למשמרת. במילה "יומם" רמז על מצוות עשה ובמילה "לילה" רמז על מצוות ל"ת. "ושמרתם" אלו מ"ע מה"ת ו"משמרת" אלו מצוות מדברי סופרים וכן גדרים וסייגים. "ולא תמותו" הא שמעת שאם לא תשמור את ברית ד' תמות.

מפתח אהל מועד נעבור ל"פתח" הראשון בתורה והוא "וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֹם הַיּוֹם" כתב רש"י "לבקר את החולה. (ב"מ פו) אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו. באלוני ממרא - הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו (ב"ר): כאן זכה אאע"ה לגילוי שכינה בפתח האהל דוקא כי קידש את פתח גופו במצוות הברית. והוא יושב כעין האמור לעיל "תשבו".

פתח אהל מועד שימש לעבודה "עלת תמיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד לְפָנֵי ד'". פתח אוהל מועד שימש למקום התוועדות בין מרע"ה והקב"ה כאמור " וְהָיָה כְּבֹא מִשֶּׁה הָאֵהָלָה יֵרֵד עֲמוּד הָעֲנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֵהָל וְדִבֶּר עִם מִשֶּׁה" וכן נאמר "אשר אֲוַעֵד לְךָ שְׁמִי". הרי לנו ששמירת הברית צריכה עמידה על המשמר יומם ולילה והזוכה לכך זוכה להשראת שכינה וזוכה לרוח הקדש.

שמיני

אנו קוראים בפרשה: וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מִשֶּׁה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֶל אֶהֱרֹן קַח לְךָ עֹגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי יְדוּד: וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַת לְפָנֵי יְדוּד וּמִנְחָה בִּלּוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְדוּד נִרְאָה אֲלֵיכֶם: אמרו חכמים (במדב"ר יג ו) שאותו יום נטל עשר עטרות:

דורש טוב – ברית מילה

50

עשר עטרות נטל אותו היום:

1. יום ראשון בשבוע
2. ראשון לכהונה
3. ראשון לנשיאות
4. ראשון לשכינה דכתיב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם
5. ראשון לעבודה במשכן
6. ראשון לברכת כהנים
7. ראשון לראשי חדשים – זה היה בראש חודש ניסן
8. ראשון לאיסור במה – כשהוקם המשכן נאסרו הבמות
9. ראשון לאכילת קדשים (קרבנות)
10. ראשון לירידת האש דכתיב (ויקרא ט) ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' :

אם יום זה "ראשון" למה הוא "שמיני"? אלא, הוא יום שמיני לימי המילואים ויום ראשון לחנוכת המשכן. ואכן כך הסכימו רוב ככל פרשני המקרא למעט רבי אברהם בן עזרא שכתב שהוא יום שמיני בניסן. מה רומז היום השמיני? נראה לאמר שיש כאן רמז למצוות המילה. יום הברית שהוא אכן יום שמיני ללידת התינוק הוא יום ראשון להיותו מקיים מצוות בגופו. עוד, בדרך סוד: "ראשית חכמה יראת ד'" הראשית זו ספירת המלכות וחכמה זו הספירה השמינית שמעל המלכות (מיסוד עד חכמה יש שמונה ספירות) נמצאנו אומרים שכוונת "ראשית חכמה" זה החיבור שבין המלכות והחכמה וזה הבאור הפשוט למה שמובא (רע"מ במדבר רנ"ח ע"א) "אבא יסד ברתא" שנאמר: ד' בחכמ"ה יסד אר"ץ. והמלכות נקראת "חכמה תתאה".

מדוע נתנה המילה ביום השמיני דווקא? המספר 8 מורה על מערכת שמעל הטבע. המצווה מורה לנו שאין הסבר טבעי למצווה אלא יש לחפש את טעמה במערכת שמעל הטבע וזו התורה הקשורה למספר שמונה.

החכם מכל האדם, שלמה המלך, אומר: (קהלת פרק יא, א-ב) שֶׁלַח לַחֲמֶךְ עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי בָרַב הַיָּמִים תִּמְצָאֲנֶנּוּ: תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה כִּי לֹא תִדְעַ מַה יִּהְיֶה רָעָה עַל הָאָרֶץ מַה בָּא הַחֶכֶם לִלְמַדְנָהּ בְּאוֹמְרוֹ "תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה"? נֹאמְרוּ בַּפִּסּוּק זֶה הַסִּבְרִים לְרֹב. חֲכָמֵי הַפֶּשֶׁט נִלְאוּ מִלְמַצּוֹא הַסִּבְרִים יִשְׂרָאֵל וּמֵהֶם שֹׁאֲמְרוּ שִׁישׁ כֵּאֵן רִמְזוּ לְמִצְוֹת הַצְדָּקָה וְאִמְרוּ אִם נִתַּת צְדָקָה לְשִׁבְעָה בְּנֵי אָדָם וּבֹא שְׁמִינִי אֶל תִּדְחָה אוֹתוֹ אֵלָּא תֵּן גַּם לוֹ. פִּירוּשׁ זֶה קִשָּׁה כִּי אֵינוּ קְשׁוּר לַפִּסּוּק לִפְנֵינוּ וְלֵאחֲרֵינוּ, מִכָּל נֹסִיף נוֹפֵךְ גַּם לְדֶרֶךְ זֶה: הַפִּסּוּק תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה כִּי לֹא תִדְעַ מַה יִּהְיֶה רָעָה עַל הָאָרֶץ: עוֹלָה ע"ה גִּימ' 2757 וְגַם מִשְׁפָּט זֶה עוֹלָה לְאוֹתָהּ גִּימ' "אם נִתַּת צְדָקָה לְשִׁבְעָה בְּנֵי אָדָם נִזְקָקִים וְהִנֵּה בָּא הַשְּׁמִינִי עֶזְרוּ גַם לִי"

ויש לפנות לבאורים עמוקים יותר. חכמים במדרש אמרו (ויק"ר יד, ז) "אמר הקב"ה אם שמרת ימי נדה אני נותן לך בן ואת מולו לשמנה ימים הוי וביום השמיני ימול בשר ערלתו" כלומר שימור מצווה הקשורה ל"שבע" כמצוות הנידה מזכה בקיום מצוות המילה. ידוע שרבי זירא הוסיף חומרת 7 ימי ליבון (ברכות לא., נידה סו.) ונפסק להלכה ואליהו הנביא (תד"א פט"ו) אמר על אדם שלא שמר את ימי הליבון "ברוך המקום שהרגו" הרי לך עוד 7 ונאמר אם שמרת 7 ימי נידה ו 7 ימי ליבון תזכה ל 8 ימי מילה. ולכן: "זכור, אם שמרת ז' ימי נידה/ליבון תזכה לבן זכר נימול לשמונה" משפט זה בגימ' 2756 כפסוק לעיל. בעל העקידה (שער נט) מוסיף נופך למדרש ואומר: "והכוונה, שאם קיים הכוונה במצות נדה, להתרחק מכל טומאה בימי חלדו, המסומן בשבעת הימים, הנה הוא יזכה למילה, והוא ביטול היצר הרע לגמרי, הבא לו בסוף כל מעלותיו".

דורש טוב – ברית מילה

51

הרב נחמן מברסלב⁵ אומר שיש שתי סוגי קדושה: קדושה המקרינה פנימה וקדושה הפונה החוצה ואלו קדושת השבת וקדושת נרות החנוכה ויש לחברן. על קדושת השבת נאמר "תן חלק לשבעה" ועל קדושת החנוכה נאמר "וגם לשמונה" ובא כאן הרמז "אני ממשיך קדושת שבת לימי חול - זה במצות חנוכה" גם משפט זה בגימ' 2756.

התורה ניתנה לעם ישראל בחג השבועות. יום מתן תורה הינו יום החמישים מיציאת מצרים. מספר זה רומז לחמישים שערי בינה. הקב"ה אומר למשה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב). למה הוסיף הקב"ה את האות "ן" במילה תעבדון? וכי מה היה חסר ממשמעות המשפט? אלא יש כאן רמז ליום חג השבועות שהוא לאחר 50 יום מיציאת מצרים כביכול אמר תעבדו לסוף ימים.

חכמי הסוד האריכו מאד בבאור הפסוק ותמצא אותו בספרי "כתר שלמה" על קהלת. נאמר כאן שקצרה את דברי מרן הרב יוסף קארו בספרו "מגיד מישרים" לפרשת ויחי: (האותיות הקטנות הן באור שהוספת) "תן חלק לשבעה" דהיינו שבע ספירן הבנין, ז"ת **וגם לשמונה**, היינו בינה דאית בה קצת דביקותא, יש לנו קצת שייכות בבינה דאילו לעילא מינה אתמר ואילו בחכמה נאמר "במופלא ממך אל תדרוש וכו' חגיגה יג ע"א בשם ספר בן סירה והיינו "כי לא תדע מה" כלומר לית לך ידיעא בחכמה דאיקרייא מה. אי נמי הכי קאמר תן חלק לשבע ספירן הבנין, לאדבקא לון לחבר אותם בשמונה דהיא בינה, "כי לא תדע מה", כלומר דאי לא תחבר יתהון בחכמה "דתדע" הוא מלשון וידע אדם, (בראשית 25, ד) והיה ח"ו ההוא סטרא דרע"ה אם לא תחבר הבינה לחכמה תוכל ח"ו הקל"י הנקראת "רעה" להתגבר על המלכות הנקראת ארץ ולשלוט בה. על הארץ דהיא כנסת ישראל מלכות. ונ"ל בס"ד שחיבור הבינה אל החכמה נעשה ע"י קביעת כללי הלכה, גדרים, סייגים, מנהגים ותקנות שזה נותן קיום לבינה ולכן נקראים ת"ח "בונים" מלשון בנין.

נמצאנו למדין שמערכת השמונה רומזת לעולם הבינה ולחג השבועות שהם מקור התורה שבכתב וזה סוד חוסנו הפנימי של עם ישראל.

תזריע

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו"

כאן נצטוונו על המילה וכאן למדנו שמילה דוחה שבת. (גמ' שבת קלב ע"ב). מדוע נקבעה מילה ליום השמיני?

בספר "בית האלקים" (שער התפילה פ"א) אומר שהמסר העיקרי מקיום המילה ליום השמיני הוא להורות לאדם שעליו להתגבר על חוקי הטבע הרמוזים במספר "שבע" ולעלות ולהיות נבדל וקדוש. בעלי החיים חיים לפי הטבע הטבוע בהם ולכן אין בהם שינוי אך על האדם לעמוד על אשיותו.

בעל "עקידת יצחק" (שער סא) רואה במילה תיקון חטא הנחש הקדמוני. על ידי שהאדם נימול הוא מזכך גופו מזהמת הנחש. אישה נטהרת לבעלה לאחר ספירת "שבעת ימים" חכמים הוסיפו לה שבעת ימי ליבון. נמצאנו אומרים שמספר שבע מוציא את האדם מחיק הטומאה ומספר שמונה הוא שלב אחד מעלהתגברות על מערכת הטומאה.

בספר "ליקוטי הלכות" לרבי נתן תלמיד רבי נחמן מברסלב (הלכות חול המועד הל' א) אומר שעיקר מצוות המילה זה להכניע את כוחות הטומאה. אי אפשר להתגבר

⁵ ספר ליקוטי הלכות - הלכות כלאי בהמה הלכה ד

(יב) וזהו, תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהי רעה על הארץ, הינו שצריכין להמשיך שבעה תקונים הנ"ל שהם שלשה קני האמת שמאירין בארבעת חלקי הדבור שהם בחינת שבעה קני המנוחה שבעת ימי השבת. שכל אלו השבעה בחינות מאירין בחנכה, הינו כי על - ידי אלו שבע בחינות ממשיכין קדשת שבת לימי החל שזה עקר בחינת חנכה. וזהו וגם לשמונה בחינת שמונת ימי חנכה וכנ"ל.

דורש טוב – ברית מילה

52

על כוחות אלו אם לא יעברו על התינוק שבעה ימים שהם שבעת ימי בראשית, ואחר כך בעזרת הכח הגלום ביום השמיני יוכל להתגבר על כוחות הטומאה. כך מצאנו גם בקרבן שהוא ראוי למזבח רק מיום השמיני והלאה.

כאן נבוא לבאר באריכות את הכח הגלום במספר שמונה. המספר "שש" רומז על הטבע, לכל תיבה יש 6 פאות: מעלה, מטה וד' רוחות. המספר 7 הינו מרכז הכובד של התיבה, כלומר הוא מצוי אולם נעלם במציאות וזו השבת שהיא בתוך ימי המעשה ומברכת אותם. המספר 8 זו מדרגה נבדלת וזו מדרגת התורה. אמרו חכמים (עירובין נד ע"א) "החש בראשו יעסוק בתורה" מפני שכאב הראש בא מצד הטבע והתורה שהיא מעל הטבע מתגברת על כאב הראש ומבטלת אותו. כשדוד המלך שיבח את התורה במזמור קי"ט הוא כתב 8 פסוקים לכל אחת מאותיות התורה. ביום "שמיני עצרת" אנו חוגגים את שמחת התורה וחג "מתן תורה" הינו בראשית השבוע השמיני. מכאן שמצוות המילה היא מעל הטבע והנימול מראה שגופו נועד להכניע את התאוות הבאות מצד כוחות הטבע. זה המספר בנר החנוכה שהוא בנוי על המספר "שמונה" הגובר על חכמת יוון הרמוזה במספר "שבע".

כפי שהקדמנו, הטהרות סובבת על המספר 7 ומצוות פרה אדומה בנויה על המספר 7. כמה שביעיות יש בפרה:

מובא במדרש רבה (במדבר פרשה יט פסקה ב) "רבי חנן בן פזי פתר קרא בפ' פרה שיש בה משבעה שבעה:

- שבע פרות
 - שבע שריפות
 - שבע הזיות
 - שבע כיבוסין
 - שבעה טמאים
 - שבעה טהורים
 - שבעה כהנים - ואם יאמר לך אדם חמשה הן אמור לו משה ואהרן בכלל שנא' וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה:
- סוד הטהרה נעוץ במספר שבע וסוד כפית הטומאה במספר "שמונה" ומכאן נבין מדוע נצטוונו על המילה ליום השמיני.

מצורע

בפרשה אנו רואים שמצורע וזב הבאים להטהר סופרים הם שבעה ימים וביום השמיני הם באים עם קרבנותיהם לבית המקדש. המספר שבע מראה על הרחקת הטומאה כשבסיום השבע נכנסים לעולם השמונה שהוא מעל חוקי הטבע – עולם הטהרה.

התורה צותה עלינו למול את התינוק ביום השמיני. לאחר שהתינוק ספג את כחות הטבע במספר שבע הוא עולה לעולם שמעל הטבע ואז נימול. מכאן המסר – הטבע בידך הטהו לכל צד שתמצא. אתה יכול להשתמש באמצעי התקשורת לטוב או למוטב הכל בידך. לא בא האדם לעולם הזה אלא כדי לצרף בו את מידותיו ולהיות מתוקן בעולם הזה, בפרוזדור כדי לזכות לחיי העולם הבא.

אחרי מות

בפרשה 26 מצוות ל"ת מהן 22 מל"ת הקשורות באיבר הברית. מכאן החשיבות הרבה בשמירת הברית שהיא קיום העולם והאדם. גם בפרשתנו חוזר הביטוי "וְשִׁמְרָתָם אֶת מִשְׁמַרְתִּי" עשו משמרת למשמרתי ואלו שניות לעריות ואביזריהו דעריות. בפרשה הבטחה ששמירת הברית תביא לשמירת ארץ ישראל בדינו. אי שמירת הברית מביא לגלות העם מארצו. לכן חשוב לשמור ולהתקדש במצוה יקרת מעלה זו.

דורש טוב – ברית מילה

53

כשנכנסו בני ישראל לארץ הצטווה יהושע לשוב ולמול את בני ישראל שנית שנאמר:

יהושע פרק ה פסוקים ב- יא
בַּעַת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלִּבְיַת יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל הָעָם הֵיכָא מִמִּצְרַיִם הַזְכָּרִים כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: כִּי מַלְיִם הָיוּ כָּל הָעָם הֵיכָא מִלְחָמָה וְכָל הָעָם הַיִּלָּדִים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ: כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלָכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד תָּם כָּל הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֵיכָא מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וְאֵת בְּנֵיהֶם הַקִּטִּים תַּחֲתֶם אֲתֶם מִלִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּי עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּמוּ כָּל הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחֲתֶם בַּמַּחֲנֶה עַד חִיּוֹתָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיֶכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרְבַּ בְּעֶרְבוֹת יְרִיחוֹ: וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקִלְיֵי בָעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה:

מפשט המקראות נראה שברית המילה נועדה להכשיר את העם להקריב את קרבן הפסח וכך כתב הרד"ק. אולם בראיה יותר עמוקה נראה לאמר שברית המילה הינה תיקון האדם להכנס לארץ ישראל. ברית המילה ביציאת מצרים הכשיר את העם להקריב את קרבן הפסח ולקבל את התורה. בימי יהושע המילה נועדה להכשיר את העם לקרבן הפסח ולכניסה לארץ ישראל. מה הקשר בין שמירת הברית ובין ארץ ישראל?

נראה ששורש הדברים נעוץ באברהם אבינו ע"ה. בפרשת לך לך מצאנו את הציווי הבא: בראשית פרק יז פסוקים ז-ח:

וְהַקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לָאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהִיְיְתִי לָהֶם לָאֱלֹהִים:

כאן כרך הקב"ה את שמירת הברית עם הבטחת הישיבה בארץ ישראל. לכן תקנו אנשי כנסת הגדולה בברכת המזון: "...על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה חיים ומזון. על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים. ועל בריתך שחתמת בבשרנו. ועל תורתך שלמדתנו" הנה כרכו לנו חז"ל את הברית עם התורה והארץ. שמירת הברית ושמירת התורה הינם ערבות לישיבה בארץ ישראל.

בפנימיות הדברים זה נראה כך:

ארץ ישראל הינה מקום השראת השכינה והיא בחינת ספירת המלכות. התורה נקראת "תורת אמת" וזו מידתו של יעקב אבינו ע"ה שנאמר בו "תתן אמת ליעקב" וכך פתח הקב"ה את התורה "בראשית ברא אלקים" ס"ת אמת ועל זה נאמר (תהילים קיט, קס) "ראש דברך אמת" ראשית דיבורך אמת. מידת יעקב אבינו ע"ה זו מידת האמת וזו ספירת התפארת.

הספירה המקשרת בין תפארת ומלכות זו ספירת היסוד וזו מצוות ברית המילה וכך כתוב בתיקוני זוהר בהקדמה שניה במאמר הידוע בשם "פתח אליהו": "יסוד סיומא דגופא אות ברית קדש". לפי זה הכל מובן שמירת הברית הינה תנאי הכרחי לקבלת הארץ. ואם כבר הזכנו את ברכת המזון נסביר את המילים "חיים ומזון". לאחר שהסברנו שארץ ישראל זו המלכות, ברית זה היסוד, תורה זו התפארת אנו מגיעים אל החיים. חיים זו הבינה שמשם באים המזונות.

דורש טוב – ברית מילה

54

התורה מספרת לנו שעבדי יצחק חופרים באר ומוצאים שם "בְּאֵר מִים חַיִּים". לפי הפשט לבאר היתה נביעה ממעין. אולם לפי הסוד הבאר שזו המלכות קבלה שפע מהבינה הנקראת חיים. להלן דברי רבי יוסף ג'קטיליא בספרו המתוק "שערי אורה"

השער הראשון - הספירה העשירית - מלכות
ולפעמים נקרא שם אדני' בתורה בכינוי "באר", והטעם כי הוא באר מים חיים שבו יתכנסו כל מיני שפע ואצילות של מעלה, כמו שאמרנו. ועל זה נאמר: מעיין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון (שי"ה ש ד, טו). ובעוד שישראל צדיקים ומברכין מאה ברכות בכל יום כהוגן, הבאר הזאת מתמלאת ממים חיים משפע אצילות עליונה, ואז כולן עשירים מלאים כל טוב, שואבין מים חיים כפי צרכם.

וכך מבקש דוד הע"ה (תהילים קטז, ח) "אתהלך לפני ד' בארצות החיים" התכוון לעולם הבא שזו ספירת הבינה. כשחכמים ברכו איש את רעהו בברכת "עולמך תראה בחיך" (ברכות י"ז ע"א) התכוונו להשיג את העולם הבא כבר בעולם הזה והכוונה לאותם אורות עליונים שמשיגים לאחר הפטירה והיינו לחיות בעולם הזה עם אור דנשמה. הפסוק אומר (משלי כ, כז) "נר ד' נשמת אדם" מסביר הרב שבתאי סבתו שלטי"א ש"נר" היינו ר"ת נפש ורוח. נפש ורוח ד' נותן. לנשמה יזכה האדם רק בכוחות עצמו. וכיצד יזכה האדם לנשמה? לימוד פנימיות התורה וקיום מצוותיה עם כוונות הסוד הן הדרך לזכות לאור הנשמה. אדם שזוכה לאור זה דבוק הוא תדיר בקב"ה ותמיד נמצא את פיו רוחש באמירת תהילים וכו' ואינו יכול להסיח דעתו ביחוד קב"ה ושכינתיה.

יה"ר שהרף הנולד כשם שנכנס לברית (יסוד) כן יזכה לתורה (תפארת) ולחופה (בינה) ולמעשים טובים (הזכרנו את המעשים אחרי הבינה כי כשיש את אור הנשמה אז המעשים טובים אליבא דאמת) בחיי (מוחין של) אביו ואימו (או"א) אכ"ר (הסכמת הכתר. מעין ברכת אדם קדמאה בסוף תיקון ס"ט ברזין גניזין של הרמח"ל עי"ש).

קדושים

קדושה באה מתוך שמירת הברית ולכן התורה מקדימה לפני פרשת עריות ואומרת "וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם: וְשַׁמְרַתֶּם אֶת חֻקֵּי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ד' מְקַדְשְׁכֶם". הרמב"ן קבע "קדש עצמך במותר לך". ושמרתם את חוקותי" אלו מל"ת ועשיתם אותם אלו מ"ע. והתקדשתם היינו שמירת המחשבה מהרהורים ואז הייתם קדושים.

קדושה זו עבודת האדם עלי חלדו ומדרגתו. ידוע שהרב צבי נריה זצ"ל ביקש לפני פטירתו: "קדושה אני מבקש. קדושת ארץ ישראל, קדושת תורת ישראל" ולאחר מיכן נפטר. הרמח"ל בספרו הקדוש מסילת ישרים כותב:

פרק כו - בביאור מדת הקדושה
ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו: תחלתו עבודה וסופו גמול, תחלתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו: שתחלתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו, והוא משז"ל (יומא ל"א): אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה. מלמטה מקדשים אותו מלמעלה. ההשתדלות הוא שיהיה האדם נבדל ונעתק מן החומריות לגמרי ומתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלהיו, ועל דרך זה נקראו הנביאים מלאכים, כענין שנאמר באהרן (מלאכי ב'): כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. ואומר (ד"ה ב' ל"ו): ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וגו', ואפילו בשעת התעסקו במעשים הגשמיים המוכרחים לו מפאת גופו הנה לא תזוז נפשו מדביקותה העליון, וכענין שנאמר (תהלים ס"ג): דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך:

דורש טוב – ברית מילה

55

גמול – היינו אור הנשמה הנשפע לאדם לאחר שמיצה את יכולתו. לפרק הקדושה קדמו פרקים חשובים שהם תנאי הכרחי בסולם העולם אל הקדושה:

- ♦ מידת הזהירות – היינו סור מרע
- ♦ מידת הזריזות – היינו עשה טוב
- ♦ מידת הנקיות – פרישה מתאוות החומר.
- ♦ עד כאן מדרגת הצדיק. מכאן ואילך מדרגת החסיד.
- ♦ מידת הפרישות – גידור דברים המותרים
- ♦ מידת החסידות – עשית נחת רוח לבורא
- ♦ מידת הענוה – התבטלות בעיני עצמו
- ♦ מידת היראה העליונה
- ♦ מידת הקדושה.

חכמים תקנו לנו בתפילת שחרית של שבת את השבח הנפלא "נשמת כל חי" ובו נאמר: "בְּפִי יִשְׂרָאֵל תִּתְרוֹמֵם, וּבִשְׁפָתַי צְדִיקִים תִּתְבָּרֵךְ, וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ, וּבִקְרֹב קְדוּשִׁים תִּתְהַלֵּל". הנה נזכרו כאן ארבע מדרגות: ישר, צדיק חסיד וקדוש. וזו עבודת האדם. בילדות מחנכים את הילד להיות ישר. לא לשקר ולא לגנוב וכו'. ישרות פנימית זו מכשירה את הילד עם בגרותו להיות צדיק. צדיק היינו המקיים את מצוות העשה והנמנע ממצוות לא תעשה. כך הסביר ה"הלכתא גבירתא" את המשנה בסוף הש"ס "לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות" עיי"ש. ממדרגת הצדיק ניתן לטפס ולעמול ולהגיע למדרגת החסיד המתחסד עם קונו ומשם עוד להעפיל למדרגת הקדוש וכפי ציווי התורה כאמור לעיל.

הציווי בפרשה להיות קדושים נאמר "אל כל עדת בני ישראל" כלומר שכל אחד ואחד מבני ישראל יכול להיות קדוש. חכמים קבעו שאם אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה.

מסופר בגמרא (פסחים ק"ג): אמר רבי יוחנן שלשה מכריז עליהן הקדוש ברוך הוא בכל יום: על רווק הדר בכרך ואינו חוטא ועל עני המחזיר אבידה לבעליה ועל עשיר המעשר פירותיו בצינעה. רב ספרא רווק הדר בכרך הוה תני תנא קמיה דרבא ורב ספרא צהבו פניו דרב ספרא. אמר לו רבא לאו כגון מר אלא כגון רב חנינא ורב אושעיא דהוו אושכפי בארעא דישראל והוו יתבי בשוקא דזונות ועבדי להו מסאני לזונות ועיילי להו אינהו מסתכלי בהו ואינהו לא מדלן עינייהו לאיסתכולי בהו ומומתייהו הכי בחייהן רבנן קדישי דבארעא דישראל. כלומר רב ספרא היה רווק ויודע בעצמו שלא חטא וסבר לתומו שהקב"ה משתבח בו ברקיע על כך שהוא מושל ביצרו. אמר לו רבא רבו אין הכוונה אליך אלא לרב חנינא ורב אושעיא שהיו סנדלרים וישבו בשוק זונות והיו עושים סנדלים לזונות ולא היו מתבוננים בהן. הזונות העריכו את החכמים וכשנשבעו היו נשבעות בחיי חכמי ארץ ישראל הקדושים.

הראב"ד בספרו תורת הבית מגלה לנו שאם אדם מושך ידו מלסיים את מאכלו נחשב לו הדבר כתענית. אתם שומעים? אדם אוכל ונחשב לו הדבר לתענית. כן, כאשר האדם אוכל רק כדי קיום הגוף ולא מעבר לכך הוא הקדוש. המגיד שהתגלה לרבי יוסף קארו מחבר השולחן ערוך היה מוכיח אותו על שאכל מעבר לנדרש. יתכן לאמר שמדרגות ישר, צדיק, חסיד וקדוש רומזות למלכות, תפארת בינה וחכמה.

נסיים בברכה לתינוק הנולד במזל טוב שיעלה במסילה שאמרו וכשם שקיים את מצוות הברית שניתנה לאברהם אבינו הנקרא "ישר" יזכה לקיים את התורה ויהיה "צדיק" וישמור בריתו כיוסף הצדיק ויזכה לחסידות וקדושה.

אנו קוראים בפרשה "שור או קשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לד" מדוע ניתן להקריב שה רק מיום השמיני והלאה? עונה על כך רבינו בחיי (פרק כב פסוק כז) "משל למלך שנכנס למדינה והוציא בתו ואמר כל האכסנאין שבאו לכאן אל יראו פני עד שיראו פני מטרונא תחלה. כך אמר הקב"ה לישראל לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו השבת, שאין שבוע בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, כך דרשו רז"ל. טעם לכך נתן רבנו יעקב בעל הטורים בבאורו כאן על הפסוק ואמר כך "אמר הקב"ה אם ישחוט ביום ראשון יהא נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א'. ואם שוחט ביום ב' יהא נראה כאילו שוחט לרקיע שנעשה ביום ב', וביום ג' לים ויבשה, וביום ד' לשם מאורות, וביום ה' לשם שרצים, וביום ו' לשם אדם, אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בו' ימים ונחתי ביום השביעי וישחט לשמי.

ניתן להקיש בין מצות הקרבן למצות המילה ולאמר שמצות המילה נקבעה ליום השמיני כדי להראות שהמילה לשם הקב"ה בלבד. ואכן מצאנו בספר החינוך במצות עשה השניה וזה לשונו "משרשי מצוה זו, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם וכו' עיי"ש. באו חכמי הרמז ואמרו שמצות ברית המילה הינה על היותנו מאמינים באל אחד. ואכן "מילה" גימ' 85 וכשנחבר 8+5 נקבל 13 שזה גימ' של המילה "אחד". הוא יחיד בעולמו ויש מצוה להאמין באחדותו וזו מצוה תמידית וכך כתב החינוך (מצוה תיז) שנצטוונו להאמין כי השם יתברך הוא הפועל כל המציאות אדון הכל אחד בלי שום שיתוף, שנאמר [דברים ו', ד'], שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וזו מצוה עשה היא, אינה הגדה, אבל פירוש:

"שמע" כלומר קבל ממני דבר זה ודעהו והאמן בו כי

"ה" שהוא "אלהינו" "אחד" הוא. והראיה שזו היא מצוה עשה, אמרם זכרונם לברכה תמיד במדרשים על מנת ליחד שמו, כדי לקבל עליו מלכות שמים, כלומר ההודאה ביהוד והאמונה:

בבאור המילה "אחד" שאומרים בקריאת שמע יש לכווין:

א- שהוא יחיד

ח- בשבעה רקיעים ובארץ

ד – ובד' רוחות העולם

כלומר יחיד בשמים ויחיד בארץ. אח"ד + אח"ד = כו = שם הוי"ה.

הרמב"ם סידר לנו את עקרי היהדות ביג' עיקרים. המספר אינו מקרי אלא מכוון לכך שזו גימ' של המילה "אחד" וזה המסר (כך שמעתי מפי הרה"ג הרב גינצבורג שליט"א ראש מוסדות "גל עיני") מהשיר "אחד מי יודע" שאנו שרים בפסח. השיר פותח באחד ומסיים ב"שלוש עשרה מי יודע" דווקא כי שלוש עשרה זה גימ' אחד.

בדרך רמז: דוד הע"ה אומר תהילים פרק קה, 44) "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם" בעבור ישמרו חקיו" וכבר עמדו על כך שמצוות הברית נקראת "חק" והנה "ברית מילה" גימ' "ארצות" ולזה אמר "ארצות גויים" לרמז שבזכות מצוות ברית המילה עם ישראל זוכה לרשת את ארץ ישראל שהייתה ארץ לשבעה עמים ולכן קראה "ארצות גויים".

עוד, האדם נולד עם מידות גסות ובהמיות ולכן כתוב "שור.. כי יולד" האדם עמל לתקן ולזכך מידות אלו וזה נרמז "ומיום השמיני והלאה ירצה" כלומר, מיום שלומד תורה הוא מזדכך ונעשה רצוי לפני הקב"ה.

בדרך סוד: מובא הזוהר בפרשת לך לך דף צה: "תאנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא פאלו הקריב כל קרבנין דעלמא לקמי דקודשא בריך הוא, וכאלו בנה מדבחא שלימתא קמיה. בגין כך בעי לסדרא מדבחא במאנא חד מליא ארעא למגזר עליה האי קמא קדישא, ואתחשיב קמי קודשא בריך הוא פאלו אדבח עליה עלון וקרבנין, עאנא ותורי. וניחא ליה יתיר מפלהו. באור: למדנו, כל המל את בנו כאילו הקריב כל הקרבנות שבעולם לפני הקב"ה וכאילו בנה מזבח שלם לפניו ולכן יש

דורש טוב – ברית מילה

57

לסדר כלי מלא חול בצד המוהל המזכיר את המזבח שהיה מלא חול בתוכו. ביום זה לאבי הבן, המוהל והסנדק נמחלים כל העוונות כי המצווה שקיימו נחשבת לקרבן. בזמן המקדש, כל מי שהקריב היה עושה יום טוב לידידיו וכן במצוות המילה.

בהר

וְעִשִּׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח וְעִשִּׂיתֶם אֵלֹהִים מִ"ע. תִּשְׁמְרוּ אֵלֹהִים מִ"ת. ובאלו מצוות מדבר הכתוב? כאשר אמר חוקותי רמז לברית שעליה נאמר "וחק בשארו שם" וכאשר תקיימו את מצוות הברית בשלמות הרי שתזכו לשבת בארץ ישראל לבטח. הדגיש כאן הכתוב "לבטח" אולי רמז ששיבה בשקט ושלוה בארץ מביאה לאפשרות ללימוד התורה שיש בה מ"ח דרכי קנין גימ' "לבטח". הבטחון קשור למידת היסוד ומובן הקשר בין שמירת הברית והבטחון בשיבה בארץ. הקשר בין שמירת הברית והשיבה בארץ ישראל מובן, ארץ ישראל זו השכינה וקיון ברית המילה קשור לספירת היסוד המשפיע למלכות. לפי זה מובן מדוע יהושע מל את בני ישראל לפני הכניסה לארץ דווקא.

בחוקותי

פתחה הפרשה במילים: אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אִתָּם: וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פֵּרוֹ: וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי שָׁבָתְכֶם לְבִטָּח בְּאֶרְצְכֶם: וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ וְשִׁכְבַּתְכֶם וְאֵין מִחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תֵעָבֵר בְּאֶרְצְכֶם: וְרִדְפְתֶּם אֶת אֲיִבֵיכֶם וְנָפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחֶרֶב: וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֲיִבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחֶרֶב: וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם: וְהִקִּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

נדרוש להלן בס"ד בדרך רמז. הפרשה מדברת בענין מצוות ברית המילה ואומרת: אם בחוקותי תלכו – זו מצוות ברית המילה הנקראת "חוק" ואמרה כאן "בחוקותי" היינו מצוות מילה ומצוות פריעה או מצוות הבן על האב ומילת עצמו או מילת קטן ומילת הגר ואמר "תלכו" היינו שהמצוה תהיה כהלכה וכן שתהיה שכיחה ומוחזקת בידם. לפי הסקרים רוב מוצק של העם נימולים ועל כך אין עוררין. "ואת מצוותי תשמור" בא להזהיר על מצוות ל"ת השייכים במילה שלא ימול מי שמתו אחיו מחמת המילה ושלא ימול תינוק חלש ושלא ימול ביום שבת כל שאינו ביום השמיני. עוד בא להזהיר על שמירת הברית בכללות שלא יוציא ז"ל רח"ל ושלא יבוא על בת אל נכר ונגז"ש.

"ועשיתם אותם" אם נאמר שבאה התורה להורות על קיום מצוות הברית כבר אמרה לעיל אלא כאן באה התורה להזהיר על לימוד פרטי ההלכות הנחוצות למוהל.

"ונתתי גשמיכם" זו הבטחה לפוריות

"בעתם" מלילי שבת ללילי שבת

"ונתנה הארץ" זו הארץ

יבולה – זה פרי הבטן

ועץ השדה – זה עץ הנטוע בשדה כלומר זה הגבר הנשוי לאישה

יתן פרו – היינו שיהיה מבורך

והשיג – היינו שתגיע ברכת הקב"ה שהוא "לכם" היינו "מלך" והוא נקרא "שדי" הרמוז במילת "דיש" וכל זאת בזכות

בציר – בזכות שמעטתם את עצמכם במצוות המילה

ובזכות זה תזכו לבנים ואמר "ישיג את זרע"

"ואכלתם לחמכם" זה שלום בית

לשובע – זה קיום התא המשפחתי לאורך זמן והבטחה שלא יתן עינו בשאינו שלו וישבתם לבטח – היינו "בטח בה לב בעלה" כלומר יהיה הבעל סמוך ובטוח שהאישה תשמור על הבית ותכין כל הנחוץ

דורש טוב – ברית מילה

58

בארצכם- היינו בבית
ונתתי שלום – יהיה שלום בבית היינו "בארצכם" א"נ שתהיו רצויים למקום
ושכבתם – זה האמון ההדדי
ואין מחריד – שלא תהיה עליכם קנאה
והשבתי חיה רעה – זו עין רעה
וחרב – היינו חרבן היינו גירושין
לא תעבור בארצכם – בבית הזה
ורדפתם את אויבכם – זה היצר הרע המבקש להחטיא אתכם והוא נופל לפניכם
בזכות המילה שזה העברת "חרב" על הגוף וכך נדרש הפסוק (שיה"ש ג,9) "כולם
אחוזי חרב" נאמר בפסח "כל ערל לא יאכל בו" היה כל אחד ואחד נוטל חרב ומניחו
על ירכו ומל עצמו. ידוע שהתורה נקראת "ברית" ולכן מזכירה לנו התורה שכן חמש
שנים למקרא ואומרת
"ורדפו מכם חמישה" בניכם ירדפו אחרי חמישה חומשי תורה ויצאו מהם לומדי
משנה או שיהיו מהם בעלי יראי שמים כפי שנדרש על "מה ד' אליקך דורש מעימך?"
אל תקרי "מה" אלא "מאה"
ומאה – היינו המובחרים שבכם ויראי השמים בתכלית הרי ש"רבבה ירדופו" היינו
שיגיעו להוראה כפי שכתב רש"י (קהלת פרק ז פסוק כח) "בנוהג שבעולם אלף
נכנסים למקרא אין יוצאים מהם להצליח שראוייה למשנה אלא מאה ואותם מאה
שנכנסו למשנה אין יוצאים מהם לגמרא אלא עשרה ואותן עשרה שנכנסין לגמרא
אין מצליח מהם אלא אחד להוראה הרי אחד מאלף
ונפלו אויבכם – לעיל קאי על האויבים הגשמיים וכאן על הרוחניים
לפניכם לחרב – בזכות המילה ימחו את "עמלק" שביזה את מצוות המילה (ראה
לעיל פ' בשלח) ואמר "לחרב" גימ' "עמלק". א"נ רמז למיתת בלעם ככתוב בגמ'
סנהדרין קו ע"ב שנהרג בחר"ב פנחס והרי בעצתו נפלו כד אלפים מישראל והוא נתן
עיצה על פגם הברית דווקא ולכן נידון בשכבת זרע רותחת (גיטין נז ע"א)
ופניתי אליכם – אנהג עימכם במידת החסד "אליכם" אותיות "מיכאל"
והפרתי- היינו תזכו לבנים קדושים כי "והפרתי" גימ' קדו"ש + אלקים במילוי כזה:
"אלף למד הי יוד מס" א"נ "פרי קודש" בזכות שלא תשקרו בברית קודש ואמר
"אתכם" נוטריקון "כ'אן" אמ'ת
והרבתי אתכם כפשוטו בזכות שתקיימו את מצוות הברית וחתם "והקימותי את
בריתי" היינו בזכות שאתם מקיימים אקים אני את בריתי כי במידה שאדם מודד בה
מודדים לו.

במדבר

אנו קוראים בפרשה (פרק ב,2) "איש על דגלו באותות לבית אבותם" ידוע שמצות
המילה נקראת "אות" שנאמר (בראשית יז,11) "והיתה לאות ברית". שלוש מצוות
נקראו "אות":

1. מצות המילה כדלעיל
2. מצוות השבת (שמות לא,13) "אות היא ביני וביניכם" וכן בהמשך (שמות לא,17) "אות היא לעולם"
3. מצוות התפילין (דברים ו,8) "וקשרתם לאות על ירך"

בספר יצירה המיוחס לאברהם אבינו מובא שיש שלושה ממדים: עולם, שנה ונפש.
עולם זה המקום, שנה זה הזמן ונפש זה האדם. ניתן לאמר שמצוות המילה זו
"קדושת האדם" מצוות השבת זו קדושת הזמן ומצוות התפילין זו קדושת העולם כי
מצווה זו נכתבה בסמוך לכניסת ישראל לארץ ישראל⁶. המילה "אות" משורש

דורש טוב – ברית מילה

59

"תאווה" כך כתב רבנו בחיי על פרשתנו. נשאלת השאלה כיצד באה התאווה לדגלים? התשובה: במעמד הר סיני נבקעו הרקיעים ובני ישראל ראו כיתות מלאכים המצוינים בדגלים וכפי שאומר יחזקאל הנביא (פרק א, 10) "וַיֵּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אֲדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי נָשִׁיר לְאַרְבַּעַתָּם" ארבעה פנים אלו הם הדגלים. אמר להם הקב"ה: "ביקשתם קיבלתם". דגל מחנה יהודה מוביל במזרח ודגלו אריה, דגל ראובן בדרום ודגלו דודאים הדומים לאדם, דגל אפרים במערב ודגלו שור ודגל מחנה דן בצפון ודגלו נחש עם כנפי נשר כעין התג של הצנחנים.

כעת הבה נחקור את החניה של בני ישראל במדבר.

מהיכן הצטווה משה לסדר את בני ישראל בסדר הזה סביב המשכן? הסדר נקבע כבר ע"י יעקב אבינו כאשר ציווה אותם לשאת את מיטתו. יש קשר משפחתי בין השבטים. דגל יהודה כולו בני לאה, דגל אפרים כולו בני רחל, דגל דן כולו בני השפחות ודגל ראובן גם כן שייך ללאה למעט דן ששובץ שם מפאת היותו בכור. יש מהמפרשים שמפנים תשומת לב לעובדה שיש ארבע שמות נשיאים ששם מסתיים ב"אל". דגל יששכר "נתנאל בן צוער"

שמעון "שלומיאל בן צורישדי"

מנשה "גמליאל בן פדהצור"

אשר "פגעיאל בן עכרן"

מקבץ שבטים אלו אינו מקרי, אלו השבטים שחנו במרכז כל דגל, כלומר בצד מזרח חנו יהודה, יששכר וזבולון הרי שיששכר היה המרכז וכן בכל הדגלים ועל זה אומר הפסוק (תהילים לד, 8) "חונה מלאך ד' סביב ליראיו".

יש שראו בחניה זו את הצד הבטחוני. לאור מלחמת עמלק הבין משה שהאויב בא מאחור או מלפנים ולכן מספר הנפשות בדגלי יהודה המוביל היה 186,400 ובשבט דן המאסף 157,600 לעומת דגל ראובן 151,400 ומנשה 108,100. הסבר זה יתכן רק לפי דיעה האומרת שבני ישראל נעו "כקורה" כלומר בטור עורפי אולם יש דיעה שבני ישראל נעו "כתיבה" כלומר שמבנה ריבועי וזו מחלוקת בתלמוד הירושלמי: (עירובין דף לג/א) : כיצד היו ישראל מהלכין במדבר? רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר "כתיבה" וחרנה (והאחר) אמר "כקורה". מאן דמר (דאמר) כתיבה "כאשר יחנו כן יסעו" מאן דמר כקורה "מאסף לכל המחנות לצבאותם". (כאן הגמרא מקשה על שתי השיטות) מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו? מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור, ומאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות? לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה.

ראינו איפה את חניית בני ישראל שיש בה רעיונות נאים וגם בספר הזוהר העמיקו בענין זה. ראינו שמצוות הברית זו קדושת האדם ובזה נברך את הרך הנולד שיזכה לשמור את עצמו בקדושה לתפארת עם ישראל.

נשא

(א) וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ב) לִמְעַן תִּירָא אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִן בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכְּךָ יְמֶיךָ: (ג) וְשָׁמַעַתְּ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַתְּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זָבֹת חָלָב וּדְבַשׁ: (ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: (ה) וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ: (ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ: (ז) וְשָׁנַנְתָּם לְבְנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: (ח) וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: (ט) וּכְתַבְתָּם עַל מַזְזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (י) וְהָיָה כִּי יֵבִיֵּאֵךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׁבַע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא בְּנִיתָ: (יא) וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב אֲשֶׁר לֹא מְלָאתָ וּבֵרַת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נָטַעְתָּ וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ: (יב) הִשְׁמַר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת יְיָ אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: (יג) אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֶתוֹ תַעֲבֹד וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע:

דורש טוב – ברית מילה

60

בפרשה אנו קוראים: וַיִּדְבֹּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנֵי לְאֹמֶר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יְבָרְכֶךָ ד' וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאָר ד' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשָּׂא ד' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: בְּבִרְכָּה זוֹ נִבְרַךְ אֶת הַנִּימוֹל.

הכהנים מברכים את בני ישראל על ידי שהם משרים את השכינה עליהם. כה תברכו את בני ישראל. השכינה נקראת "כה". הנביאים התנבאו ממנה ואמרו "כה אמר ד'" ויש הרבה דוגמאות למילה כה. מדוע השכינה נקראת כה? הסביר זאת הרב שבתאי סבתו שליט"א שהמילה כה היא כמו, כעין זה. כשהנביאים התנבאו הם היו צריכים לדמות צורה לצורה ולהבין את מה שהם רואים ולכן אמרו כעין זה נראה לנו. מדרגת מרע"ה היתה גבוהה יותר וכשהיה מתנבא היה אומר "זה הדבר" כמי שמראה על חפץ מסוים ואומר עליו זה הדבר. וזה אחד ההבדלים בין נבואת משה לשאר הנביאים. משה רע"ה היה מתנבא באספקלריא מאירה מה שאין כן שאר הנביאים שהתנבאו מאספקלריא שאינה מאירה. המילה "כה" נזכרת לראשונה באברהם אבינו ע"ה "ואני והנער נלכה עד כה" עד השכינה שאמרה לו "כה יהיה זרעך". רבקה אומרת ללבן "כה דיבר אלי האיש" היינו השכינה שרוצה להקים את בית יעקב. יעקב אע"ה בברחו מפני לבן אומר "שים כה נגד אחי ואחיך" זו השכינה השומרת על בני ישראל. משה רבנו פנה כה וכה. בספר תיקוני זוהר מסביר כה וכה אלו אותיות של שמע ישראל שיש בה 25 אותיות ואמירת בשכמל"ו שיש בה 25 אותיות ע"ה. מרע"ה מוכיח את פרעה שלא שמע עד כה ולכן כה אמר ד' וכו' וכן כה אמר ד' שלח עמי ויעבדוני. ד' אומר למשה שיאמר לב"י כה תאמר לבית יעקב. בפרשת בלק השכינה מדברת מפיו של בלעם "וכה תדבר" היינו השכינה הנקראת כה היא תדבר.

מעשה ברב שלום שרעבי הרש"ש הקדוש שברח מתימן והיה בדרכו לעלות לארץ ישראל. הרש"ש עלה לירושלים והפך בכמה שנים להיות ראש ישיבת המקובלים בית אל בירושלים אחרי מייסד הישיבה הרב גדליה חיון זצ"ל. בדרכו הוא עבר בבבל וזה היה בפרשת בלק כשהתארח באחת העיירות. והיה קורא שנים מקרא ואחד תרגום של פרשת בלק והיה צועק ואומר "וכה תדבר" ואמר בתימנית "האדי כה חרקת קלבי" כלומר זו הכה שרפה את לבי כלומר אני אוהב את השכינה הנקראת כה בכל לבי.

כינאי נוסף יש לשכינה וזה "שם" או "שמי". מדוע היא נקראת כך? הסבירו הפרשנים שכינאי זה בא מהפסוק "ויעש דוד שם" (שמואל ב ח,יג) שדוד הוא בחינת המלכות והכינאי "שם" הוא כינאי למלכות. הראש תיקן לאמר אחרי הזכרת ד' "ברוך הוא וברוך שמו. וראיתי בספר שומר אמונים פירוש נראה שיכוין בארבעה המילה של "ברוך הוא וברוך שמו" לארבע אותיות של שם הוי"ה. נמצא שהמילה "שמו" מכוונת לאות ה' אחרונה וזו השכינה. וכך צידד הרמ"ק בספרו פרדס רימונים.

בסיום ברכת הכהנים מסיימת התורה "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" הכהנים בברכתם משרים את השכינה הנקראת "שם" על בני ישראל והקב"ה ביחד עימה מברכים את בני". בפסוק זה 8 מילים לרמוז על מקור הברכה. הברכה פותחת בשלוש מילים, חמש ושבע ומסיימת בשמונה. יתכן לאמר ששלוש מילים רומזות לנה"י. חמש לחגתנ"ה ושבע לז"ת. שמונה זו הבינה או החכמה אם לא סופרים את המלכות.

בברכת הכהנים יש 60 אותיות ועליהם אומר שלמה המלך ע"ה הנה מיטתו שלשלמה 60 גיבורים סביב לה מגיבורי ישראל וכו'. במדרש מתארים את מיטת שלמה המלך שהיא מוקפת 60 לוחות ועל כל לוח כתובה אות אחת של ברכת כהנים. האותיות היו בצד החיצון של המיטה.

בברכת הכהנים נרמז שם ד' בר"ת י' ברכך י' וישמרך. כמו כן וישמרך י' אר י' וכן ויחונך י' שא י' הנה לנו שבג' פסוקים נרמזים ג' שמות הוי"ה ב"ה.

יהי רצון שברכת הכהנים תלווה את הרך הנוול בכל דרכיו ומעשיו אכ"ר.

דורש טוב – ברית מילה

61

בהעלותך

וזה מעשה המנורה. אמרו רז"ל שמרע"ה התקשה במעשה המנורה עד שהראהו הקב"ה ואמר "וזה". מרע"ה התקשה בארבעה דברים שסימנם מקש"ה. מ=מ'נורה, ק=ק'דוש החודש ש=ש'רצים ה=מחצית ה'שקל.

הרב שבתאי סבתו שליט"א אומר שהמנורה רומזת לגוף האדם. למנורה שלושה קנים מימין ושלושה קנים משמאל וקנה אמצעי. כך האדם יש לו עין, אذن, ונחיר מימין וכן משמאל ופה באמצע. וידוע מה שאמרו (ספר יצירה פ"א) שהפה והמילה מכוונים והם אחד רק שזה למעלה וזה למטה. (ראה משלי ל, כ רש"י ורלב"ג). נמצאנו אומרים שכל האברים פונים אל "פני המנורה" שזה הפה והמילה. (מילה בגימ' פה).

כל ענין שבעה הקנים הינו רמז להנהגת העולם הזה הנשלטת ע"י שבע מידות ההנהגה. בעולם הזה יש: שבע ארצות, שבע מדברות, שבעה רקיעים, שבעת ימי השבוע, שבעת כוכבי הלכת וכו'. מעל השבע יש את מדרגת השמונה וזה נרמז באור המנורה הבוקע מן השמ"ן. המנורה ארצית והשמן שמימי ולכן שמן גימ' שמים. נמצאנו למדים איפה שמנורה דולקת בבית המקדש זה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. וכך כל יהודי צריך להיות בבחינה זו שגופו יהיה נטוע בארץ ושכלו יהיה בשמים בעיני קדושה. מדרגת השמונה היא קודש ומדרגת השבע נחשבת חול לעומתה. ברית מילה זו מדרגת השמונה מדרגת התורה.

במעשה המצוות אנו מרוממים את הבריאה כולה. העולם מונהג במידות החסד הדין והרחמים. כשהם כלולים אנו מקבלים תשע מידות, תלת כלילן בתלת. והנה יש מצוות שהענין הזה רמוז בהן ביותר כגון:

בגמרא (פסחים דף נב/ב) "תנן התם שלש ארצות לביעור: יהודה ועבר הירדן וגליל ושלש ארצות בכל אחת ואחת". וכן במשנה (שקלים פרק ג, ב) "בְּשֵׁלֶשׁ קָפוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁאִין תּוֹרְמִין אֶת הַלֵּשְׁכָה" דהיינו שהיו מפרשים מעות מן הלשכה לשלוש קופות שנפח כל אחת מהן הינו שלוש סאין. (רע"ב). בנוסף היו תורמין שלוש פעמים בשנה: בפרוס הפסח, בפרוס עצרת ובפרוס החג. (שם משנה א) ומשלוש מקומות: ארץ ישראל, מדינות סמכות לארץ ישראל ומדינות רחוקות כגון: מדי ובבל. מי חייב במחצית השקל: קבוצה א' החייבת במצווה: כהן לוי וישראל. יש קבוצת ביניים שאם נתנו מקבלים מהם: נשים, עבדים וקטנים. יש קבוצה נוספת שאם נתנו לא מקבלים מהם: נכרים וכותים. הנה לנו איפה שלוש: בעולם, שנה ונפש. עולם: המקום. שנה: בזמן. נפש: האדם התורם. וכל זה נתרם לקופות של שלוש שלוש. עד כאן מצוות בעולם הדומם כי הארץ והכסף הם דוממים.

עולם הצומח: שלושה הדסים משולשים למצוות לולב. וכן שמן למאור הבא מטיפה ראשונה שבכל אחת משלוש מסיקות. כפי ששנינו במנחות ח, ד: שְׁלֹשָׁה זֵיתִים, וּבִהֵן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים. הַזֵּית הָרִאשׁוֹן מְגִרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַזֵּית וְכוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסֵּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַסֵּל. זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בְּקוֹרָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּאֲבָנִים. זֶה שֵׁנִי. חֲזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמִּנְחָה, וְהַשֵּׁנִי לַמִּנְחָה. הַזֵּית הַשֵּׁנִי וכו'.

עולם החי: בקרן של האיל תוקעים בשופר תרועה של שלוש שלוש טרומיטין. כפי ששנינו (ראש השנה פרק ד, ט) סֵדֶר תְּקִיעוֹת, שְׁלֹשׁ, שֶׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ. שְׁעוֹר תְּקִיעָה כְּשֶׁלֶשׁ תְּרֻעוֹת. שְׁעוֹר תְּרֻעָה כְּשִׁיעוֹר יִבְבֵּה. שִׁיעוֹר הִיבְבֵה לֹא הִתְפַּרֵּשׁ ורע"ב פירש כח של שהוא והוא הנקרא בשו"ע או"ח תרומיט (שו"ע או"ח סימן תק"ג), בנוסף יש שלוש סוגי תקיעות: תשר"ת, תש"ת ותר"ת ויש ג' סוגי תקיעות: מיושב, מעומד

דורש טוב – ברית מילה

62

בתפילת הלחש ובחזרת הש"ץ. ועוד עשר כנגד המידה הכוללת ועוד תקיעה להשלים לק"א קולות.

עולם מדבר: עשרה יוחסין עלו עם עזרא הסופר מבבל. כפי ששינונו (קידושין פרק ד, א) (עשרה יוחסין) עלו מבבל: פהגי, לוי, ישראל, חללי, גרי, וחרורי, ממזרי, נתיני, שתוקי, ואסופי. יש כאן שלוש קבוצות של רמות יוחסין:

1. פהגי לוי וישראל, מתרים לבוא זה בזה.
 2. לוי וישראל חללי גרי וחרורי, מתרים לבוא זה בזה.
 3. גרי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי, כלם מתרין לבוא זה בזה:
- עוד מצאנו במסכת יומא (דף ל"ט ע"ב) תנו רבנן עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום: שלשה בוידוי ראשון ושלשה בוידוי שני ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו.
- למה רומזים המילים "שלוש של שלוש שלוש"? ומדוע קבעו לנו חכמים את כל האמור לעיל? והענין שיש לנו עשר ספירות שבהן הקב"ה מנהיג את עולמו. כך רצה הקב"ה שהעולם שלנו יונהג. במאמר פתח אליהו שאנו קוראים לפני כל תפילה מבוארים שמותם: כתר חכמה ובינה, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד ומלכות. יש כאן מבנה של שלוש של שלוש שלוש. עוד צריך לדעת שיש מצבים בהם מידות נצח הוד יסוד גנוזות בתוך חסד גבורה תפארת ונתנו לזה משל לאדם יושב שאז רגליו במנוחה. ויש מצבים בהם כל שש הספירות הנזכרות גנוזות בכתר חכמה ובינה ומצב זה נקרא תלת כלילן בתלת ורמזו לנו רז"ל ענין זה בגמרא (נידה ל ע"ב) שהתינוק במעי אימו מונח מקופל.

גם במצוות הברית יש שלושה כורתי ברית שהם אבי הבן, המוהל והסנדק. במצוות המילה יש שלושה חלקים: מילה, פריעה והסרת הציצים המעכבים. ומי חייב במצווה? האב, בית הדין והוא בעצמו. גם בזמן המצווה יש שלושה זמנים. מצווה מן המובחר למול מיד משתנן החמה לאחר תפילת שחרית. עבר זמן זה כל היום ראוי עד שקיעת החמה ויש זמן נוסף שאם מל בו יצא בדיעבד וזה מל לאחר עלות השחר. הנה לנו שלוש של שלוש שלוש בעולם, שנה ונפש. עולם אלו שלושת כורתי הברית כי האדם הוא עולם קטן. שנה אלו שלושת הזמנים למילה ונפש אלו ג' חלקי המצווה בגוף התינוק.

במצוות הברית אנו מעלים את עולמות הדומם, צומח, חי ומדבר. לכל עולם יש נציג:

- א. עולם הדומם: זה סכין המילה וכן שקית החול בה שמים את הערלה. כתוב בזוהר הקדוש (פרשת לך לך) שהשקית הזו עם החול היא מזבח קטן. מזבח שעשה משה רבנו במדבר היה לוחות עץ שמולאו בעפר המדבר (שמות כז, ח פירוש הרשב"ם).
- ב. עולם הצומח: זה הכמון (עיין שבת קלד ע"א) שנותנים על גבי המילה וכן עצי ועשבי הבשמים וכן היין.
- ג. עולם החי זו סעודת המצווה בה אוכלים דגים עוף ובשר.
- ד. עולם המדבר אלו שלושת כורתי הברית, הרך נימול והקהל הבא לברית.

החינוך כותב בטעמי המצווה שהמילה מראה שאנו מאמיני האחדות. ואכן מילה במספר קטן 13 כמו המילה "אחד". ולכן נוהגים לקרוא י"ג מידות הרחמים בברית כדי לעורר את המידות בזמן הזה. בפרשה משה רבנו מתפלל על בני ישראל ומעורר עליהם רחמים בהזכירו חלק מ"ג מידות הרחמים. מי שרוצה לדעת למה לא הזכיר את כל הי"ג מידות שיעיין בביאור הרקאנטי על הפרשה.

דורש טוב – ברית מילה

63

דעת הרב דוד פארדו ז"ל לומר בברכת המזון של ברית המילה "מגדול ישועות מלכו" כי בזמן הזה יש הארת עתיק כמו בשבת וימים טובים. ההבדל בין מגדיל ומגדול הוא באות אחת י' וו' ומה ההסבר? אות י' מראה שהאור נעלם וגנוז ואינו נמשך אלינו. אות ו' מראה שהאות י' התפשטה למטה והיא שייכת אלינו. בשבת יש עליית עולמות הנעשית מאליה ונמשכים אורות גבוהים לעולם הזה וכן בזמן המילה.

יהי רצון שעל ידי מצוות המילה י'תבטלו ה'דינים ו'ירבו ה'חסדים, ואת התינוק נברך שיהיה:

א'הוב, אוהב את הבריות, אוהב את המקום.

ל'מדן.

ש'ומר ברית

ד'בק בתורה

י'דיד אמת

יגדל לתורה חופה מצוות ומעשים טובים בחיי כל הקהל הקדוש שבא כאן לשמחת המצווה אכ"ר.

שלח

אנו קוראים בפרשה שמשה רבנו שולח את המרגלים וזה מעשה אבות סימן לבנים. כך אנו מוצאים שיהושע שולח שני מרגלים לפני כיבוש יריחו (פרק ב,א) וכן משה רבנו בעצמו שולח לרגל את יעזר (במדבר כא,לב). כך עשו יהונתן ומשרתו (שמואל א,יד). משה רבנו מצווה אותם לראות את הארץ ואת פריה. בסופו של דבר כלב יוצא בהכרזה "טובה הארץ מאד". בשנים האחרונות אנו עדים בחתונות שהבחורים שרים "עוד ישמע בערי יהודה...טובה הארץ מאד מאד" מה הקשר? לכאורה אין. והטעם על דרך הפשט שיש פה מעין הכרזה שהואיל ובני הזוג מתעדים לגור בא"י יש פה תיקון חטא המרגלים. ועל דרך הרמז "מאד" אותיות אדם לומר שכעת שני חצאי הגוף הפכו ל"אדם" אחד. ועל דרך דרוש ארץ זה הגוף ושמים זו הנשמה, טובה הארץ מברכים המשמחים את הזוג הצעיר שיזכו לבנים ובנות בריאים בגופם ומימלא בנפשם. ועל דרך סוד "ארץ" זו השכינה. ועל אמר רבי עקיבא (סוטה יז ע"א) איש ואישה זכו שכינה ביניהם, לא זכו אש אוכלתם".

נחזור לענין, משה רבנו נותן להם מספר משימות:

א. וּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֶה הִוא.

ב. וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הֲרַפָּה הֲמַעֲט הֲוָא אִם רַב:

ג. וּמֶה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִוא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הֲוָא אִם רָעָה וּמֶה הָעָרִים אֲשֶׁר הִוא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הֲבִמְחִנִּים אִם בְּמִבְצָרִים:

ד. וּמֶה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הֲוָא אִם רָזָה הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזְּקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיִּמִּים יָמִי בְּכֹרֵי עֲנָבִים:

הנה יש כאן ארבע שאלות על הארץ והתושבים. שואל הרב אור החיים הקדוש, לכאורה השאלה השניה אינה במקומה כי שאר השאלות הן על הארץ. ועונה הרב שגם שאלה זו היא על הארץ וכוונת מרע"ה לבדוק האם הארץ מגדלת חזקים או חלשים.

זכותנו על ארץ ישראל באה מכח שמירת מצוות ברית המילה שהרי כך מצאנו (בראשית פרק יז,יח) "וַהֲקִמְתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ: וְנָתַתִּי לָךְ וּלְזָרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחְזֶזֶת עוֹלָם וְגו' הרי לנו ששמירת הברית נותנת לנו קנין על ארץ ישראל. ברית הן ברית המילה והן לימוד התורה כפי שניתן לראות בפסוק. יתר על כן מבואר בספרים הקדושים שהארץ אינה מסוגלת שיהיו עליה רשעים, רשעים סופם לעזוב את הארץ. ברור איפה שאם אדם נימול זה מקנה לו זכות ואחיזה בארץ

דורש טוב – ברית מילה

64

ישראל. ולכן ד' מצווה את יהושע לשוב ולמול את בני ישראל שנית לפני כניסתם לארץ כי ארץ ישראל מקבלת אליה את שומרי הברית. יהי רצון שמצוות המילה שהתקיימה היום תהיה מקור לימוד סנגוריא על כל ישראל.

קורח

אנו קוראים בפרשה "בְּקֶרֶךְ וַיֵּדַע ד' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו". כך אמר משה לקורח ועדתו שערערו על מעמדו ומעמד הכהונה. אם נתבונן בפסוק נראה שיש אריכות לשון:

♦ ויודע ד' את אשר לו

♦ ואת הקדוש והקריב אליו

♦ ואת אשר יבחר בו יקריב אליו

מדוע מאריך משה רבנו ע"ה כל כך?

אכן רש"י ורבי אברהם אבן עזרא אור החיים הקדוש נתנו דעתם לאריכות הלשון ותרצו שיש כאן שתי הבדלות: בחירת שבט לוי מתוך בני ישראל ובחירת הכהונה מתוך הלויים. ומה שאמר "ואת אשר יבחר" היינו לעבודת ד'. הנצי"ב בבאור "העמק דבר" מבאר ש"ואת אשר יבחר" היינו נשיאות שכל מינוי הוא על פי ד' אפילו על שואב מים בשכונה מכריזים ברקיע. וכתב על ענין זה רבנו יוסף ג'קטיליא בספרו "שערי אורה" שיש שלוש מדרגות בעם ישראל והם: ישראל, לוי וכהן. כנגדם יש בגוף האדם כבד, לב ומוח שהם מרכזי הטבע, הרגש והשכל ובהם שוכנים הנפש, הרוח והנשמה. וכנגדם שלוש מדרגות במזון: חולין, מעשרות ותרומה. יש הקבלה בין המדרגות הנ"ל כשם שהדם מתרכז בכבד והוא זורם אל הלב ומשם אל המוח כן הישראל מרים מעשר ראשון ונותנו ללוי והלוי מרים תרומת מעשר ונותנו לכהן. אם הישראל ימנע את המעשר ללוי לא יוכל הלוי לתת תרומת מעשר לכהן וזה דומה למוח שלא מקבל דם. המהר"ל מפרגא אומר ששלוש הבדלות הללו רמוזות בשמו של אהרן. אות א' רומזת לכך שהוא מובדל לעבוד ד' שהוא אלופו של עולם. שאר האותיות מראות שהוא הנבחר מכל העם. אות ה' היא מרכז האותיות היחידות, אותיות א עד ט. אות נ היא מרכז העשרות ואות ר היא מרכז המאות. היינו אהרון הוא הנבחר מכל בני ישראל. וכך יסד הפייטן בסד עבודת יום הכיפורים: מְגַזְעו (של יצחק אע"ה) אִישׁ תָּם הוֹצֵאתָ. חֲתוּם בְּבְרִיתְךָ מִרְחֵם לֶקַח: נִתַּתְּ לוֹ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים. אֶהְיֶה עֲלֵיוֹן עֲמוּסִים מִבְּטָן נִקְרָאוּ: שְׁמַתָּ עַל לְוִי לְוִית חֵן וְחֶסֶד. וּמִכָּל אֶחָיו כָּתַר לוֹ עֶשְׂרֶת: עֲמָרָם נִבְחַר מִזֶּרַע לְוִי. אֶהְרֹן קָדוֹשׁ ד' לְשִׁרְתְּךָ קִדְשָׁתָּ. הִנֵּה שִׁבְט לְוִי נִבְדַּל מִשָּׂאֵר הַשְּׁבָטִים וְאֶהְרֹן נִבְדַּל מִשְּׁבֵט הַלְוִיִּים. וְאִכֵּן כֵּךְ אֲנִי רֹאֵים בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל אֶהֱלָה הָעֵדוּת וַהֲנִה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים" המטה הוציא פרחים, ויצץ ציץ היינו חנטה, והוציא שקדים. פרח ציץ ושקד כנגד ג' הבדלות: לויה, כהונה ונשיאות. גם בברית המילה אנו אומרים את הפסוק בתהילים "אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצִרְךָ נִשְׁבָּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ קִדְשׁ הִיכָלְךָ" גם כאן נזכרו שלוש מדרגות: חצר בית והיכל ובזוהר הסבירו שהן ג' מדרגות זו לפני זו. כך גם בתלמידים היושבים לפני רבם כתוב במדרש רבה (ויקרא פרשה ב פסקה א) "בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצא מהן מאה. מאה למשנה יוצאין מהן עשרה. עשרה לתלמוד יוצא מהן אחד (להוראה)". הרי לנו שכך דרכו של עולם שבני האדם נבררים ולא כל אחד מגיע לאותה מדרגה. אנו נברך את ה' הנוולד שיעלה ממדרגת חתן ברית המילה להיות חבן בר המצווה וממדרגת חתן בר המצווה יעלה להיות חתן עם כלתו ויזכה להקים בית נאמן בישראל.

אנו קוראים בפרשה (כא, לד) "וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה אֵל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִיָּדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֵת כָּל עַמּוֹ וְאֵת אֶרְצוֹ וְעַשִּׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִּׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׂבוֹן".

נשאלת השאלה מדוע ד' צריך לאמר למשה רע"ה לא לפחד מעוג? וכי משה פחד מפרעה? משה רבנו המלומד בניסים יפחד מגוי? הרי משה מזהיר את בני ישראל לא לפחד במלחמות באומרו "אל תיראון ואל תחפזון וכו'".

רש"י אומר על פי הגמרא במסכת נידה סא וכן תרגמו כאן תרגום יונתן והירושלמי שעוג היה עבד אברהם אבינו. עוג הוא הפליט הנזכר בימי אברהם, ולמה נקרא פליט שפלט כלומר ששרד את המבול. חשש משה ואמר אולי תעמוד לו זכות אברהם אע"ה ולא יוכל לנצחו. על תירוצ זה מעיר החזקוני ואומר והרי עוג עבד את אברהם אולם בליבו היה ממתין מתי ימות אברהם והוא ישא את שרה וכן כתב רש"י בפרשת לך לך. ותירץ שגם עבודה שאינה לשם שמים שמה עבודה וכפי שהגמרא אומרת "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה וכו'". הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" נותן כיוון חדש למחשבה. הרמב"ן על הפסוק הזה אומר שבעצם מלחמת עוג היתה מיותרת כיוון שבנקל היה ניתן לעבור מעליו. לפי זה, אומר הנצי"ב, חשש משה רבנו ואמר שאולי במלחמה שאינה נחוצה יש להתירא. רבנו בחיי אומר שמשה התיירא מעוג בגלל שעוג האריך ימים ומכאן שיש בידו זכויות. כיוון מחודש אנו מוצאים בזוהר הקדוש (חלק ג' דף קפד ע"א) שם נאמר שעוג היה מהול שהרי אברהם מל את בנו יצחק, את עצמו וכן "יליד בית ומקנת כסף נימולו איתו". נאמר כאן "אותו" ונאמר "זאת אות הברית" חשש משה שזכות הברית תעמוד לעוג להנצל במלחמה. עוד מוסיף שם בזוהר ואומר שהברית נתונה לבני ישראל בלבד ולא לאומות שנאמר (בראשית יז, יז) וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ" וכך כתוב במשנה במסכת נדרים (ג,יא) אם אמר אדם:

1. קוֹנֵם שְׂאִינִי נְהִנָּה לְעֶרְלִים, מִתֵּר בְּעֶרְלִי יִשְׂרָאֵל וְאֶסּוּר בְּמוֹלֵי הָאֻמוֹת.
2. קוֹנֵם שְׂאִינִי נְהִנָּה לְמוֹלִים, אֶסּוּר בְּעֶרְלִי יִשְׂרָאֵל וּמִתֵּר בְּמוֹלֵי הָאֻמוֹת, שְׂאִין הָעֶרְלָה קְרוֹיָה אֶלָּא לְשֵׁם הַגּוֹיִם, שְׂנֵאָמַר (ירמיה ט) כִּי כָל הַגּוֹיִם עֶרְלִים וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עֶרְלִי לָב, וְאֹמֵר (שמואל א יז) וְהִיָּה הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרְל הַזֶּה, וְאֹמֵר (שמואל ב א) פֶּן תִּשְׁמַחַנָּה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, פֶּן תַּעֲלִזְנָה בְּנוֹת הָעֶרְלִים. הרי לנו שמולים אלו ישראל אפילו שהם בפועל ערלים וערלים אלו הגויים ואפילו שהם בפועל מולים. לפי זה עוג דינו כערל. עוד ניתן לתרץ שעוג נימול אולם בימי אברהם לא הצטוו על הפריעה ורק בימי יהושע כשהוא שב ומל את בני ישראל שנית אז מצוות המילה הושלמה.

וממשיכה המשנה בשבח ברית המילה ובגנות הערלה ואומרת: רבי אלעזר בן עזריה אומר, מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים, שנאמר, כי כל הגוים ערלים. רבי ישמעאל אומר, גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות. רבי יוסי אומר, גדולה מילה, שדוחה את השבת החמורה. רבי יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה, שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. רבי נחמיה אומר, גדולה מילה, שדוחה את הנגעים. רבי אומר, גדולה מילה, שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם, עד שמל, שנאמר (בראשית יז), הִתְהַלַּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים. דבר אחר, גדולה מילה, שאלמלא היא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר (ירמיה לג), כֹּה אָמַר יי אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שִׁמַּתִּי.

מה פירוש שעל המילה נכרתו 13 בריתות?

דורש טוב – ברית מילה

66

הרמב"ם בפירוש השמנה אומר שהמילה ברית בפרשת לך לך נזכרה 13 פעמים. והוא מונה אותם:

- (א) ואתנה בריתי ביני ובינך
- (ב) אני הנה בריתי אתך
- (ג) והקימותי את בריתי ביני ובינך
- (ד) לברית עולם
- (ה) ואתה את בריתי תשמור
- (ו) זאת בריתי אשר תשמרו
- (ז) והיה לאות ברית ביני וביניכם
- (ח) והיתה בריתי בבשרכם
- (ט) לברית עולם
- (י) את בריתי הפר
- (יא) והקימותי את בריתי אתו
- (יב) לברית עולם

(יג) ואת בריתי אקים את יצחק, הנה אלו י"ג בריתות נכפלו בזה הדבור, ואז נסתלק ממנו הדבור כמו שאמר אחר כך ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם.

מה המסר הפנימי של המספר 13?

החינוך כותב בטעמי המצווה שהמילה מראה שאנו מאמיני האחדות. ואכן מילה במספר קטן 13 כמו המילה "אחד". ולכן נוהגים לקרוא י"ג מידות הרחמים בברית כדי לעורר את המידות בזמן הזה. גם הגימ' של המילה מילה הינו 85 שזה גם $13=8+5$. מובא במדרש⁷ ש 13 אנשים נולדו מהולים והקשר ברור כי מספר 13 רומז לאמונה באל אחד וכן הרמב"ם קבע את עקרי האמונה על 13 עקרין והקב"ה לימד את מרע"ה יג' מידות הרחמים. המשנה במסכת מידות מספרת על הסורג הנמצא לפני מחומת הר הבית: (פ"ב מ"ג) ושלש עשרה פרוצות היו שם שפרצונם מלכי יון. חזרו וגזרו, וגזרו פגדום שלש עשרה השתחויות ליוונים הפריעה האמונה באל אחד וכך גזרו עליהם (מגילת אנטיוכוס) "ועתה כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק ונחלה, ר"ל, באלהי ישראל". המילים "שלוש עשרה" עולים בגימ' 1,211 שזה עולה בגימ' של הפסוק בתהילים (יחלב) "כי מי אלוה מבלעדי ד' ומי צור זולתי אלהינו" שזו מורה בברור על האמנת האחדות. שלוש עשרה גימ' "אהבה" מידת אאע"ה הנקרא (ישעיהו מא, ח) "אברהם אוהב". האהבה קיימת בין שני אוהבים, בין הקב"ה לבני ובין בני להקב"ה. שני פעמים "אהבה" גימ' כו כמנין שם השם. ועתה נבין את נוסח ברכת הכהנים "לברך את עמו ישראל באהבה" ב' פעמים אהבה זה שמו של ד' ונאמר ושמו את שמי דייקא. (הרב נחשוני בדרשותיו).

⁷ מדרש תהילים מזמור ט

זה (יעקב אע"ה) אחד מי"ג שנולדו מהולים. אדם הראשון. שת. חנוך. נח. שם. תרח. יעקב. יוסף. משה. שמואל. דוד. ישעיה. ירמיה. אדם תחלת בריאתו של הקב"ה. שת, שנאמר (שם ה, ג) ויולד בדמותו כצלמו. חנוך, שנאמר (שם ה, כב) ויתהלך חנוך. ונאמר, (שם ו, ט) התהלך נח לגזירה שוה. נח, שנאמר (שם) צדיק תמים. שם, שנאמר (שם יא, יא) אלה תולדות שם. שכל מי שנכפל שמו נולד מהול. שם שם, נח נח, תרח תרח. יעקב, שנאמר (שם כה, כז) ויעקב איש תם. ואומר, (שם מו, ב) יעקב יעקב. יוסף, שנאמר (שם לז, ב) אלה תולדות יעקב יוסף. מלמד שנולד מהול כמוהו. משה, שנאמר (שמות ג, ד) משה משה. ונאמר, (שם ב, ב) ותרא אותו כי טוב הוא. שנולד מהול. (שמואל-א ג, י). (צ"ל, שמואל דכתיב) שמואל שמואל. ישעיה, שנאמר (ישעיה מט, א) ה' מבטן קראני. ירמיה, שנאמר (ירמיה א, ה) בטרם אצרך בבטן. דוד, שנאמר (תהלים טז, א) מכתם לדוד, מן תם.

דורש טוב – ברית מילה

67

יהי רצון שהרך הנימול כשם שנכנס לברית כן יכנס לברית התורה וברית הנישואין בחיי הוריו וכל הקהל הקדוש הזה.

בלק

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח לִמַּח בְּיָדוֹ: וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֶבֶתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגָּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שואלים חז"ל במדרש רבה במדבר (פרשה כ פסקה כה) (וכולם לא ראו והכתיב (שם) לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל? אלא ראה מעשה ונזכר הלכה הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. ויקם מתוך העדה מהיכן עמד אלא שהיו נושאים ונותנים בדבר אם הוא חייב מיתה אם לאו עמד מתוך העדה ונתנדב ולקח רומח בידו נטל שיני ברזל בידו והניחו בחיקו והתחיל מסתמך על העץ שנתיירא מפני שבטו שהקיפו אותו וכו'. פינחס התמלא קנאת ד' צבאות על בזיון ברית המילה שניתן בגויה. הזוהר הקדוש (שמות דף ג ע"ב) מזהיר על נישואי תערובת ואומר שאין קנאה כמו קנאת ד' על הנותן בריתו בבת אל נכר. כי הברית "איהו קיומא דשמא קדישא ורזא דמהימנותא" כלומר אות ברית המילה הוא קיום שמו של ד' וסוד האמונה. הרב בן איש חי אומר שבברית המילה נשלם שם ד' וכיצד? שתי כפות הידיים של המוהל הן כנגד שתי אותיות ה' שבשם ד'. הגיד והעטרה אלו אותיות וי שבשם ד'.

היות שדרשה זו נכתבה ביום טו תמוז תשס"ו יום הילולת הרב אור החיים הקדוש נביא מפירושו בנושא זה. הרב אומר שד' הזמין פרשת זמרי למשה לתקן חטא הכאת הסלע (דברים ד,א) ומשה אם היה הורג את זמרי ומקדש שם ד' יתכן שהיה מכפר על הכאת הסלע והיה נכנס לארץ ישראל.

מדוע צריך לקנות על חילול ברית המילה? הרב יוסף ג'קטיליא בספרו שערי אורה (שער ג-ד) מסביר שמידת הקנאה מיוחסת לספירת ההוד ופגם הברית מגיע עד ההוד ומכאן נבין מדוע סוטה מביאה מנחת קנאות דוקא. הרב מסביר שמידת ההוד היא המריקה שפע למידת היסוד. מצות הברית היא ביסוד וכשמחללים אותה מתעוררת מידת ההוד לעשות נקמה וקנאה. התורה אומרת לנו שד' קנא שמו אל קנא הוא (שמות לד) כלומר הוא מקנא ושכינת עוזו מקנאה. הנביא זכריה (פרק א וכן ח) אומר שד' מקנא לירושלים ולציון קנאה גדולה. ציון וירושלים אלו יסוד ומלכות הנתקנים במילה ובפריעה.

שמירת הברית מאירה את גוף האדם כנזכר בזוהר בספר שמות דף ג ע"ב כי הברית נקרא שמש וכמו שהשמש מאירה לעולם כך הברית מאיר את הגוף. יהי רצון שנזכה לשמור את הברית ומילא טוב לנו בזה ובבא.

פינחס

וַיִּדְבֹּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֶמַר הַנָּנִי נָתַן לִי אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. לאחר שקינא פנחס במעשה זמרי נוספה לו האות י ונקרא פינחס. מסבירים שזו אות י' משמו של ד'. מה פירוש בריתי שלום? החזקוני והאבן עזרא מפרשים שהמקרא חסר וצריך לקרוא כאן הנני נותן לו את בריתי ברית שלום.

הגמרא (סנהדרין פב ע"ב) אומרת שראויה כפרה זו, שכיפר פנחס, שתכפר לעולם. הרמב"ן מבאר ברית שהשלום דבק בה וסיים ואמר והמשכיל יבין. ונראה שהרב התכוין לחיבור יסוד מלכות כי הברית היא במלכות והשלום ביסוד כעין המילים שלום ב'ית. והכוונה לזכות בעולם הזה לאורות העולם הבא וכעין הברכה "עולמך תראה בחיך". רבנו בחיי מפרש בדרך הקבלה כדעת הרמב"ן. ומפרש את השם אליהו כחיבור מידת הדין ומידת הרחמים. מילת "אל" היא מידת הדין (שונה מדעת רוב

דורש טוב – ברית מילה

68

ככל המקובלים הסוברים שמילת אל רומזת לחסד) כפי שמצאנו "אל זועם בכל יום" ומילת יהו' רומזת למידת הרחמים. רבנו בחיי מסביר שפנחס זכה כאן לחיים נצחיים ופנחס הוא אליהו, וכן דעת חז"ל, ואליהו הנביא לא מת ורמוז במילה שלום באות ו' קטיעא וקרי ביה שלים היינו שלא מת. כך כותב המדרש (רבה במדבר כא) ועדיין הוא קיים. נעיר שהאבן עזרא חולק נחרצות על הזיהוי שפינחס הוא אליהו מהפסוק "והיתה לו ולזרעו אחרי" מה ענין זרעו לכאן? הרי הוא לא מת? מכאן שפינחס אינו אליהו. בא הרב מנחם רקאנטי ומטיל פשרה בין המחנות ואומר "ויובן בסוד העיבור" כלומר הרב אומר שאליהו הוא נשמתו של פינחס אך גוף אחר.

פינחס קינא לברית והרג נשיא שבט ישראל ובזה הציל חיים של בני ישראל. לעיתים מבקרים מעשי הזולת ואומרים ראו כיצד הלה הורג נפשות ואכן כך היה גם בפינחס שאמרו (ראה ילקו"ש שמות רמז קעט) "ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל" לכך ייחסו הקב"ה לאהרון הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום וכאילו אומר הקב"ה שלמעשה פינחס הביא שלום לעולם.

פינחס קינא לפגם הברית. כאשר פוגמים ר"ל נפגמת מידת היסוד וכאן פינחס קינא לברית לכן זכה ב"שלום" וכך נקרא היסוד. היסוד נקרא גם כן "חי" ומענין שפינחס זכה ש"חי" כהנים עמדו מזרעו בבית ראשון (ספרי בלק א). בסוף פרשת בלק ובראשית פרשתנו אנו רואים שהקב"ה מוסיף לפנחס אות אחת משמו – אות י'. ראינו שפינחס קינא לברית. הברית קשורה למספר שמונה, שמונת ימי מילה. פינחס גימ' 8 פעמים שם ד'. לדעת האומרים שפינחס הוא אליהו ממש הרי שאליהו הוא 2 פעמים שם ד' ובסך הכל 10 פעמים שם ד' מספר המראה על קומה שלימה.

אליהו הנביא מלאך הברית מופיע בכל ברית מילה ומעיד שבני ישראל שומרים על קיום המצווה. הנה היום שנת תשס"ו. מצוות הברית ירדה לעולם לאברהם אע"ה כשהיה בגיל 99 בשנת במ"ז. כלומר עברו גתשי"ט שנים ועדיין מוחזקת היא בידם.

מספרים על הצדיק מרעננה, רבי יצחק הכהן הוברמן זצ"ל, שפעם התבקש לחוות דיעה ואמר "לא יודע, אני אשאל את אליהו" לא הבינו את כוונת הרב עד שנודע שאליהו הנביא מתגלה לרב בברית המילה שעונה לו על כל שאלותיו. בספר מגיד מישרים מובא שכדאי לכווין במילים אליהו הנביא באופן הבא: אל יהוה נביא וזו סגולה לגילוי אליהו.

שמעתי בדיחה על רב שהוזמן לברית מילה והאיץ בנהג "סע על מאה ועשרים קמ"ש". נסע הנהג ולא קרתה תקלה בנסיעה והרב הגיע בזמן. לאחר שהנהג נרגע שאל את הרב "מה ראית לנסוע במהירות כה גבוהה 120 ק"מ? ענה הרב 120 גימ' "אליהו הנביא" אמרתי שבזכותו הנסיעה תהיה ללא תקלות. יהי רצון שאליהו הנביא יברך כל אחד ואחד מאיתנו וישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. אכ"ר.

מטות

בראשית הפרשה אנו קוראים על ענין הנדרים. וקשה, אם נגזר על אדם דבר מסוים כיצד ניתן לשנות את הגזירה על ידי נדר? וכי יש משוא פנים לפניו יתברך? ויש לומר שעל ידי הנדר יש שינוי בהתנהגות האדם ויש פה תהליך כפי שקורה בתשובה וכן מצאנו "אברם אינו מוליד אברהם מוליד" (קה"ר ה,ד) הרי לנו שיש שינוי בהנהגה כלפי האדם אם הוא משנה אצלו משהו. על ידי הנדר האדם פונה להנהגה גבוהה שאינה נוהגת עם כל אדם ואינה נוהגת בכל זמן וזו הנהגת הבינה. (על פי שיחה של הרב שבתאי סבתו שליט"א בקלטות לפרשת השבוע) ונתן לכך השל"ה הקדוש רמז "כל הנשבע נשבע במלך וכל הנודר, נודר בחיי מלך". חיי מלך זה כינוי לבינה. עוד

דורש טוב – ברית מילה

69

אומר השל"ה הקדוש מלשון "הרי עלי" אתה למד שהנדר הוא "עליך" כלומר מידת הנהגה גבוהה ושוונה מהרגיל. גם התשובה קשורה לבינה שנאמר "ולבבו יבין ושב" (ישעיה ו,י). הנהגת הבינה זו הנהגת שמעל החסד והיא הנקראת "שנת החמישים" או "יובל". בספר שמואל (א,ט-יא) אנו קוראים על חנה: וַתִּקֶּם חַנָּה אַחֲרֵי אֲכָלָהּ בָּשֶׁלָה וְאַחֲרֵי שֶׁתָּה וְעָלִי הִפְהִן יֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶּא עַל מְזוֹזַת הַיֵּכָל ד': וְהָיָא מֵרַת נֶפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל ד' וּבָכָה תְּבַכֶּה: וַתִּדְר נִדְר וַתֹּאמֶר ד' צְבָאוֹת אִם רָאָה תִּרְאֶה בְּעֵינֵי אִמְתְּךָ וּזְכַרְתִּנִּי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אִמְתְּךָ וְנִתְתָּה לְאִמְתְּךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְתִּיו לְד' כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמִוְרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ. קֶשֶׁה כֹּאן הַבִּיטוֹי "וַתִּתְפַּלֵּל עַל ד'" רד"ק וְהַמְצוּדוֹת פִּירְשׁוּ עַל כִּמוּ אֵל, בְּרֵם לַחֲכָמֵי הַקְּבֵלָה יֵשׁ תְּשׁוּבָה שׁוֹנָה. "עַל ד'" זו הבינה. ספירת הבינה מייצגת עולם מתוקן ולכן אדם ששב בתשובה מאהבה מקושר לעולם זה. מעל ספירת הבינה יש את ספירת החכמה ומעליה הכתר. לפי זה נבין את ענין הפרת הנדר. מי מפר את הנדר? הבעל ביום שמעו ולאחר מיכן החכם. החכם זו ספירת החכמה שהיא מעל הבינה והיא קשורה למספר שמונה. ברית המילה קשורה למספר שמונה והיא קשורה לספירת החכמה ולמערכת הקדושה. התורה ציוותה עלינו למול את הבן לשמונה ימים כי ברית המילה היא תנאי לקבלת התורה הרמוזה במספר שמונה כידוע. נברך את הרך הנוול שששם שזכה לברית המילה כן יזכה לברית התורה ולברית הנישואין בחיי הוריו וכל הקהל הקדוש הזה.

מסעי

אנו קוראים בפרשה על פרט שנראה לא חשוב: וַיִּסְעוּ מִמֶּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמְרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם. מה המסר של שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים? לכאורה המסר שהם הגיעו לנאות מדבר ומצאו מעין לכל שבט ותמרים. הרמב"ן הקשה ואמר ששבעים תמרים אינו ענין גדול ובשפל המקומות ימצאו אלף תמרים. ראב"ע אומר שהכתוב ציין זאת כדי להדגיש את ההפך של מרה. במרה לא היו מים מתוקים ולא היו תמרים. רש"י אומר (שמות טו,כז) ששבעים התמרים הם לשבעים זקני העם. ועדיין השואל שואל האם המעינות היו נס או שהיו שם. הרב מנחת שי בפרשתנו אומר שהיו בדרך נס. הרמב"ן (שמות שם) אומר: אבל ראיתי במכילתא (כאן) ר' אלעזר המודעי אומר, מיום שברא הקב"ה את עולמו ברא שם שתיים עשרה מבויעין כנגד י"ב שבטי ישראל, ושבעים דקלים כנגד שבעים זקנים. וסיפר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבויעו, והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה. ועוד לרבותינו במדרש של ר' נחוניא בן הקנה בכתוב הזה פירוש נפלא בעינינו. עכ"ל. כלומר המעינות והדקלים הינם שם בדרך הטבע. אם כן חוזרת השאלה, מה ראתה התורה לציין פרט לא חשוב זה בסדר המסעות? הרמב"ן בסוף דבריו פותח לנו את הכיוון הקבלי כאפשרות לראות דברים מענינים. מדרש רבי נחוניא זה בעצם ספר הבהיר. בספר הבהיר אות קסו מסביר ששתיים עשרה עינות מים זו התורה שלא היתה קבועה בעולם והיתה ניידת כמים. אחר כך הוקבעה בשתיים עשרה אבנים שנאמר (יהושע ד,ט) וּשְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצֵּב רִגְלֵי הַכְּהֲנִים נִשְׁאִי אֲרוֹן הַבְּרִית וַיְהִי שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. שבעים לדעת רבי נחוניא אלו המצוות. שבעים קומות יש לו להקב"ה ושואבים משתיים עשרה פשוטות.

אם יורשה לי הקטן לחוות דעתי. הנה מצאנו ביעקב אבינו שברח מעשיו כתוב ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש. רש"י במקום כותב שיעקב אע"ה לקח אבנים ועשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שנא' ויקח את האבן אשר שם מראשותיו. לפי הזהוה (ח"א רלא ע"ב) היו אלו י"ב אבנים שהפכו בבקר לאבן אחת. כאן נמצא שורש י"ב מעינות וי"ב אבני החושן וי"ב שבטים החקוקים בשתי אבני השהם, וי"ב בקר שעשה שלמה וי"ב מזלות וי"ב לחם הפנים וי"ב אותיות פשוטות וי"ב אבנים שהקים יהושע כדלעיל וי"ב אבני מזבח אליהו (מלכים א יח), וי"ב גבולי אלכסון. כל הי"ב הנ"ל קשורים לספירת

דורש טוב – ברית מילה

70

המלכות הנקראת ים של שלמה והיא עומדת על י"ב בקר. כל השבטים אחוזים בה וכך כתוב בזוהר (ח"ב דף סב ע"ב) מתורגם: למדנו, באותה שעה (שהגיעו ישראל לאלים) הושלמו ישראל למטה כעין עולמות רוחניים למעלה והתחזקה השכינה בתריסר תחומין מארבע צידי העולם והתחזקה בשבעים ענפים כעין העולם העליון. באותה שעה זכו לשפע עתיקא קדישא (אור הכתר) שנמשך לתפארת הנקרא שמים ומשם ירד לעולם הזה בדמות מן. כל מי שאכל את המן זכה לחכמה עליונה והוא הנקרא דור דעה. והפירוש (מובא בבאור מתוק מדבש) המלכות התחזקה בי"ב צרופי שמות הוי"ה ב"ה ושבעים הענפים הם שבעים כוחות שבתפארת שמשם שואבים שבעים שרי אומות העולם את שפעם בסוד ואתה מחיה את כולם. הרי לנו שבפסוק שנראה לא חשוב טמונים סודות שרק את חלקם ראינו. שורש הענין נעוץ בראשית ספר שמות: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה: יִשְׁשָׁכָר זְבוּלֹן וּבִנְיָמִן: דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: וַיְהִי כָל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הֵיּהָ בְּמִצְרַיִם. הרי לנו שלאחר שמנו את י"ב השבטים נמנו כולם לכלל אחד של שבעים נפש. ועיין כאן בבאור אור החיים הקדוש. ראינו איפה שכאשר העולמות הרוחניים היו קשורים זה בזה נמשך השפע לעולם וירד בצורת מן. ברית המילה מהווה חוליה חשובה בקשר הרוחני הזה והיא המקשרת בין השמים והארץ וזו המידה הנקראת יסוד. כאשר נשמר היסוד על ידי בני האדם נשמר היסוד הרוחני והוא תאב להשפיע חיים עושר ומזון רוחניים וגשמיים לעולם הזה. הזוהר הקדוש (ח"ב ריד) קורא אדם לשומר הברית והוא זוכה לירש את ארץ ישראל (ח"ב כו) וזוכה לשפע עליון (ח"ג רסו).
אנו רואים כיצד טרח אבי הבן בסעודת ברית המילה ומקיים אותה בהדרגה ותפארת וכל אלו עושים רושם למעלה (כאמור בזוהר פ' תרומה) ויהי רצון שזכות המצוה תגן אלף המגן על כל המשפחה והקרובים שבאו והתאמצו להגיע לסעודת מצווה זו.

דברים

וַנִּפְּן וְנַעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ לַמֶּלְחָמָה אֲדָרְעִי: וַיֹּאמֶר ד' אֵלֵי אֵל תִּירָא אֲתוּ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי אֲתוּ וְאֵת כָּל עַמּוֹ וְאֵת אֶרְצוֹ וְעִשִּׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן. נשאלת השאלה, משה רבנו המצווה את בני ישראל לא לפחד בעת קרב כיתד הוא פוחד מעוג? מתוך דברי הקב"ה אנו למדים שפחד. על שאלה זו נתננו את הדעת בפרשת חוקת. והענין בקיצור מובא בזוהר הקדוש (חלק ג' דף קפד ע"א) שם נאמר שעוג היה מהול שהרי אברהם מל את בנו יצחק, את עצמו וכן "יליד בית ומקנת כסף נימולו איתו". נאמר כאן "אותו" ונאמר "זאת אות הברית" חשש משה שזכות הברית תעמוד לעוג להנצל במלחמה. מכאן שמשה רבנו חשש מזכות ברית המילה שמל אברהם אבינו את עוג עד שבא הקב"ה והבטיחו על תירא אותו.

הבה נתבונן בספרים הקדושים ונראה מה מעלת הברית ושכר שמירת הברית:

א. בזכות ברית המילה ירשו אבותינו את ארץ ישראל. הדבר מפורש בספר יהושע פרק ה': בַּעַת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֵל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָךְ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלְּאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמָּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מֵל יְהוֹשֻׁעַ כָּל הָעָם הֵיטָא מִמִּצְרַיִם הַזְכָּרִים כָּל אֲנָשֵׁי הַמֶּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: כִּי מַלִּים הָיוּ כָּל הָעָם הַיִּצְאִים וְכָל הָעָם הַיִּלָּדִים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ: כִּי אֲרֻבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד תָּם כָּל הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמֶּלְחָמָה הַיִּצְאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הֲרֹאוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וְאֵת בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אֲתָם מֵל יְהוֹשֻׁעַ כִּי עֲרָלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ: וַיְהִי כְּאֲשֶׁר תָּמּוּ כָּל הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בְּמַחְנֵה עַד חִיּוֹתָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת חֲרַפְתִּי מִצְרַיִם מֵעַלִּיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם

דורש טוב – ברית מילה

71

ההוא גלגל עד היום הזה: מפרשי המקרא דנו במילה "שנית" והרד"ק הסביר שבצרים קיימו מילה ולא קיימו פריעה וכעת פרעו. אאע"ה לא הצטווה על הפריעה ורק יהושע צווה על הפריעה. מכל מקום בזכות ברית המילה ירשו בני ישראל את ארץ ישראל והיא קולטת אצלה את המולים ושומרי הברית. וכך כתוב בזוהר (ח"א צג ע"ב) עד שלא קיימו ישראל פריעה, לא נכנסו לארץ ולא נכנעו שונאיהם. רבי יוסף ג'קטליא בספרו שערי אורה מסביר (בשער השני בבאור מידת היסוד) שהפריעה היא בספירת המלכות ולכן ברור שכדי לזכות לארץ ישראל שהיא מכוונת כנגד ספירת המלכות, והיא ארץ בה שורה השכינה, צריך לקיים את מצוות הפריעה. שונאי ישראל י"ש אחוזים בקלי' והם מצרים לישראל, כדי להכניע אותם צריך להיות מושלמים בקומה רוחנית עליונה ולקיים מילה ופריעה.

- ב. שמירת הברית מאירה את גוף האדם. (זוהר ח"ב דף ג ע"ב)
 - ג. כל זמן שישראל שומרים את הברית אומות העולם נכנעים לפניהם וההפך. (ראה זוהר ח"א צג; תיקו"ז תי' י"ג דף כט)
 - ד. השומר את הברית שמור הוא בכל. והכוונה לשמירת ברית המילה, ברית התורה והשבת. (תיקו"ז תיקון כ"א) והשכינה מקיפה אותו (שם תיקון כ"ב)
 - ה. שומר הברית הוא הנקרא אדם והוא הנקרא צדיק. והוא מקיים את העולמות וזוכה לרוח הקודש.
- אלו מקצת השבחים של שמירת הברית. יהי רצון שנכיר ונוקיר את שומרי הברית שהם הנשק הסודי של העם היושב בציון. ואתם קהל יקר שבאתם וטרחתם בשמחת מצווה זו ודאי שיש לכם חלק ושכר במצווה יקרה זו.

ט' באב

ויצא מבת ציון כל הדרה. למה התכוין כאן ירמיהו הנביא? הגמרא (יומא מו) מביאה מחלוקת בענין: רבי שמעון בן יוחאי אומר, ארון גלה לבבל, שנאמר (מלכים ב' כ), ("אשר") לא יותר דבר, אמר ה', אלו עשרת הדברות שבו. רבי יהודה (בן לקיש) אומר, ארון במקומו נגנז, שנאמר (שם א' ח), "ויארכו הימים ויראו ראשי הימים מן הקדש על פני הדביר, ולא יראו החוצה, ויהיו שם עד היום הזה". ופליגא דעלא, דאמר עלא, שאל רבי מתיא בן חרש לרבי שמעון בן יוחאי ברומי, וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה ושניה - ארון גלה לבבל, ראשונה, הא דאמרן, ["ויבאהו בבילה עם כלי חמדת בית ה'"], שניה מאי היא? דכתיב (איכה א), "ויצא מן בית ציון [דף נד ע"א] כל הדרה". מאי "כל הדרה"? חדרה; אפה - מה אפה אומר? אמר לו, שאני אומר, ארון במקומו הוא נגנז, שנאמר, "ויארכו הימים ויראו ראשי הימים מן הקדש על פני הדביר, ולא יראו החוצה, ויהיו שם עד היום הזה". (ירושלמי. ורבנין אמרי, בלשכת דיר העצים נגנז):

הנה לפנינו מחלקות האם ארון במקומו נגנז או שגלה עמהם לבבל. לכאורה יש כאן סתירה בדברי רבי שמעון בר יוחאי. ברישא ראינו שרשב"י אומר ארון גלה לבבל. וכששאל אותו רבי מתיא בן חרש ענה לו ארון במקומו נגנז. וזה תימה שלא ראיתי מי שדן בסתירה. ואולי שרשב"י אמר שדעת רבותיו שארון גלה לבבל וכשנשאל אתה מה אתה אומר ענה את דעתו ואמר שבמקומו נגנז.

מה המסר הפנימי של "ויצא מבת ציון כל הדרה"? מצאנו בזוהר הקדוש לא גלו ישראל אלא שלא שמרו את הברית והיו מפרנסים בורות נשברים ועל קונן הנביא "גלתה יהודה מעוני". וכך מדייק בספר "עבודת ישראל" המלכות נקראת בת. היסוד נקרא ציון. פגם הברית מפריד בין הבת ובין ציון. עוד מובא במדרש על שאכלו חמץ הנקרא לחם עוני (ילקו"ש איכא רמז תתרי, איכ"ר אות כח). ולי הדל נראה להוסיף מאמר חז"ל (נדרים מא ע"א) אמר רבא נקטינן אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי דדא ביה כולה ביה. דלא דא ביה - מה ביה? וכן אמרו: דיעה קנית מה חסרת דיעה חסרת מה קנית. כלומר עיקר האדם זו דעתו. שמירת הברית זו שמירת הדעת כי שם

דורש טוב – ברית מילה

72

שורשה. אם כן, גלתה יהודה מעוני על שלא שמרו את הברית. וידוע שמקום הברית נקרא הדר מפני שהוא הדרו של כל הגוף. עוד, ידוע ששומר הברית נקרא צדיק. ורמזו חז"ל במתק לשונם "כל זמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה". הנה לנו שסיבת הגלות וחרבן הבית בעוון אי שמירת הברית. מכאן קריאה קדושה לעידוד וחיזוק שמירת הברית ולתיקון פגם הברית כי בזה תלוי אושרו ועושרו של הפרט והכלל. ויהי רצון שנזכה כולנו לכך.

ואתחנן

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל הַחֲקִים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאַתֶּם וִירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ד' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם. מִצְוֹת בְּרִית הַמִּילָה נִקְרָאת "חֶק" וְכך טִבְעוּ חז"ל בְּבִרְכַּת הַמִּילָה "וְחֶק בְּשִׁאֲרוֹ שֶׁם". חֻקִּים רוֹמֵז אֵיפָה עַל מִצְוֹת מִילָה וּפְרִיעָה. הַחֻקִּים רוֹמֵז עַל מִצְוֹת מִילָה, פְּרִיעָה וְהַטַּפַּת דָּם הַבְּרִית. מִשֶּׁה רִבְנוּ ע"ה מִלְמַד אוֹתֵנוּ שֶׁשְּׁמִירַת מִצְוֹת הַבְּרִית מְבִיָּאָה חַיִּים לָאָדָם. וְאֵין הַכוֹנֶה לַחַיִּים גְּשְׁמִיִּים אֲלָא לַחַיִּים רוּחָנִיִּים וְדְבָקוֹת בַּד' יִתְבָּרַךְ. עוֹד אוֹמֵר לָנוּ מִרַע"ה שֶׁשְּׁמִירַת הַבְּרִית מְבִיָּאָה לִישִׁיבָה בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַבְּרִית קוֹשֶׁרֶת שָׁמַיִם לָאָרֶץ כִּי הַמָּקוֹם הָרוּחָנִי שֶׁל מִצְוֹת בְּרִית הַמִּילָה הוּא בִּיסוּד הַמַּחְבֵּר שָׁמַיִם וָאָרֶץ. גַּם בְּגוֹף הָאָדָם יֵשׁ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְהֵם הַגּוֹף וְהַנֶּשְׁמָה. הַשּׁוֹמֵר וּמִקְיֵים אֶת הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף זֶה מִצְוֹת בְּרִית הַמִּילָה. וְכך רָאִינוּ בְּאַבְרָהָם אַע"ה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִימּוֹל לֹא הִתְגַּלָּה אֵלָיו ד' וְלֵאחֶר שֶׁנִּימּוֹל הִתְגַּלָּה אֵלָיו ד'.

אִמְרָנוּ שֶׁמִּילַת חֻקִּים תִּרְמֹז לְמִילָה וּפְרִיעָה וְאֵכֵן שְׁנֵי עֲנִינִים הֵם. וְכך כָּתַב ה"בֵּית הַלּוֹי" (בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק יז פְּסוּק א) וְהִנֵּה דְנוּכָל לֹמַר דִּהְיֵי שְׁנֵי בַחֲיוֹנוֹת הֵם בַּחֲתִיתוֹךְ וּפְרִיעָה. דִּהְיִיתוֹךְ הוּא הַסֵּרֶת מֵעֲלִיו הָעֶרְלָה וְזֶה מוֹצִיא עֲצָמוֹ מִכֻּלל הַכּוֹתִים שֶׁנִּקְרָאוּ עֶרְלִים כִּי כָל הַגּוֹיִם עֶרְלִים וּבַחֲתִיתוֹךְ הוּא מְבַדֵּיל עֲצָמוֹ מֵהֶם, וְאֵח"כ בָּאָה הַפְּרִיעָה וְהוּא לְאוֹת בְּרִית קוֹדֵשׁ לְהַתְקַשֵּׁר וּלְהַתְקַדֵּשׁ בְּקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת עִם אֶחָד, וְעַל זֶה אֲנַחְנוּ מְבָרְכִים בְּבִרְכּוֹת הַמִּילָה וְצֹאצְאֵינוּ חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קוֹדֵשׁ דִּהְיוֹתֶם שֶׁל הַבְּרִית בָּאָה ע"י הַפְּרִיעָה. וְז"ל הַזֹּהַר"ק פ' בְּשַׁלַּח עַל פְּסוּק וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ לְכַפֵּרָה כו' עַל דְּאִיתְפָּרְעוּ יִשְׂרָאֵל וְאִיתְגַּלִּיא בְּהוֹ אוֹת רִשִּׁימָא קְדִישָׁא. הִרִי לְהִדִּיא דְאוֹת הַבְּרִית הוּא ע"י הַפְּרִיעָה. וּבִסְפָּר שְׁעָרֵי אוֹרָה בְּשַׁעַר הַשְּׁנֵי כְּתַב שֶׁמִּילָה הִיא בִּיסוּד וְהַפְּרִיעָה הִיא בְּמַלְכוּת.

חז"ל תִּקְנוּ לָנוּ בְּבִרְכַּת הַמִּילָה "וְצֹאצְאֵינוּ חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קוֹדֵשׁ" מֵה עֲנִין הַחֲתִיתוֹם הַזֶּה? רָאִינוּ לְעִיל בְּבֵית הַלּוֹי שֶׁהַחֲתִיתוֹם הוּא כְּתוּצָאָה מִהַפְּרִיעָה שְׁאוֹתָהּ מִקְיִימִים רַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִימָלָא זְכוּת הִישִׁיבָה בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא רַק לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אוֹלָם נִרְאָה לְהוֹסִיף נוֹפֶךְ מִשְׁלִי. מִצְוֹת הַמִּילָה הִיא בִּיסוּד. וְצָרִיךְ לֹמַר שֶׁמִּצְוֹת זֶה מִעוֹרֶרֶת יִסוּד יוֹתֵר עֲלִיוֹן וְהוּא יִסוּד אֵימָא הַנִּקְרָא חוֹתֶם. וְלִמָּה נִקְרָא יִסוּד אֵימָא חוֹתֶם. הִנֵּה מֵאֵימָא נִמְשָׁךְ שֶׁם אֵהִי'ה וְכִשְׁהוּא מִלָּא בִּיּוּדִין, הֵהִין וְאַלְפִין מִקְבָּלִים שְׁמוֹת קִס"א, קִנ"א וְקִמ"ג גִּימ' חוֹתֶם ע"ה. הִרִי שֶׁבְּצוּוֹת הַבְּרִית מִקְבֵּל אָדָם שְׁמִירָה עֲלִיוֹנָה מִהַמְּלָכוֹת, הַתְּפָאֶרֶת וְהַבִּינָה שֶׁבָּהֶם אוֹרוֹת נִר' הַמְּלוּוִים אוֹתוֹ, מִסִּיעִים בִּידוֹ לְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה וּלְגַדּוֹל בָּהּ.

כְּתַב הָרֵב מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ בְּתִיקוֹנִים:

כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד פֶּשֶׁט הוּא בּוֹנֵה לוֹ אֶת עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה וּמִשִּׁיג אוֹר הַנֶּפֶשׁ.

כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד מִשְׁנָה הוּא בּוֹנֵה לוֹ אֶת עוֹלָם הַיְצִירָה וּמִשִּׁיג אוֹר הָרוּחַ.

כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד תִּלְמוּד הוּא בּוֹנֵה לוֹ אֶת עוֹלָם הַבְּרִיָּאָה וּמִשִּׁיג אוֹר דְּנִשְׁמָה.

כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד זוֹהַר הוּא בּוֹנֵה אֶת עוֹלָם הָאֲצִילוּת וּמִשִּׁיג אוֹר דְּחִיָּה.

כְּשֶׁאָדָם לּוֹמֵד כּוֹוֹנוֹת הַתְּפִילָּה הוּא בּוֹנֵה אֶת עוֹלָם אָדָם קְדָמוֹן וּמִשִּׁיג אוֹר דִּיחִידָה.

הִנֵּה לָנוּ מִסְּלוּל לְקִידוּם הָאָדָם מַעֲלָה אַחֵר מַעֲלָה עַד לְקוֹמַת אָדָם שְׁלָם. אֶת הָעֲלִיָּה

נִיתֵן לְבָנוֹת מַעֲט מַעֲט כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה "הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה" שֶׁכֵּל

דורש טוב – ברית מילה

73

פעם היה מוסיף מעלה על מעלה. ומכאן שדילוג חזק מביא לנפילה והכל חייב להיות בהדרגה.
נברך את הרך הנולד שיזכה לעלות מעלה אחר מעלה וממעלת הברית יזכה למעלת התורה ולמעלת החופה ולראות דור ישרים מבורך.

עקב

כתוב במדרש רבה (דברים פרשה ג פסקה ה) "ואהבך וברכך והרבך וגו' למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה? אמר הקב"ה מה פרי אדמתך סיגים אף פרי בטן סיגים. ד"א, מה פרי אדמתך אין בהם לא חטא ולא עון אף פרי בטן לא יהא בהן לא חטא ולא עון. ד"א, מה פרי אדמתך צריכים עישור אף פרי בטן צריכים עישור וזו המילה. ד"א, א"ר יהודה בר סימון למה הקיש פרי הבטן לפרי האדמה? שיהיו פרי אדמתך מכפרים על פרי בטן מנין שכך כתיב (דברים לב) וכפר אדמתו עמו:
דברי המדרש טעונים באור. והנה מצאתי מי שאמר שפרי בטן דומה מאד לפרי האדמה. כשם שלא תתקבל טענת חקלאי שהזניח את אדמתו וקיבל יבול ירקות לא טעימים כך לא תתקבל טענת הורים שהילדים נולדו לא מחונכים.
גם הרב שפת אמת (ליקוטים - לברית מילה) הביא את המדרש הנ"ל ואמר: "ולכאורה מה הברכה היא זו סיגים? אכן כמו שהמוץ והתבן המה שמירה להחייטים כמו כן הערלה היא סייג ושמירה להבדיל ולהפריש בין בני ישראל לאומות, וזהו היא התירוץ על מה שהקשה אותו הפילוסוף אי הקב"ה חפץ במילה למה לא נברא מהול והשיבו לו שלא ניתנו המצוות אלא לצרף הבריות, פירוש שכל הערלה היא כדי שלא יתערב הסט"א אל הפנימיות, ואיתא כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה שהקב"ה שם גדר וסייג ושמירה במקום שיש שם הקדושה לכן הערלה היא מרמז שיש כאן הקדושה ומתגלה בהסרת הערלה, וכמו דאיתא במעשר שאחר מירוח בהסרת המוץ ותבן אז חייב במעשר וחל עליו הקדושה כדאיתא בתיקונים, וכן היא במילה. ונקרא מילה ברית שכל התרי"ג מצוות תלוין בה זכור ושמור מצוות עשה ולא תעשה, והסרת הערלה היא בחינת שמור מצוות לא תעשה והתגלות אור הפנימי הוא בחינת זכור, דכתיב וימנע מרשעים אורם היינו אור תורה שגנזו הקב"ה לצדיקים, ועל ידי המילה נתגלה האור כמו שכתוב לא ימנע טוב להולכים בתמים וכתוב במילה התהלך לפני והי' תמים, ועמך כולם צדיקים וכתוב אור זרוע לצדיק, ועל זה האור כתיב וירא כו' כי טוב ויבדל, לכן הערלה היא המבדלת בין ישראל לאומות:

עוד אנו קוראים בפרשה:

רק באבתיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה: ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד: כי ד' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד: עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה: ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים: (פרק י פסוקים טו-יט)

באר כאן הרמב"ן ז"ל ואמר: "ומלתם את ערלת לבבכם" שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת, לא כאשר עשיתם עד היום, שלא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע וערפכם לא תקשו עוד, שלא תהיו כאבותיכם דור סורר ומורה, שישבו עם המצרים וילמדו מעשיהם, והם קשים לעזוב דרכם, כמו שעשו את העגל וקראם שם (שמות לב ט) עם קשי ערף, שלא ישובו מן הטעות שנכנס בלבם לחשוב שיש תועלת בעבודת המלאכים או צבא השמים אבל אתם תדעו ותשכילו ותאמינו כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים, אלהי האלהים הם מלאכי מעלה, ואדוני האדונים כל צבא השמים אשר להם ממשלה בשפלים, כי הוא האדון אשר שם להם משטרים בארץ, ולו הגדולה והגבורה והוא נורא בתפארת עוזו, אשר לא ישא פנים, לאחד מן האלהים והאדונים להגן על עובדיהם, ולא יקח שחד, מיד אדם ופירשו בשחד, שאפילו חסיד גמור שיעבור עבירה לא יקח ממנו מצוה ממצותיו בשחד לכפר לו, אבל יענישנהו על חטאיו ויגמול לו ככל טובותיו:

דורש טוב – ברית מילה

74

ואונקלוס תרגם דלית קדמוהי מסב אפין ואף לא לקבלא שוחדא, יתכוין לפרש שהוא משבחי השלילות בבורא יתברך, יאמר הכתוב שאין השם בענין שישא פנים, כי לא יראנו האדם וחי והכל כאין נגדו ומאפס ותהו נחשבו לו, ולא בענין שיקח שוחד וממון מאדם כמלכים ושופטי הארץ:

והנכון בעיני שיאמר אשר לא ישא פנים לגדולי בני אדם בריבם עם קטניהם, ולא יקח שוחד מעשיריהם בריבם עם דל, כי הוא עושה משפט יתום ואלמנה מן הגדולים, וקבע את קובעיהם נפש, ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, והם כל צרכי האדם, והנה הוא יפרנס העניים אשר אין להם אוהב ורע:

הנה ידוע ששתי ערלות הן: ערלת הלב וערלת המילה והן כנגד שתי ההין שבשם הו"ה ב"ה וכנגד ברית הלשון וברית המעור, יחודא עילאה ותתאה, זה שורש וזה ענף. הסרת ערלת הלב הינה תנאי הכרחי לקבלת עול מלכות שמים וכבר הגדיר רבנו בחיי את ערלת הלב באומרו "פחיתות המידות והיציאה מגדר השויתם יקרא ערלה" כל ערלה היא תוספת וחסרון וערל לב אין בו כח לקבל המושכלות ולהבין דרך האמת "עכ"ל. רבנו "אור החיים" הקדוש בפרשה מבאר את הפסוק "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ד' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ד'" (ט, 6) על מילת ערלת הלב באומרו שם וז"ל: עוד יכוין בכלל אומרו לפני ה', שלא היה מסך מבדיל בינם לבין ה', כדכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם היו מבדילים וגו', וזה יגיד שהיו שלימים עם ה', וכפי זה ידויק על נכון אומרו זה, על מעשה האמור בסמוך:

אחר שכתבתי זה בא לידי מדרש חז"ל (במדב"ר יב ח) וז"ל זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא (יהושע ה ד) זה הדבר אשר מל יהושע, עד כאן ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה, או באותו יום צוה על המילה:

אכן הכוונה היא על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וצוה למול ערלת לבם, ובזה יראה להם כבוד ה' והם דברינו עצמם:

שוב בא לידי מדרש אחר בילקוט (תו"כ) וז"ל זה הדבר, אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כלכם ביראה אחת, ובעצה אחת, לשרת לפני המקום וכו', ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דכתיב (דברים י טז) ומלתם את ערלת לבבכם וגו', ואם עשיתם זה וירא אליכם כבוד ה', עד כאן, והם דברינו עצמם: אכן ערלת הלב היא המסך המבדיל בין ישראל לאבינו שבשמים. לעתיד לבוא אומר הנביא יחזקאל (פרק לו פסוקים 25-30)

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: וְאֶת רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָקִי תֵּלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: וּשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתֵּיכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהָרֶבִיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְהָרִבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם:

הרי לנו הקשר ההדוק בין: טהרה, רוח חדשה, הסרת לב האבן, רוח ד', ישיבת ארץ ישראל, שפע כלכלי. עוד ניתן ללמוד שהסדר הזה דווקא ולישיבת ארץ ישראל צריך להקדים את טהרת הגוף והנפש, הסרת ערלת הלב וקיום תורה ומצוות.

דאה

"רְאֵה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה" ברכה גימ' זכר. הנה זכינו לבן זכר ועתה יש לקיים את מצות הברית ועל זה אמר "וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים" כי ידוע שמצות המילה נקראת חק כפי שנקבע בברכת המילה "וחק בשארו שם" היינו

דורש טוב – ברית מילה

75

המילה ⁸ כי מצות המילה אחוזה בספירת היסוד הנקרא "חק" והוא מכריע בנתיים היינו מידת היסוד היא בקו אמצעי שהוא מכריע בין נצח והוד. מובא בזוהר ⁹ שבמרה עשו בני ישראל מילה ופריעה כראוי ולכן כתוב "שם שם לו חק ומשפט" כי חק לשון המורה על המילה. ואולי זה רמז במילה הראשונה בעולם של ילד בגיל שמונה ימים "יצחק" יצחק היינו בגיל יצ היה אברהם אע"ה כאשר קים מצות מילה הנקראת "חק". ואמר "ושמרתם לעשות" היינו בשתי הבחינות של ל"ת ועשה, לא למול מי שאינו ראוי כגון: מי שמתו אחיו מחמת המילה או גוי ולמול את הראוי. עוד, ושמרתם כמו "ואביו שמר את הדבר" שיהיה מצפה וממתין מתי תגיע המצוה ויקימה מיד בשמחה. לכן חסידים ואנשי מעשה מלים בניהם מיד בהשכמה כדי לא לאחר את המצוה.

מצות המילה מורכבת ממילה ופריעה¹⁰. מל ולא פרע כאילו לא מל. המילה היא בספירת היסוד והפריעה היא במלכות וכפי שכתוב בזוהר (חלק א דף לב/א) תנינן, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, בגין דתרין דרגין אינון, מילה ופריעה, זכור ושמור, צדיק וצדק, דכר ונוקבא, אות ברית דא יוסף, וברית דא רחל, ואצטריך לחברא לון ולכן אמר "ושמרתם ועשיתם" כנגד ב' הבחינות הנ"ל.

וכן כתב בספר שערי אורה (השער השני - הספירה התשיעית) "ודע כי ברית מילה הוא סוד שבת, בסוד מילה ופריעה, בסוד זכר את יום השבת ושמור; זכור ליום ושמור ללילה, כנגד אל ח"י אדנ"י ולפי שברית מילה כוללת ברית שתי ספירות הללו, אמר הכתוב: אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיהו לג, כה). וסוד חוקות הם אל ח"י אדנ"י, בסוד חק וחק"ה.

בסידור התפילה אנו אומרים את תפילת דוד: (דברי הימים א פרק כט, 10-12) (י) וַיִּבְרַךְ דָּוִד אֶת ד' לְעֵינֵי כָל הָקָהָל וַיֹּאמֶר דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה ד' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מַעֲוָלָם וְעַד עוֹלָם: לָךְ ד' הַגְדָּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאָרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ד' הַמְּמָלְכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ: וְהַעֲשֵׂר וְהַכְפֹּד מִלְפָּנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל

⁸ רבינו בחיי על במדבר פרק יט פסוק ב

וצריך אתה לדעת שיש הפרש בין חק לחקה, כי המצוה הנקראת חק היא הנמשכת ממדת זכור, כענין שכתוב בפסח מצרים (שמות יב) לחק לך ולבניך, כי חק הוא מכריע, וכן בספר יצירה ולשון חק מכריע בינתים. ובברכת מילה חק בשארו שם. ובתפלת יום הזכרון (תהלים פא) כי חק לישראל הוא. והמצוה הנקראת חקה נמשכת ממדת שמור, וזהו את חקותי תשמרו הנאמרת בכלאים ובאשת אח והזכיר לשון שמירה, וכן (שמות יג) ושמרת את החקה הזאת למועדה, וכן בכאן הזכיר זאת חקת התורה, והיתה זאת לכם לחקת עולם.

⁹ זוהר חלק ב דף ס/ב

אמר רבי אבא, תא חזי בקדמיתא כד עאלו ישראל בקיימא דקודשא בריך הוא, לא עאלו כדקא יאות, מאי טעמא, בגין דאתגזרו ולא אתפרעו, ולא אתגלייא רשימא קדישא, כיון דמטו הכא מה כתיב, שם שם לו חק ומשפט, תמן עאלו ישראל בתרין חולקין קדישין, בההוא גלויא דאתגלייא רשימא דלהון, ואקרון חק ומשפט, חק כמה דאת אמר (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, ומשפט כמה דאת אמר (תהלים פא ה) משפט לאלה"י יעקב, ושם נסהו, בההוא את קדישא, כמה דאת אמר "כי חק לישראל הוא".

זוהר חלק ב דף קכה/ב

ואל משה אמר עלה אל יהו"ה וגו', ואל משה אמר, מאן אמר, דא שכינתא, עלה אל יהו"ה, כמה דכתיב (שמות יט ג) ומשה עלה אל האלה"ם וגו', (ס"א ויקרא אליו ה'), אמאי כל דא, לקיימא עמהון קיים, בגין דהא אתפרעו, מה דלא נפקו הכי ממצרים, דאתגזרו ולא אתפרעו, והכא הא אתפרעו, ועאלו בברית קיימא, דכתיב (שם טו כד) שם שם לו חק ומשפט דייקא, ושם נסהו, בהאי את קדישא דאתגלייא בהו, והכא אתקיים בהו על ידא דמשה גזירא דקיימא, דכתיב ויקח משה את הדם ויזרק על העם וגו'.

¹⁰ כתב בספר "טעמי המצות פ' לך לך וז"ל: דע כי במצות מילה יש ב' דברים הא' כריתת הערלה שאז מתגלה ב' חסידים מגולים דנ"ה ושני שלישי חסידים דת"ת ואח"כ על ידי פריעה מתגלה גם שלישי העליון דחסד שבת"ת

דורש טוב – ברית מילה

76

בכל וּבְיָדָךְ כַּח וּגְבוּרָה וּבְיָדָךְ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל הַנָּה הַזִּכִּיר כֹּאן אֶת סְפִירוֹת חֲגִתְנָה"ם באומרו:

הגדולה – זו מידת החסד וכן נאמר באאע"ה "ואגדלה שמך"

הגבורה והתפארת והנצח וההוד – כפשוטו

כי כל – גימ' יסוד (כך חידש הרה"ג הרב שמואל טולידנו שליט"א) ואמר "בשמים ובארץ" ובתרגום "דאחיד בשמיא וארעא". הנה מידת היסוד אוחזת את התפארת המכונה "שמים" ואת המלכות המכונה "ארץ".

הממלכה – היינו מידת המלכות.

על ידי קיום מצות ברית המילה אנו זוכים להאחז בארץ ישראל שזו ספירת המלכות.

בלימוד התורה יש ענין לחבר תורה שבכתב עם תורה שבעל פה. ללמוד בזמן החיבור של יום ולילה. והענין הוא לחבר את ספירות תפארת ומלכות וזה ענין מצות הברית לחבר מידת זכור עם שמור. יהי רצון שנזכה להיות ממחברי מידות זכור עם שמור.

שופטים

אנו קוראים בפרשה (פרק יח, 13) "תמים תהיה עם ד' אלהיך". ידוע שמי שהוא מהול נקרא "תמים" כפי שמצאנו אצל אאע"ה שד' אומר לו (בראשית יז, 1) "התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך וכו'" כאן באה התורה ואומרת לנו שמי שהוא מהול נקרא שהוא עם השם יתברך. וידוע שמצות המילה רמוזה בראשי תיבות של הפסוק (דברים ל, 12) "מי יעלה לנו השמימה". סופי התיבות של פסוק זה שם ד'. הנה מי שהוא מהול נקרא שהוא דבוק עם ד' יתברך.

אדם השומר על קדושת הברית דבוק אל ד' יתברך וזוכה לפרנסה, בריאות ולרוח הקודש. כל אלו מתנות מהשם יתברך וזה נרמז (אסתר ד, 11) "מאשר יושיט לו המלך" ראשי תיבות "מילה". המלך במגילת אסתר הוא מלכו של עולם והוא מושיט לשומר הברית כל המתנות הנ"ל. עוד דרשו חז"ל (מגילה) "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" ... וששון זו מילה שנאמר "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" ולכן נרמז ענין שמירת מצות ברית המילה בראשי תיבות למפרע "וימי הפורים ה'אלה ל'א י'עברו מ'תוך היהודים וזכר"ם לא יסוף מזרעם.

אאע"ה האדם הראשון שקיים את מצות המילה. בכח קיום מצוה זו בו, בבנו, בעבדיו יליד בית ומקנת כסף אומר אליעזר עבדו (בראשית פרק כד, 40) "וַיֹּאמֶר אֵלַי ד' אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אִתָּךְ וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי"

כי תצא

פרשת השבוע עתירה במגוון מצוות. בסוף הפרשה אנו קוראים את פרשת זכור כדלקמן: זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיַּזְנֵב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיף וַיַּגֵּעַ וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנִּיחַ ד' אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אִיְבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְץ אֲשֶׁר ד' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת זָכֹר עֲמָלֶךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח. מה מצווה אותנו פה התורה? לזכור את מעשה עמלק. ומה היו העמלקים עושים? חז"ל במדרש רבה (במדבר יג, ג) אומרים שהיו נוטלים זכרותם של ישראל, כלומר היו כורתים את הערלה של בני ישראל שהרי בני ישראל לא מלו את עצמם במדבר, והיו וזורקים אותה כלפי מעלה ומקללים את הקב"ה ואומרים לו "בזה בחרת" שנאמר "ויזנב בך" שהכם מכת זנב היינו בברית המילה. חכמים דייקו מכל מילה בפסוקים לעיל והראו את מעשיו הרעים של עמלק אך לעניננו, עמלק זלזל במצות המילה. מצות המילה רבותי זה ההבדל בין ישראל לאומות. המסר העקרי במצות המילה, כך אומר בספר "החינוך", שכשם שניתן לתקן את הגוף כן ניתן לתקן את המידות. אומות העולם אומרים שמידותיו של האדם אינן נתונות לתיקון, מידות האדם מתעצבות מהחינוך הסביבתי ובעצם אם הנוער

דורש טוב – ברית מילה

77

מקולקל אין לתלות את האשמה בו אלא בהורים שהיו דוגמא קלוקלת לנוער. באה היהדות ואומרת שביד האדם לתקן את התנהגותו. מספרים על אחד מגדולי ישראל שסבב בשעות לילה מאוחרים ברחובות העירה. לפתע הוא מבחין שהסנדלר עדיין מתקן מנעלים. שואל הרב את הסנדלר "עד מתי תתקן נעלים האם לא הגיע הזמן לישון"? ענה הסנדלר "כל זמן שהנר דולק עדיין ניתן לתקן" משפט פשוט זיעזע את הרב שצעק בקול רם "אכן כן, כל זמן שהנר דולק ניתן לתקן" כוונת הרב, כל זמן שהנר, היינו הנשמה בגוף, ניתן לתקן את המעשים ולעדן את המידות" וזה המסר של מצוות ברית המילה שבידנו לתקן את עצמנו. בימים אלו שאנו קמים לאמירת סליחות אנו מבטאים בפועל שניתן לעשות תשובה ולתקן את המעוות. כל ענין התשובה מראה לנו ש"אם אתה מאמין שניתן לקלקל האמן שניתן לתקן" הקלקול והתיקון ביד האדם, ברצונו עולה ומעלה את כל העולם או ההפך חלילה.

כי תבוא

בפרשתנו אנו קוראים על ברית : **אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ד' אֶת מֹשֶׁה לַכָּתוּב אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִזְבֵּחַ הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּתַב אֲתָם בְּחֶרֶב: (כח, 69) כריתת ברית לעולם בין שני צדדים. כתוב בגמרא (סנהדרין כב ע"ב) כתוב שקשר הנישואין נקרא גם כן "ברית". אם כן מצאנו כריתת ברית בברית מילה, נישואין וגם בין עם ישראל והקב"ה. בפרשתנו מופיעים 98 קללות שיבואו חלילה לאל אם עם ישראל לא יקיים את התורה. כריתת הברית בין עם ישראל והקב"ה זה בקיום התורה. כניסה לעול תורה ומצוות נעשה בגיל 13 גיל בר המצווה.**

מורי ורבותיי

יש שלוש סוגי בריתות:

❖ ברית מילה

❖ ברית תורה

❖ ברית נישואין

שלוש הבריתות, אומר הגר"א, רמוזות במילה חתן.

בברית מילה ראינו שציפורה אשת משה אומרת "כי חתן דמים אתה לי.... חתן דמים למולות". כמו כן בפי העם שגור הביטוי "חתן בר המצווה". חתן בנישואין זה פשוט שכך הוא נקרא עוד מתקופת המשנה. במסכת ברכות (פרק ב משנה ה) נאמר "חתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון". הנה שלושה חתנים ושלוש בריתות. ברם, אומר הגאון מוילנא שלושת החתנים רמוזים במילה "חתן". ח גימ' 8 וזה רומז לברית מילה הנעשית ביום השמיני. ת רומז לתורה ותפילין ונון רומז לנישואין. האדם עולה ומתקדם בחייו. בהיותו בגיל שמונה ימים מקיים הוא את ברית המילה שהיא ביסוד. כשהוא מניח תפילין הוא ממשיך מוחין לתפארת וכשהוא נושא אישה ועומד תחת החופה נמשכים לו אורות הבינה בדומה להנחת תפילין רק שכעת יש לו את האישה שהיא מייצגת את ספירת המלכות והוא מייצג את ספירת התפארת. הברית זה חוזה לכל החיים ועם ישראל קיים את מצוות הברית במשך אלפי שנים מימי אברהם אע"ה ועד היום ומקיימה בשמחה וברוב פאר והדר.

כתב הרב בן איש חי בספרו מלאך הברית שבעת קיום מצוות המילה נשלם שם ד'. כיצד? העטרה דומה לאות יוד. הגיד לאות ואו. שתי כפות הידיל של המוהל כנגד שתי אותיות שם ד'. ורמז לכך בפסוק "מי יעלה לנו השמימה" ראשי תיבות מילה וסופי תיבות שם ד'. וכך אומרים המקובלים צריך לכון גם במצוות הצדקה. הפרוטה זו האות יו"ד. הזרוע של הנותן זו אות וא', כף היד של הנותן זו ה' ראשונה וכף היד של העני זו אות ה' אחרונה. מי שמכוין במצוות הצדקה כוונה זו מקיים הוא את המצווה בהידור יותר ממי שנותן ללא כוונה זו.

כשעם ישראל מקיים את מצוות המילה כתקנה הוא זוכה לדבוק בו יתברך וכרמוז בפסוק "מי יעלה לנו השמימה" וזוכה להשגחת ד' כרמוז "מ' אשר יושיט ל' ה' מלך את שרבת הזהב וחייה. אך אם פוגמים בברית מתקיים פסוק אחר (ירמיהו נא, מח)

דורש טוב – ברית מילה

78

מ'צפון י'בואו ל'ה ה'שודדים וכפי שראינו במלחמה זו בחודש אב תשס"ו (תהי שנת סליחה ומחילה).

נברך את הרך הנולד שיהיה צדיק וישלים את הצדיק בכל יום. כלומר צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות בכל יום. יגדל לתפארת עם ישראל ויזכה למצוות, חופה ומעשים טובים אכ"ר.

ניצבים

אנו קוראים בפרשה על כריתת ברית בין הקב"ה ובני ישראל. משה רבנו ע"ה עומד ביום האחרון לחייו וכורת ברית בין בני ישראל והקב"ה וכך הוא אומר: אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵיכֶם רֵאשֵׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: טַפְכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מַחֲטָב עֶצֶיךָ עַד שֹׂאֵב מִימֶיךָ: לְעִבְרְךָ בְּבְרִית ד' אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר ד' אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם: לְמַעַן הָקִים אֶתְךָ הַיּוֹם לֹא לְעַם וְהוּא יְהִי לְךָ לְאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כָרַת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הַזֹּאת: כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה עִמָּנוּ עִמָּד הַיּוֹם לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינָנו פֶּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: (דברים כט, ט-יד) כריתת הברית בפרשה זו מיוחדת כיון שהיא נעשית גם עבור הדורות הבאים. אנו יודעים שאפשר לזכות אדם במצווה גם אם הוא לא יודע על כך ואכן זו זכות להיות נכלל בעם ישראל.

מורי ורבותיי יש שלושה סוגי בריתות: ברית מילה, ברית תורה וברית נישואין. לשלוש הבריתות, אומר הגר"א, יש רמז במילה "חתן", "ח" גימ' 8 רומזת לברית המילה שמצוותה ביום השמיני, "ת" רומזת לתפילין ו"נ" לנישואין. עוד ניתן לומר שהמילה "ברית" בפסוק "כה אמר ד' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיה לג, כה) נדרשת על ברית התורה ועל ברית המילה. בגמרא בסוף פרק רבי אליעזר (קלז ע"ב) מובא: המל את הגרים אומר: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, והמברך אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת ברוך אתה ה' כורת הברית. נוסח זה נפסק בהלכה ברמב"ם פ"ג ה"ד בהל' מילה ובשו"ע סימן רס"ח. לעומת זאת הגמרא במסכת פסחים (דף סח ע"ב) מובאת דעת רבי אלעזר: "אמר רבי אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ". כלומר שתי בריתות מלוות את האדם ברית המילה וברית התורה. מובא בתיקוני זוהר ששמירת ברית המילה שומרת על האדם בעולם הזה ושמירת התורה שומרת על האדם בעולם הבא. כך גם מובא בגמרא (סוטה כא ע"א) "בשכבך תשמור עליך זו מיתה" כלומר בזמן שאדם שוכב בקבר עד לזמן תחית המתים התורה שומרת עליו. ניתן לומר גם בפשטות שזכות לימוד התורה שלו שומר עליו בעולם הבא ממידת הדין. עוד, לימוד התורה של בניו אחרי מותו מעלה ומרומם אותו בעולם הבא. שמירת הברית שומרת על האדם בעולם הזה וזה רמז בערך המספרי של המילה "מילה" שערכה עולה כערך המילה "פה" כלומר בעולם הזה. תורה גימ' 611 ו"הגנה לעתיד לבא" ע"ה גימ' 611. עוד, האדם מורכב מגוף ונשמה. שמירת הברית היא בגוף ושמירת התורה היא בנשמה הרי ששמירת שתי הבריתות מועילות לגוף ונשמה בעולם הזה ולעולם הבא.

מובא בפרקי אבות (א, יז) שִׁמְעוֹן בֶּנִי [של רבן גמליאל] אָמַר, כָּל יָמֵי גְדֻלָּתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאִיתִי לְגוֹף טוֹב אֶלָּא שְׁתִּיקָה". כאן יש עיצה נוספת לשמירת הגוף וזו השתיקה. והנה שמירת הברית ושמירת הלשון כרוכות הן זו בזו. לפי דעת חכמי הקבלה הלשון והברית שתיהן קשורות לספירת היסוד. שתי בריתות אלו רמוזות בדברי יחזקאל הנביא (לז, כו) "וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יְהִי אוֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם". ברית שלום זו ברית המילה וברית עולם זו התורה. כשיצאו בני ישראל ממצרים הם קיימו את ברית המילה בגופם (שמות יב, מח) ואחר כך קבלו את התורה (שם יט). כנגד שתי

דורש טוב – ברית מילה

79

הבריתות הללו אכלו בני ישראל שני סוגי לחם: לחם עוני ולחם מן השמים. בזכות קיום מצוות ברית המילה נפתח להם הפתח לתורה שבאה מן השמים כי "מ"י יעלה לנו ה'שמימה" ר"ת "מילה" לאמר שבזכותה נפתחו השמים וקבלנו תורה. עוד, אברהם אבינו לפני שנימול התנבא במדרגת "מחזה" (בראשית טו, א. עיין מו"נ ח"ב מ"א וזוהר ח"א דף פח ע"ב) ולאחר המילה הדיבור אליו משם הוי"ה ב"ה שנאמר "וירא אליו ד' באלוני ממרא" (שם יח, א)

הזכרנו שקיימת ברית נוספת וזו ברית הנישואין. הנביא יחזקאל (פרק טז, ס) מדמה את הקשר שבין בני ישראל אליו כקשר שבין איש ואישה ואומר: וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲוֶתְךָ בֵּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהִקְמוֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם. ניתן לומר ששלוש הבריתות קשורות זו לזו. שמירת ברית המילה שומרת כאמור בעולם הזה ושמירת התורה בעולם הבא ושמירת שלמות המשפחה הן בעולם הזה והן בעולם הבא.

"ברית" עולה למנין 612

"תורה" ע"ה עולה 612

"חפה חתן וכלה" גימ' 612

ובעין המקובלים: תורה שבעל פה ספירת המלכות

ברית מילה ספירת היסוד

תורה שבכתב ספירת התפארת

חופה ספירת הבינה

נברך את הנימול שכשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ומצוות ולחופה בחיי הוריו אכ"ר.

וילך

בפרשה אנו קוראים שהשם מודיע למשה רע"ה שבני ישראל לא יקימו את הברית שכרת עימם. מצות ברית המילה נשמרת בקפידה במהלך הדורות ובמסירות נפש ובשמחה. אכן חרון אף ד' הינו על אי שמירת חוקי התורה. כפי שאנו יודעים שמירת התורה מקיימת את העולם וכך אומר הנביא (ירמיהו לג, 25) "כה אמר ד' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" כשם שהתורה היא שמירת העם וקיום העולם כן שמירת טהרת המשפחה שומרת על התא המשפחתי ושמירת ברית המילה היא שמירת גוף האדם. שלושת מעגלים אלו: האדם, המשפחה והאומה כורתיים ברית נאמנות.

המשך הדרשה ראה פרשת כי תבוא מהמילים "מורי ורבותיי".

ראש השנה

מנהג קדום בעם ישראל (הובא במטה אפרים סימן תקפ"ד סעיף כו) שאם יש ברית מילה ביום ראש השנה לקיים את הברית לפני תקיעת השופר ולחבר את ברית המילה עם מצות השופר. מדוע ראו למול קודם השופר? נראה לומר כך: בתפילת ראש השנה אנו מתפללים "מלכויות זכרונות ושופרות" וכך אמרה הגמרא (ראש השנה לד ע"ב) "אמר רבה אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה? בשופר". הברכה שחותמת את ה"זכרונות" הינה "זוכר הברית" באיזו ברית מדובר? מדובר בברית אבות. רבנו תם (שבת נה ע"א ד"ה "ושמואל אמר") קובע "זכות אבות תמה, ברית אבות לא תמה". מכאן שיש קשר בין "זכרון או זכרונות" ובין הברית. עוד, כאשר אדם רואה את הקשת מברך: "בא"י אמ"ה זוכר הברית, קים במאמרו ונאמן בבריתו". הרמח"ל אומר ש"זוכר הברית" היינו ברית אבות. גם אנו בסליחות בפיט "אדון הסליחות" אומרים "זוכר ברית אבות חטאנו לפניך רחם עלינו" וכן בנוסח ספרד "זכור לנו ברית אבות כאשר אמרת". זכות אבות היינו זכות אברהם יצחק ויעקב כי אין קוראים "אבות" אלא להם. כאשר מרע"ה התפלל על עוון חטא העגל אמר "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדך וכו'" וכן אליהו בהר הכרמל (עיין שמו"ר פמ"ד) ועוד. מכאן יובן הקשר והחיבור שיש לברית המילה ובין השופר.

דורש טוב – ברית מילה

80

במלכויות אנו ממליכים עלינו את הקב"ה למלך. תקיעת השופר זו בחינת "דין נצח" וכפי שנהג אהוד בן גרא (שופטים ג, כז). ביום זה אנו ממליכים את הקב"ה עלינו כפי שמלך על כל העולם ביום הראשון לבריאה. נאמר שם "יום אחד" ונאמר לעת"ל "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד". עוד, "מלכויות זכרונות שופרות" גימ' 2193 כמנין הפסוק (ישעיה לג, יז) "מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים". לכן כאן במעמד ברית המילה נזכיר שאלוהו מלאך הברית הכותב זכויותיהם של ישראל ימליך טוב בעד הרך הנימול ובעד הוריו שיזכו לגדלו לתורה חופה ומעשים טובים כל הקהל הקדוש ונכתב ונחתם לחיים טובים אכ"ר.

האזינו

משה רבנו ע"ה מכנה את הקב"ה בשם חדש ולא מוכר בשם "צור" שנאמר "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (שמואל א כב, 3) "אלוהי צורי אחסה בו" וכן דוד המלך קורא כן להקב"ה (תהלים יח, 47) "חי ד' וברוך צורי" וכן במזמורים נוספים (יח, יט, סב ועוד) כאן בפרשתנו בפסוק זה נקרא לראשונה הקב"ה "צור" וכשהוא נקרא כן הוא נזכר חמש פעמים בפרשה אחת, בפעם הראשונה בפסוק בו פתחנו וכן:

1. (פסוק טו) "וינבל צור ישועתו"
2. (פסוק יח) "צור ילדך תשי"
3. (פסוק ל) "כי צורם מכרם"
4. (פסוק לא) "כי לא כצורנו"
5. (פסוק לז) "צור חסיו בו"

כאן במעמד ברית מילה כינוי זה מזכיר לנו את הציווי של הקב"ה ליהושע¹¹ לעשות חרבות צורים ולמול את בני ישראל. הצור קשור לברית המילה כך ראינו כשהיה משה רבנו ע"ה בדרך במלון וביקש המשחית להעניש את משה רע"ה על שלא מל את בנו שנאמר "וְיִהְיֶה בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֻׁהוּ ד' וַיִּבְקֶשׁ הִמִּיתוּ וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עֶרְלַת בְּנָה וַתִּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חָתַן דָּמִים אֶתָּה לִי: וַיֵּרָף מִמֶּנּוּ אַז אָמְרָה חָתַן דָּמִים לְמוֹלֶת: (שמות ד 24-26) מי ציוה את צפורה לקחת צור? בדרך פשט נסביר שזה היה התער של הימים ההם. "צור" זה סלע קשה וניתן לעשות ממנו חנית לחרב ותער למילה. בדרך רמז שמעתי שאם תקח אותיות "צור" מצפורה ישארו אותיות "פה" שזה גימ' מילה. בדרך סוד נוכל לבאר שהקב"ה נקרא "צור" כיון שכשהו פועל במידת הדין הוא נקרא "אלקים" ואם נכתוב שם זה כך "אלף למד הה יוד מס" נקבל גימ' ע"ה "צור" מדוע כינוי "אלקים" קשור לברית מילה? ניתן לאמר בדרך רמז: אלקים גימ' "מילה" ע"ה. בדרך סוד: מצוות המילה קשורה לספירת היסוד, ספירת היסוד מחברת את ספירת המלכות וספירת התפארת. בשתי ספירות אלו אנו

¹¹ ספר יהושע פרק ה: (א) וַיְהִי כִשְׁמַע כָּל מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עֶבְרָנוּ {עֶבְרָם} וַיִּמָּס לִבָּבָם וְלֹא הָיָה בָּם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָּךְ חֲרֻבּוֹת צָרִים וְשׂוֹב מִל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִית: (ג) וַיַּעַשׂ לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבּוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: (ד) וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כָּל אֲנָשִׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: (ה) כִּי מַלִּים הָיוּ כָּל הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל הָעָם הַיִּלְדִּים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ: (ו) כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד תָּם כָּל הַגּוֹי אֲנָשִׁי הַמִּלְחָמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבָלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ז) וְאֵת בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אֹתָם מַל יְהוֹשֻׁעַ כִּי עֲרִלִים הָיוּ כִּי לֹא מָלוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ: (ח) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּמּוּ כָּל הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חִיּוֹתָם: (ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

דורש טוב – ברית מילה

81

מוצאים את שם "אלקים". המלכות נקראת בדרך כלל בשם אדנות אולם כשהיא פועלת דין בעולם היא נקראת "אלקים" וכן בספירת התפארת יש שש ספירות שהן: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד. ספירת הגבורה שהיא נקראת תמיד "אלקים" ואולי לזה רמז משה רבנו בפסוק בו פתחנו "כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול" "כי כל" גימ' "יסוד" דרכיו אלו "נצח והוד" משפט זו ספירת התפארת ואמונה זו ספירת המלכות. לפי זה באור הפסוק: הצור שצווה אותנו על מצוות ברית מילה ובזה אנו זוכים לתואר "תמים" ובזה אנו מתחברים לספירות נצח, הוד ומלכות כדלעיל. הנה כי כן זכינו לבאר כינוי "צור" וקישורו למצוות ברית המילה. הרב המקובל הרב יוסף ג'קטיליא בספרו "שערי אורה בשער השישי מייחס את כינוי "צור" לספירת הגבורה שבה שם "אלקים" וברוך השם שכיווננו לאמיתה של תורה. חכמים קבעו את הכינוי לקב"ה "צור" בברכת אשר קידש ידך מבטן ואמרו "חלקנו צורנו". עוד נאמר שהנימול מקבל צורה של יהודי כי אנו נקראים עם סגולה כלומר מזכירים את צורת הסגול שזה שתי נקודות ונקודה ביניהם. כך כל יהודי מניח שתי פאות ומצוות הברית ביניהם. בדרך סוד: עם סגלה עם הזוכה לעולם הבא. כי העולם הבא הוא בספירת הבינה שיש בה שם "סג" והיא אות "ל" בסוד מגדל הפורח באו"ר והיא "ה" ראשונה שבשם הוי"ה ב"ה.

יהי רצון שהדרך הנימול בין כסא לעשור יעלה מעלה מעלה ויזכה לעושר רוחני וגשמי ויזכו אביו ואימו לגדלו לתורה ומצוות לחופה ולמעשים טובים בחיי כל הקהל הקדוש הזה.

חג סוכות

נהגו בכל קהילות ישראל לקרוא את מגילת קהלת בחג הסוכות. נשאלת השאלה: לקרוא את "מגילת אסתר" בפורים זה מובן שהרי זה סיפור הנס, "מגילת רות" בחג השבועות באה לייחס את דוד המלך וידוע שדה"ה נולד ונפטר בחג השבועות ועוד טעמים נאמרו בדבר, "מגילת איכה" בט' באב זו קינה על חורבן הבית, גם לקריאת "מגילת שיר השירים" בפסח מצאו סמך מהפסוק "לסוסתי ברכבי פרעה" אך מה הקשר שבין מגילת "קהלת" ובין חג הסוכות? לכאורה אין קשר, חג הסוכות ענינו שמחה וכל ענין קהלת בא לתת דברי תוכחה ומוסר כפי שכתב רש"י בבאורו לפסוק א של המגילה, בנוסף שלמה המלך מגנה את השמחה באומרו (פרק ב, 2) "ולשמחה מה זו עושה". ה"שפת אמת" אומר שבחג הסוכות האדם שמח משום שביתו מלא כל טוב מפרי האילן שאסף לביתו. בא שלמה המלך ואומר "הבל הבלים.. הכל הבל" אין להתגאות או לשמוח בהבלי העולם הזה וכפי שהרב אומר ששלמה המלך בא "לההביל את ענייני העולם הזה".

במדרש (ילקוט ש ויקרא יב רמז תקמז) אמרו שהקשר בין חג הסוכות וקהלת הוא מהפסוק "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" שבעה אלו ימי חג הסוכות ושמונה זה חג שמיני עצרת. ואמרו שם "אמר הקדוש ברוך הוא, אם שמרת ימי הנדה אני נותן לך בן ואתה מלו לשמונה". המספרים 7 ו 8 מסמלים את ה"טבע" ו"מעל הטבע" את "אומות העולם" ואת "עם ישראל". המילה היא מצוות מיוחדת לעם ישראל מאמיני האחדות. מילה גימ' 85 אם נחבר 8 ל 5 נקבל 13 גימ' "אחד". בא שלמה המלך ואומר שאומות העולם זו מערכת שהיא "מתחת השמש" ואילו לעם ישראל יש מסר מיוחד וחדש וזה "יש עולם שמעל השמש". חג הסוכות החל בחודש השביעי סובב על מערכת ה"שבע": 7 הקפות ב-7 מינים (לולב אחד, אתרוג אחד 2 ערבות ו 3 הדסים סה"כ 7 פריטים) במשך 7 ימים ובמקדש מקריבים 70 פרים ובו נידונים על המים שזה משאב חיוני לכלל האנושות בעוד שבשמיני עצרת זה "לכם" ובו מקריבים "פר אחד איל אחד" המספר שמונה רומז למערכת הקדושה בעולם. לכן נמצא במערכת זו את מצוות המילה המקדשת את גוף האדם, את חג השבועות החל בשבוע השמיני והוא חג מתן תורה ואת שמונת ימי החנוכה בו גברה רוח ישראל על מורשת יוון. התרבות הגוית אינה מבינה שבכח האדם לשנות את עצמו אופיו, תכונותיו או התנהגותו, האדם חי כפי שנולד. באה היהדות ואומרת – ביד האדם

דורש טוב – ברית מילה

82

לשנות ולהשתנות והראיה ממצוות ברית המילה. הבורא ברא את האדם עם ערלה וביד האדם להסירה. המסר ממגילת "קהלת" הנקרא בחג הסוכות הוא שיש מקום למערכת הכללית (7) אך לדעת שמעליה יש מערכת הקדושה (8), חכמה בגויים תאמין, תורה בגויים אל תאמין (איכ"ר פ"ב).

נברך את הרך הנולד, כשם שתיקן את גופו במצוות ברית המילה ביום השמיני כן יזכה ויכנס בבריתו של אאע"ה שזו ברית התורה בה אנו שמחים ביום שמיני חג העצרת הבא עלינו לטובה.

דרשה נוספת:

בזמן שבית המקדש היה קיים הלויים שרו שיר של יום. בחול המועד סוכות היו משנים מהשיר הרגיל. מובא שהם אמרו את מזמור נ בתהילים. במזמור מובא בפסוק ה': אֶסְפוּ לִי חֲסִידֵי כְרִיתִי בְרִיתִי עָלַי זָבַח. כתב שם רש"י שכאן פונה המשורר אל השמים והארץ שקבלו את התורה בברית וזבח שיאספו את בני מהגלויות. והיכן קבלו את התורה בברית וזבח? מביא רש"י את הפסוק בספר שמות פרק כד, ז-ח) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדֹוּד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְדֹוּד עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: כריתת הברית הזו נעשתה לפי דעת רש"י ביום ד' סיון והברית היא על מצוות שהצטוו עליהם במרה כגון: פרה אדומה, שבת, שבע מצוות בני נח וכיבוד אב ואם ועליהם נכרתה הברית. מזמור זה נבחר ליום חול המועד של סוכות לעורר את העם הנקהלים במקדש לחדש את הברית עם הקב"ה ולעמוד על משמר התורה והמצוות. שואל רבנו בחיי ולמה כרת הקב"ה עמהם ברית בדם? רמז להם אם אתם מקיימים את התורה מוטב ואם לאו הריני מתיר דמכם לכרת ולמיתה, זה כתב רבינו חננאל ז"ל. עניין שמירת הברית מקבל חיזוק דווקא בימי הסוכות. אנו יודעים שגמר החיתום נעשה בליל הושענא רבה כך שראוי לחזק ולעורר את קיום התורה בזמן הזה. נברך את הרך הנולד כשם שנכנס לברית המילה כן יכנס בברית התורה ויזכו אביו ואימו לחופתו אכ"ר.

זאת הברכה

ברכת מזל טוב לכל המשפחה.

ביום זה, יום שמחת התורה יום שמיני חג העצרת, זכינו למצוות ברית המילה. התורה נקראה "ברית" שנאמר (שמות פרק לד, 27-28) וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי שֵׁם עִם ד' אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לָחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל הַלַּחַת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: וכן המילה נקראת ברית שנאמר (בראשית פרק יז, 10) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹלֵד לָכֶם כָּל זָכָר: הנה ברית המילה וברית התורה כרוכים יחד. גם בברכת המזון אנו מברכים "ברית ותורה חיים ומזון" הברית הנזכרת בברכת המזון זו ברית המילה כיון שמיד לאחר מכן נזכר "תורה". בשיחה לחג הסוכות הראנו את הקשר הקיים בין תורה ומילה מצד המספר 8 עיין לעיל. כעת נראה את הקשר בין תורה מילה וארץ ישראל. ידוע הפתגם "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל". (לא ידוע לי היכן המקור לפתגם אולם מצאתי אותו במשנת הרב עמיאל זצ"ל). כשיהושע מכניס את בני ישראל לארץ ד' אומר ליהושע (פרק ה, 2) ללטוש חרבות צורים למול את בני ישראל. נשאלת השאלה מדוע כעת? ניתן לאמר שכשהיו בני ישראל במדבר היו נתונים בסכנה ולכן לא באו וכשבאו לארץ נושבת מלו את עצמם. חז"ל אומרים (יבמות עב ע"א) שלא הזדמנה לבני ישראל רוח צפונית כל 40 שנה שרוח זו נעימה לנימול. רוח דרומית חמה ומכבידה על החולה. אנו נאמר, שארץ ישראל מסורה רק לבני ישראל המלים את עצמם. כך אומר הקב"ה לאברהם אבינו: "בראשית פרק יז 7-8) וַהֲקַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ:

דורש טוב – ברית מילה

83

וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךְ אֶת־כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֶזְתָּ עִוְלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים הִנֵּה כֹאן הַבְּטָחָה עַל בָּנִים וְעַל כְּרִיתַת בְּרִית מִלָּה וּשְׁמִירַת הַתּוֹרָה.

וכאן נעמיק מעט. חכמי הסוד אומרים לנו ש"ארץ" זו ספירת ה"מלכות" ו"ישראל" זו ספירת ה"תפארת" המקשר ומאחד בין "תפארת" ו"מלכות" זה ה"יסוד" הוא הנקרא "כל" והוא המחבר בין שמים (תפארת) וארץ (מלכות) שנאמר "לך ד' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ" אומר הרב שמואל טולדנו "כי כל" גימ' "יסוד". הנה למדנו שכדי לזכות בארץ ישראל יש להיות נימולים. לכן ברור שארץ ישראל לא יכולה לסבול בתוכה את מי שאיננו נימול ומי שפוגם בריתו ר"ל. נברך את הרוך הנולד, כשם שנכנס למילה (יסוד) כן יכנס לתורה (תפארת) ולחופה (בינה) בחיי הוריו (חכמה ובינה) אכ"ר.

דורש טוב – ברית מילה

84

דרשות לפי שם הנולד:

בפרק זה לוקטו מעט רעיונות על מקצת שמות הנימולים וקישורם לברית המילה:

שם	קישור השם לברית המילה
אברהם	אברהם אבינו האדם הראשון שהצטווה על מצוות ברית המילה. אאע"ה אהב את הקב"ה עד מאד ונקרא (ישעיה מא,8) "אברהם אוהבי". אאע"ה עבד את הקב"ה במידת האהבה ואכן זו קשורה למצות המילה כי מילה גימ' קטנה 13 כמנין אהבה. עוד, אהוב בארמית "רחום" או "רחימא" ואברהם גימ' "רחם". ידוע שאאע"ה היה עמוד החסד בעולם. הפסוק בתהלים (נב,3) "חסד אל כל היום" מכאן שמידת החסד היא הכלי של שם "אל" והנה אברהם גימ' א"ל פעמים שמונה, כלומר 8*31. יתכן שהמספר 8 קשור לאאע"ה מצד היותו הראשון בעולם שהצטווה על המילה שיש לקיימה ביום השמיני. בכח שמירת המילה גוברים על הגוים. כך מצאנו במלחמת עמלק, משה אומר ליהושע (שמות יז,9) "צא הלחם בעמלק מחר וכו' וכל הנפילות שלו באות מה"מחר" כך אומרת אסתר (ה,8) "ומחר אעשה כדבר המלך" מה ענין ה"מחר"? אמרנו לעיל שאברהם גימ' "רחם" אותיות "מחר" בזכות מצוות המילה שניתנה לאאע"ה ישראל גוברים על עמלק.
אהרן	ידוע ששלושה חתנים הם: הרך הנימול הוא חתן ברית המילה כמו שאמרה צפרה "חתן דמים למולות", חתן בר המצוה וחתן הנושא אישה. חתנים אלו, אומר הגאון רבי אליהו מוילנא, נרמזים במילה "חתן". "ח" של "חתן" רומזת למילה שהיא ביום השמיני כי "ח" בגימ' 8. "ת" של "חתן" רומז ל"תפילין" ו"ן" של חתן רומז ל"נישואין". באהרן נאמר (שמות ז,9) "קח את מטך" "מטך" אלו בעצם שלושת החתנים. "מ" של מטך זו המילה, "ט" של "מטך" אלו התפילין הנקראים "טוטפות" ו"ך" של מטך אלו ה"כלולות". נברך את הרך הנולד: כשם שנכנס למילה כן יזכו הוריו לגדלו ולהכניסו למצוות וחופה.
אלחנן	אלחנן זה שמו של דוד המלך. שנאמר (שמואל ב פרק כא,19) "וַיֵּךְ אֶלְחָנָן בֶּן יִעָרִי אֲרָגִים בֵּית הַלְחָמִי אֶת גִּלְיָת הַגִּיתִי" ושם כתב רש"י שאלחנן זה דוד שבני משפחתו ארגו פרוכות לבית המקדש הנקרא "יער". מסופר (מדרש שוח"ט מזמור ו') על דוד המלך שנכנס למרחץ והצטער על שהוא ללא מצוות לפתע נזכר בברית המילה שעליו וחיבר על מצווה זו מזמור "למנצח על השמינית".
אליהו	אליהו הנביא קנא על אי שמירת הברית (מלכים א יט,10) ולכן הוא מלאך הברית המופיע בכל ברית מילה. מצוות הברית יש שתי פעולות עקריות "מילה ופריעה" לכן "אליהו" זה פעמיים שם ד'. עוד, אליהו גימ' ב"ן שם הוי"ה במילוי ההין שהוא במלכות וכנגד מצוות הפריעה שהיא ג"כ במלכות.
אליחי	שם זה רומז למה שאמר יהושע (ג,י) "אל חי בקרבכם". שם זה קשור לברית שכן טבעו לנו חכמים בברית המילה "על כן בשכר זאת אל חי חלקנו וכו"
אלנתן	ראה לקמן "נתן" ו"אל" זו מידת הרחמים (תהילים כב וסג)
אשר	ידועים יג' מידות הרחמים. בין מידות אלו בולטות המידה השמינית והאחרונה שהן "נוצר ונקה". "נוצר ונקה" גימ' "אשר" יהי רצון שמידות אלו ינצרו את הרך הנולד. התורה פותחת במילה "בראשית" שאלו אותיות "בית אשר" כלומר

דורש טוב – ברית מילה

85

שם	קישור השם לברית המילה
	כשם שנכנס לברית כן יזכה להקים בית נאמן בישראל. מ"אשר" שמנה לחמו. מכאן קשור "אשר" למספר "שמונה". לא רק לברית המילה שהיא ביום השמיני אלא גם ל"חכמה" הקשורה לשמן. כתוב במשנה (מנחות ח,3) "תקוע אלפא לשמן" ובתקוע היתה האשה החכמה (שמואל ב יד,2) וגם הנביא עמוס היה מתקוע (עמוס א,1).
גרשון	כך נקרא בנו של שנימול במלון.
דוד	ידוע שדוד המלך היה אחד מי"ג אנשים שנולדו מהולים. לכן הוא אמר "מכתם לדוד" פרשו זאת "מכ תם" מכתו היינו בריתו, תמה. עוד, אנו אומרים (נוסח ברכת הלבנה) "דוד מלך ישראל חי וקים" כי ממקום המילה באים חיים לעולם. ידוע שדהע"ה שיבח את מצוות הברית בהיותו במרחץ ואמר "למנצח על השמינית". אם נעיין במזמור נראה שהוא ביקר חריפות את אי שמירת הלשון ולכאורה אין קשר למילה. אלא ידוע שברית הלשון וברית המעור הדוקות זו בזו.
דן	"יהי דן נחש עלי דרך" דן נמשל ל"נחש". לנחש יש תפקיד, הוא שוכן בין הגדרות ומכיש למי שפורץ אותם. כך ברית המילה היא גדר שיש לשמור אותה לבל תפרוץ גדרו של עולם.
דניאל	אותיות ל - אדנ"י היינו מלכות הנבנית במצוות הפריעה.
חי	קשור למידת היסוד. מצווה זו נבנית במילה.
חננאל	ראשית ראה לעיל בשם "אברהם". שם "חננאל" מורה על אאע"ה שמל את עצמו בגיל "ננ" ואת בנו בגיל "ח" והוא עמוד החסד שבו שם "אל".
חיים	זו המשכת מידת היסוד למלכות הנקראת "ים".
יהודה	זה חיבור מידת הויה עם המלכות הרמוזה באות ד' וזה מתקיים בעת קיום מצוות מילה ופריעה.
יהושע	יהושע מל את בני ישראל. וכך מסופר (יהושע ה,2) שד' ציוה את יהושע למול את בני ישראל בכניסתם לארץ ישראל.
יוחאי	"חי" זו מידת היסוד. ולמה? הסבר אחד מפני שמידת היסוד שהיא תשעית מן הכתר (כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד) יש בה שפע 9 ספירות דאור ישר ודאור חוזר סה"כ 18 סוגי "אור" ו 18 גימ' "חי". עוד באור: מידת היסוד מקבלת שפע ו"ק מצד ימין שמאל ואמצע 6 כפול 3 גימ' "חי". "יוחאי" נטריקון "יהיה אחוז ב"חי".
יוסף	יוסף הצדיק שמר את ברית קודש במצרים. ידוע ששם מקום הזימה ולכן נקראה "ערות הארץ". לכל אחד מן האבות יש שם תואר קבוע. לאברהם, יצחק ויעקב אנו קוראים "אבות", אין אבות אלא שלושה. משה נקרא "משה רבנו" אהרן נקרא "אהרן הכהן" יוסף נקרא "יוסף הצדיק" ודוד נקרא "דוד המלך". שמות התואר קשורים למידות שהם היו נושאים בחיהם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. מדוע זכה יוסף למידת היסוד? כי הוא שמר את בריתו מכל משמר. בזכות שעמד בנסיון אשת פוטיפר זכה להקרא "צדיק" שנאמר (משלי י,21) "וצדיק יסוד עולם". לכן "יוסף גימ' 6 פעמים שם הויה ב"ה כי מידת היסוד היא השישית כשסופרים מן החסד ולמטה. הרב בן איש חי זצ"ל אומר שאנו חיים באלף השישי ותפקיד האלף הזה לתקן בעיקר את מידת היסוד. בתהלים (קה,43) אנו אומרים "ויוצא עמו בששון" ששון זו מילה ותיקונה באלף השישי.
יעקב	יעקב איש "תם" נולד מהול.

דורש טוב – ברית מילה

86

שם	קישור השם לברית המילה
יצחק	יצחק אבינו התינוק הראשון בעולם שנימול לשמונה ימים. יש הקוראים למצוות המילה "ברית יצחק". יתכן שזו הסיבה ש"יצחק" גימ' 8 פעמים שם הוי"ה (26*8) כי 8 רומז לשמונה ימי מילה.
מרדכי	חז"ל דרשו שם זה ואמרו תרגום של הבושם "מר דרור" – מירא דכיא שזה הבושם המשובח והעולה על כל הבשמים. בשם ה"מר" חזק מאד ועמיד. שם טוב של אדם יותר טוב מ"שמן טוב" שנאמר (קהלת) "טוב שם משמן טוב" השם "מרדכי" הוא טוב יותר משמן המור המשובח. אמרו חכמים ש"מרדכי הוא פתחיה הממונה על הקינים". השם שהיה למרדכי בסיפור המגילה זה היה שמו ה"אזרחי" אך כשהיה עולה לתורה היו קוראים אותו בשמו "פתחיה". כן הדבר באסתר זה שמה האזרחי ו"הדסה" שמה היהודי. השם פתחיה רומז בברור על מצוות ברית המילה כי מצווה זו פותחת דרך אל "יה". מ"י יעלה ל'נו ה'שמימה ר"ת מיל"ה וס"ת שם הוי"ה.
משה	משה הינו אחד מאלו שנולדו מהולים. כשנולד ראתה אימו "כי טוב הוא" טוב גימ' ע"ה "חי" הרומז למידת ה"יסוד" הנקרא "חי". משה גימ' "אל שדי" בשם זה התגלה ד' לאאע"ה על מנת שיקיים את מצוות המילה. כשהתעכב משה רבנו במילת בנו נענש במלון. מיד לקחה צפרה "צר" וכרתה את ערלת בנה ואז המלאך הרפה ממשה. מדוע לקחה "צר". אפשר לאמר בפשטות שזה מה שהיה מקובל אז בתקופה ההיא. כך מל יהושע את בני ישראל בגלגל בחרבות צורים. אולם בדרך רמז נאמר: אם תיקח "צר" מ"צפרה" תקבל "פה" גימ' מילה. מכאן הבינה שעל עסקי המילה בא המלאך.
נתן	ידוע שמצוות המילה מתגלה שם שד"י. מילוי שם זה כזה: ין, לתוד גימ' "נתן". אנו אומרים בברית המילה: (תהלים סה, ה) "אֶשְׂרֵי תִבְחָר וּתְקַרֵּב יִשְׁלַן חֲצִירֶךָ. נִשְׁבָּעָה בְּטוֹב בְּיָתְךָ. קִדַּשׁ הֵיכָלְךָ" הנה נזכר כאן: היכל, חצר ובית כנגד מלכות, תפארת ובינה. גם "נתן" רומז למלכות תפארת ובינה. נון כפופה לרומז לבתולת ישראל זו שכינת עוזנו שנאמר בה "נפלה לא תוסיף וכו'", "ת" זו התפארת ו"נון" זו הבינה שיש בה "נון" שערי בינה. אנו בפעולות גשמיות צריכים לחבר וליחד את המלכות עם התפארת בעזרת הבינה החופפת עליהם. כגון: בשמחת חתן וכלה, החתן הוא התפארת, הכלה זו המלכות והחופה מעל זו הבינה. וגם בפעולות פשוטות ניתן לכוין כוונות כגון: כשאנו אוכלים "מלון" ניתן לכוין "מל" זו מלכות, "ו" זו התפארת ו"ן" זו הבינה כאמור.
נתנאל	ראה "נתן" ושם "אל" הוא שם הוי"ה ב"ה עם ד' אותיותיו.
פינחס	אמרו חז"ל "פינחס הוא אליהו" פנחס קשור למצוות המילה כי "פינחס" גימ' "יצחק". ראה "יצחק".
רפאל	רפאל זה שם מלאך הממונה על רפואת בני האדם. מקומו במרכבה העליונה בצד מזרח מידת התפארת. אם נתבונן נראה את אותיות "רפא" במילת "תפארת". מלאך זה בא אל אאע"ה לרפאו ממילתו (בראשית יח, 2 בבאור רש"י וזוהר בראשית דף צט ע"א)
שאול	קשור ליסוד.
שלום	ראה שלמה

דורש טוב – ברית מילה

87

שם	קישור השם לברית המילה
שלמה	שם זה רומז להקב"ה "מלך שהשלוש שלו". שלמה ע"ה גימ' "שלוש". במצוות ברית מילה אנו עושים "שלוש" בין ישראל בארץ והקב"ה שבשמים. בתפילת שמונה עשרה אנו מתפללים "המברך את עמו ישראל בשלוש אמן" נדיר שאנו עונים "אמן" על ברכה של עצמנו. נסביר מדוע בברכה זו אנו אומרים אמן. ידוע שיש מידת הדין ומידת הרחמים. מידת הדין זה שם "אדני" שבהיפוך אותיותיו נקבל "דינא" ומידת הרחמים זה שם הוי"ה ב"ה. אם נכפיל שם הוי"ה ב"ה בשם אדנות, אות ראשונה באות ראשונה, שניה בשניה וכו' נקבל: 10, 20, 300, 50 גימ' 380 "שלוש" עם ד' אותיותיו גימ' 380. עניית האמן היא חיבור שם אדנות (65) עם שם הוי"ה ב"ה (26) כמנין אמן (91). השלוש העולמי הראשון בו גר זאב עם כבש היה בתיבת נח. סכום מידות התיבה (300,50,30) נותן לנו 380 כמנין שלום ע"ה. יהי רצון ש"שלמה" יהיה כאהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.
שמעון	שמעון ולוי אחים. הם קנאו לכבוד משפחת יעקב אע"ה בשכם ובאו עליהם ביום השלישי למילתם והרגו בהם ובראשם שכם וחמור. מידת הקנאה מיוחסת גם לפנחס הוא אליהו מלאך הברית.